



UNIVERSITY
OF
JOHANNESBURG

COPYRIGHT AND CITATION CONSIDERATIONS FOR THIS THESIS/ DISSERTATION



- Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
- NonCommercial — You may not use the material for commercial purposes.
- ShareAlike — If you remix, transform, or build upon the material, you must distribute your contributions under the same license as the original.

How to cite this thesis

Surname, Initial(s). (2012) Title of the thesis or dissertation. PhD. (Chemistry)/ M.Sc. (Physics)/ M.A. (Philosophy)/M.Com. (Finance) etc. [Unpublished]: [University of Johannesburg](https://ujdigispace.uj.ac.za). Retrieved from: <https://ujdigispace.uj.ac.za> (Accessed: Date).

**DIE DOELTREFFENDHEID VAN
PSIGOTEGNOLOGIE IN
HUWELIKSVORBEREIDING**

deur

ERIKA HELEN BASSON

SKRIPSIE

voorgelê ter gedeeltelike vervulling van die
vereiste vir die graad

MAGISTER IN VOORLIGTINGSIELKUNDE

in die

FAKULTEIT LETTERE EN WYSBEGEERTE

aan die

RANDSE AFRIKAANSE UNIVERSITEIT

Studieleier: Dr. H.G. Pretorius

Desember 1991

Met liefde opgedra aan:

MY OUERS

VOORWOORD

By die voltooiing van hierdie studie wil ek graag my opregte dank uitspreek teenoor die volgende persone:

- * My studieleier, Dr. H.G. Pretorius, vir haar bekwame leiding en ondersteuning. Ek is baie dankbaar vir die wyse waarop sy my altyd welkom laat voel het. Sy was 'n werklike steunpilaar in tye wat dit moeilik gegaan het. Dit was verrykend om hierdie studie onder so 'n bekwame akademikus en sielkundige te doen.
- * Tjaant Silvis van Lexpress Data, wat die toerusting van die interaktiewe videosisteem gratis tot my beskikking gestel het. Sy goedgeunstige samewerking by die eksperimentele ingreep word opreg waardeur.
- * Die predikant, Kobus Crous wat my gehelp het om die proefpersone te bekom. Sy ondersteuning in hierdie verband word opreg waardeur.
- * Die proefpersone, Theo en Elize asook André en Karen. Ek is baie dankbaar dat hulle gewillig was om deel te neem aan hierdie studie ten spyte van vol programme en troureëlings wat getref moes word.
- * Mev. Ria Bezuidenhout vir haar professionele tikwerk.
- * My skoonfamilie vir die opregte ondersteuning tydens hierdie studie.

- * Bianca, Johan en Brenda vir julle liefde en lojale ondersteuning tydens hiendie studie. Ek sal poog om my dankbaarheid te betuig deur aan julle te gee wat ek van julle ontvang het.
- * My ouers, wat dit vir my moontlik gemaak het om hiendie studie te doen. Dankie vir die onvoorwaardelike liefde, begrip en onderskraging wat ek nog altyd van julle ontvang het. Dit word opreg waardeer dat julle altyd in my geglo het, selfs toe ek in my eie vermoëns getwyfel het.
- * My man Gawie, vir jou ondersteuning, en vir die ruimte wat jy aan my gebied het om hiendie studie te voltooi. Die opofferinge wat jy deur hiendie jaar vir my gemaak het, en die begrip wat jy getoon het, word opreg waardeer.
- * My Hemelse Vader vir die potensiaal en krag om hiendie studie te kon aanpak en voltooi.

* * *

SUMMARY

1. Introduction

There is a need for more effective ways in which marital preparation programmes can be presented, as the demand for psychological services exceeds the supply. Psychological education and the application of psychotechnological aids, consisting of printed and videomaterial, computer technology and interactive video-systems may be a major source through which a solution for the above-mentioned problem may be found.

2. Aim of the present study

The object of this study was to compare two ways of presenting marital preparation. The effectiveness of the traditional way in which marital preparation is presented, consisting of the help of a program presenter, was compared with the effectiveness of marital preparation presented by psychotechnological aids.

3. Method of research

3.1 *The research design*

The research design selected for the purpose of this investigation was the $N = 1$ sample design. This design enables one to study a single subject or a couple intensively. The effect of certain interventions can thus be evaluated. Experimental evaluation in research where the $N = 1$ sample design is used, is found through graphical representation, visual inspection as well as a description of the graphics and visual interpretation.

3.2 *The subjects*

Two engaged couples participated in the research project. Neither had any former experience of a marriage preparation programme.

3.3 *The measuring instruments*

The measuring instruments used in this investigation were:

- (1) The Dyadic Adjustment Scale;
- (2) The Empathy Scale;
- (3) The Communication Skills Test;
- (4) The Questionnaire on Positive Reinforcement;
- (5) The Scoring Procedures for Problem Solving Skills;
- (6) The Intimacy Questionnaire;
- (7) Qualitative evaluation.

3.4 *The experimental procedure*

The subjects were exposed to the marriage preparation programme in separate ways. Both couples received a workbook for engaged couples. Supplementary to the workbooks the researcher served as the presenter to the control couple. The experimental couple received interactive video modules, to be completed after each session in the workbook. In spite of the different ways of presentation the subjects had to complete the above-mentioned measuring instruments after specific sessions. It was of utmost importance that the measuring procedure was precisely the same for both couples. On the completion of the program, an interview situation was used to obtain the qualitative evaluation from each independent couple, in regard to content and presentation of the marital preparation programme.

5. Results of the investigation

In regard to the results obtained in the investigation, it appeared that both forms of presentation was duly effective.

Both the control and the experimental couples showed a definite improvement with regard to relationship adjustment, from being exposed to the marital preparation programme. It was irrespective of the form of presentation. The conclusion gained was that both forms of presentation should be used supplementary to each other to achieve optimal efficiency. It was shown that both forms of presentation had valuable learning processes.

---oOo---

I N H O U D

BLADSY

HOOFSTUK 1

INLEIDING EN MOTIVERING

1.1	Inleiding -----	1
1.1.1	Die verlowingstydperk -----	1
1.1.2	Moontlike definisie van die huwelik ----	2
1.1.3	Etiologie van huweliksverbokkeling ----	4
1.1.4	Die voorkoming van huweliksverbokkeling	8
1.1.5	Doelstelling van die huidige studie ----	11

HOOFSTUK 2

LITERATUURSTUDIE

2.1	Definisie van huweliksvoorbereiding ----	12
2.2	Die doeltreffendheid van aanbieders en aanbiedingswyses van huweliksvoorberei- dingsprogramme -----	15
2.2.1	Die doeltreffendheid van aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme-----	15
2.2.2	Aanbiedingswyses van huweliksvoorberei- dingsprogramme -----	19
2.2.3	Die aanwending van psigotegnologie by die aanbieding van huweliksvoorbereidingspro- gramme -----	23
2.2.4	Die aanwending van psigo-opleiding by die aanbieding van huweliksvoorbereidingspro- gramme -----	34
2.3	Die algemene doeltreffendheid van huweliks- voorbereidingsprogramme -----	43
2.4	Kritiek op huidige huweliksvoorbereidings- programme -----	47

HOOFSTUK 3

METODE VAN ONDERSOEK

3.1	Inleiding -----	54
3.2	Die Navorsingsontwerp -----	54
3.3.	Die proefpersone -----	56
3.3.1	Kontrolepaar -----	57
3.3.2	Eksperimentele paar -----	57
3.4	Die Meetinstrumente -----	58
3.4.1	Vraelyste -----	58
3.4.2	Beoordelingskale -----	59
3.4.3	Kwalitatiewe evaluering -----	60
3.5	Hipoteses -----	61
3.6	Die eksperimentele prosedure -----	62
3.6.1	Prosedure gevolg met kontrolepaar -----	63
3.6.2	Prosedure gevolg met die eksperimentele paar -----	65

HOOFSTUK 4

RESULTATE

4.1	Inleiding -----	67
4.2	Resultate -----	67
4.3	Bespreking van resultate -----	71

BLADSY

HOOFSTUK 5

EVALUERING EN AANBEVELINGS

5.1	Inleiding -----	89
5.2	Beperkinge van die studie betreffende die navorsingsmetodologie -----	89
5.2.1	Die klein aantal proefpersone -----	89
5.2.2	Die navorsingsontwerp -----	89
5.2.3	Selfseleksie van voornemende huweliks- pare wat aan die studie deelgeneem het--	90
5.3	Waarde van die studie -----	90
5.3.1	Die gebruik van betroubare meetinstrumente	90
5.3.2	Die bevrediging van navorsingsbehoeftes-	91
5.4	Aanbevelings -----	92

HOOFSTUK 6

OPSOMMING

6.1	Inleiding -----	94
6.2	Doelstelling van huidige studie -----	94
6.3	Literatuurstudie -----	95
6.4	Metode van ondersoek -----	95
6.4.1	Die navorsingsontwerp -----	95
6.4.2	Die proefpersone -----	96
6.4.3	Die meetinstrumente -----	96
6.4.4.	Die eksperimentele prosedure -----	96
6.5	Resultate -----	97
	BRONNELYS -----	98

Bladsy

FIGURE

2.1	Die interaktiewe siklus -----	31
2.2	Die Psigo-opleidingsproses -----	37
2.3	Voorbeeld van hoe 'n sielkundige vanuit die psigo-opleidingsperspektief sy tyd mag verdeel -----	38
2.4	Drie-dimensionele kubusmodel van voor- ligtingfunksies -----	40
4.1	Grafiese voorstelling van data -----	70

TABELLE

4.1	Hipoteses, meetinstrumente en tellings behaal op die meetinstrumente -----	68
-----	---	----

BYLAE

A	Werkboek vir Verloofdes -----	110
B.	Huweliksvoorbereidingsprogram -----	181
C.	Verhoudingaanpassingskaal -----	222
D.	Vraelys oor Positiewe Versterking -----	226
E.	Intimiteitsvraelys-----	228
F.	Empatieskaal -----	229
G.	Die Kommunikasievaardigheidstoets -----	233
H.	Die Beoordelingsprosedure ten opsigte van Konflikhanteringsvaardigheid -----	242

HOOFSTUK 1

INLEIDING EN MOTIVERING

1.1 Inleiding

Die belangrikste taak van vroeë volwassenheid is die keuse van 'n huweliksmaat. Daar bestaan twee teenoorgestelde teorieë oor die faktore wat 'n man en 'n vrou tot mekaar aangetrokke laat voel en wat hul verhouding kenmerk. Die een beskouing is dat teenoorgesteldes mekaar aantrek en dat die aanvullende aard van die behoeftes en karaktertrekke van die persone, die grondslag vorm van die paar se wedersydse aantrekking en gemeenskaplike bevrediging (Winch, 1958). In teenstelling met die aanvullingsteorie, kan ooreenstemmigheid as bron van aantrekking dien tussen twee persone (Murstein, 1970). Hierdie ooreenstemmigheid skyn veral van toepassing te wees op faktore soos godsdiens, sosiokulturele agtergrond, verwagtings en waardes. Ongeag die faktore wat 'n man en 'n vrou tot mekaar aangetrokke laat voel, is die keuse van 'n huweliksmaat 'n aangeleentheid wat verreikende gevolge vir die toekomstige welsyn en geluk van die betrokkenes het, as individue sowel as egpaar (Gerdes, 1988).

1.1.1 *Die verlowingstydperk*

Die verlowingstydperk begin wanneer twee persone hul voornemende huwelik bekend maak. Pretorius (1985) beskryf die verlowingstydperk as 'n sterre-in-die-oë tydperk vol opwinding, uitdagings en romanse.

Tradisioneel is die belofte om te trou beskou as 'n bindende kontrak. Indien die man die verlowing verbreek het was daar 'n hofbevel teen hom uitgereik, en hy moes

skadevergoeding aan die voornemende bruid se ouers betaal. Die vrou se reputasie was geskend deur 'n verbreekte verlowing en haar kanse om weer 'n metgesel te vind is beperk (Golanty & Harris, 1982).

Huidiglik word die verlowing steeds beskou as die bekendstelling van 'n paar se trou aan mekaar. Die verloofring dien as tradisionele simbool van die paar se verbintenis aan mekaar. Navorsing wat onderneem is toon dat 'n totaal van 75% eerste voornemende bruide en 50% bruide wat vir die tweede keer in die huwelik tree 'n verloofring ontvang (Wall Street Journal, 1980).

Tydens die verlowing behoort die belangrikste voorbereiding vir die huwelik plaas te vind. Meeste voornemende egpare tref egter net voorbereiding ten opsigte van die trourok, onthaal en die wittebrood, en vergeet in hul opwinding van die eise wat die huwelik aan hulle stel (Cronjè, 1968; Pretorius, 1985). 'n Belangrike funksie van die verlowing is dat dit dien as 'n aanpassingsperiode vir die voornemende egpaar. Tydens hierdie tydperk ontdek en toets hulle hul verenigbaarheid en hul verwagtings van hul toekoms saam (Golanty & Harris, 1982). Landis en Landis (1970, p.201) stel die volgende: "Die paartjie wat sake openlik bespreek en met goeie humorsin, sal slaag".

Die verlowing is 'n projeksie op die huwelik en die voornemende egpaar se verwagtings speel 'n groot rol. Gerdes (1981, p.15) bevestig dit in die volgende woorde: "Die reaksie op 'n lewensgebeurtenis kan bepaal word deur die feit of dit verwag is of nie. Groot spanning kan volg indien op 'n sekere lewensgebeurtenis nie voorberei word nie".

1.1.2 *Moontlike definisie van die huwelik*

Daar is verskeie maniere waarop die huwelik gedefinieer en geformaliseer kan word. *Wetlik gesproke* is die

huwelik 'n kontrak waarvolgens die man en die vrou in die huwelik verbind word en waarin sekere regte en pligte van beide partye gestipuleer word. Die huwelik mag ook geformaliseer word ooreenkomstig *religieuse gelowe* en deur 'n religieuse seremonie. Sekere rolle en verantwoordelikhede word sosiaal aan die man en die vrou toegedig. Sielkundig mag die huwelik beskou word as 'n betekenisvolle verhouding tussen man en vrou, wat op liefde, respek en begrip gebaseer is (Gerdes, 1988).

Implisiet in die wettige huwelikskontrak en in die religieuse beloftes is die aanvaarding van 'n gemeenskaplike woonplek, die permanensie van die verhouding, die wettigheid van geslagsomgang en van die kinders wat uit die verbintenis gebore word (Gerdes, Ochse, Stander & Van Ede, 1981; Gerdes, 1988).

Murdock (1967, p.1) definieer die huwelik soos volg:

"...Marriage is a complex of customs centering upon the relationship between a sexually associating pair of adults within the family. Marriage defines the manner of establishing and terminating such a relationship, the normative behaviour and reciprocal obligations within it and the locally accepted restrictions upon its personnel".

Verder beklemtoon Murdock in sy definisie ekonomiese samewerking en residensiële samewoning wat die huwelik kenmerk:

"..., but marriage exists only when the economic and sexual are united into one relationship, and this combination occurs only in marriage" (Murdock, 1967, p.8).

Cronjè (1959, p.130) dui reeds in die vyftigerjare die kompleksiteit van die huwelik aan met die volgende definisie:

"... Die huwelik is 'n proses van vereniging van twee onderskeie persoonlikhede (man en vrou) wat veel van mekaar verskil, wat gelykwaardig is, en wat elk 'n eie individualiteit besit".

Volgens hierdie omskrywing bring die huwelik verandering mee, wat beteken dat voortdurende en wedersydse aanpassing nodig is (Cronjè, 1968). Indien die egpaar nie daarin kan slaag om by die eise van die huwelik aan te pas nie, sal dit aanleiding gee tot huweliksverbrokkeling. Navorsers en teoretici in die geestesgesondheidsprofessies het ondersoek onderneem na die etiologie van huweliksverbrokkeling.

1.1.3 *Etiologie van huweliksverbrokkeling*

Huweliksverhoudings word huidiglik herdefinieer. Tradisioneel is die huwelik primêr beskou as 'n sosiale, gesins- en godsdienstige plig, en persoonlike bevrediging is nie belangrik geag nie. Die man en die vrou het hul ouerhuis verlaat om 'n toekoms saam te deel tot die dood hul geskei het. Huidiglik funksioneer egpare as individue, elk met hul eie regte en verpligtinge. Die primêre doelwit van die huwelik is nou meer gerig op persoonlike bevrediging, en dit gee daartoe aanleiding dat individue meer bereid is om hul huwelik prys te gee as hul persoonlike waardigheid. Hierdie neiging word bevestig deur die hoë egskeidingsyfer (Nel, 1987). Tydens 1980 het een uit elke 2,3 huwelike in egskeiding geëindig (Departement van Statistiek, 1980).

Egskeiding word huidiglik as 'n meer sosiaal aanvaarbare verskynsel as voorheen beskou, en dit gee aanleiding daartoe dat die huwelik as instelling minder ernstig bejeën word. Die meer aanvaarbare beeld van egskeiding en die nuwe egskeidingswet skep 'n klimaat vir voornemende huwelikspare en pasgetroude egpare om hulle in 'n mindere mate as vroeër aan die huwelik toe te wy of om daarin te belê. Gerdes (1988) stel dat die nuwe

egskeidingswet 'n toename in die egskeidingsyfer meebring, aangesien persone wat onder die ou wette nie gronde kon vind vir egskeiding nie se taak aansienlik vergemaklik is. Ingevolge die nuwe egskeidingswet kan die egpaar wat 'n skeisaak aanhangig maak, net aanvoer dat die huwelik misluk het, en hoef daar nie meer wandade opgenoem te word, en geen party hoef beskuldig te word nie. Deurdat die skuldbeginsel deur die verbrokkelingsbeginsel vervang is as basis van die wet op Egskeiding, is die egskeidingsproses vir die egpaar vergemaklik, en kan egskeiding makliker oorweeg word, voordat pogings aangewend word om die huwelik te herstel (Van Wyk & La Cock, 1988). Hierdie is een van die belangrikste redes vir ongelukkige of mislukte huwelike. Daar bestaan dus 'n negatiewe terugvoer-kringloop, in die sin dat die hoë egskeidingsyfer aanleiding gee tot verminderde toewyding aan die huwelik en hierdie verminderde toewyding weer verhoogde egskeidings tot gevolg het (Pretorius, 1988; Scoresby, 1977).

Verskeie navorsers skryf huweliksverbrokkeling toe aan uitermatige jeugdigheid by tye van die huweliksbevestiging, voorhuwelikse swangerskap, en verskille rakende die egpaar se agtergrond en vlak van opvoeding (Furstenburg, 1976; Hill, Rubin & Peplan, 1976; Kitson, 1985; Norton & Glick, 1976; Palmer, 1971; RGN, 1973). Seksuele probleme kan bydra tot huweliksverbrokkeling (Bell & Vogel, 1968; Blood, 1969; Hess, 1975; Mace, 1977; Masters & Johnson, 1970; Rice, 1979; Sager, 1976). 'n Oorsig van die literatuur toon aan dat finansiële probleme dien as oorsaak van huweliksonenigheid (Fullerton, 1977; Levinger, 1976; Mace, 1977; Mueller en Pope, 1977; Rice, 1979). Gottman (1982) en Villard (1977) stel dat botsende persoonlikhede aanleiding gee tot huweliksprobleme. Die egpaar se rolverdeling word deur verskeie navorsers belangrik geag (Bochner, Kruger & Chmulewski, 1982; Peterson, 1978; Schultz, 1978). 'n Positiewe verband tussen rolprestasie en huweliksgeluk is gevind.

Verskeie navorsers meld dat 'n belangrike oorsaak van huweliksongeluk toegeskryf kan word aan onkunde oor die aard van die huwelik (Ellis, 1961; Kitson, Babri & Roach, 1985; Radebe, 1983). Voornemende egpare betree die huwelik sonder enige voorbereiding en aanvaar dit as vanselfsprekend dat daar by die eise van die huwelik aangepas sal word, terwyl dit nie die geval is nie.

Dit blyk uit navorsing wat onderneem is dat die meeste huweliksprobleme in oneffektiewe konflikthantering tot uiting kom (Barry, 1970; Cunningham, Braiken & Kelly, 1982; Haley, 1976; Harrell, 1975), en toegeskryf kan word aan oneffektiewe kommunikasie tussen egliede (Janson, 1990; Mace, 1977; Mc Rae, 1975; Navran, 1967). Navran (1967) wys op 'n positiewe korrelasie tussen duidelike en ondersteunende kommunikasiepatrone en huweliksbevrediging. Swak kommunikasie daarenteen, lei tot die ontwikkeling van psigopatologiese toestande by die egliede en in die huweliksverhouding self.

Janson (1990) stel dat swak kommunikasie tussen egpare daaraan toegeskryf kan word dat betrokkenes nie uiting gee aan positiewe gevoelens nie. Daar word geensins gehuiwer om afkeur, kritiek, aggressie of beskuldigings uit te spreek nie, maar positiewe gevoelens (van teerheid, goedkeuring, bewondering en liefde) word byna nooit gehoor nie. Die opvallendste kenmerk van 'n gesonde huwelik is volgens Janson (1990) dat die lede van hierdie huwelik hulle positiewe gevoelens van waardering en liefde, maar ook hulle vrese en benoudhede aan mekaar kommunikeer en hulle smarte met mekaar deel. Die gesamentlike toewyding van die man en die vrou om die kommunikasie tussen hulle te verbeter is dus belangrik vir 'n suksesvolle huwelik (Pretorius, 1988; Scoresby, 1977).

'n Gelukkige huwelik is nie die huwelik waar daar nooit konflik ontstaan nie, maar eerder die huwelik waar konflik, konstruktief hanteer kan word (Denton, 1986;

Gottman, 1979; Gottman, Markman & Notarius, 1977; Simpson, 1990). Tereg word opgemerk dat afwesigheid van gesonde konflik tot stagnasie kan lei. Simpson (1990, p.39) stel dit as volg:

Deur konflik leer 'n man en sy vrou om bymekaar aan te pas en om in die proses te groei en ontwikkel. Elke huwelik is onderhewig aan eksterne druk en sporadiese krisisse. Konflik kan dus ontwikkel vanweë situasies en gebeurtenisse buite die huwelik of vanweë die negatiewe kommunikasie tussen die man en vrou binne die huwelik. Konflik word 'n negatiewe krag indien die werklike oorsaak daarvan onidentifiseerbaar is en die onderliggende spanning en frustrasie in ander kanale gereflekteer word sodat die werklike konflik onopgelos bly.

Dit blyk dus dat doeltreffende kommunikasievaardighede 'n voorvereiste vir doeltreffende konflikhantering is (Pretorius, 1988).

Pretorius (1988) neem die resultate van verskeie studies saam, waar suksesvolle egpare vergelyk word met onsuksesvolle egpare. Onsuksesvolle egpare teenoor suksesvolle egpare:

- (a) evalueer hul kommunikasie tydens konflik negatief (Gottman, Notarius, Markman, Banks, Yoppi & Rubin, 1976);
- (b) openbaar meer negatiewe verbale en nie-verbale kommunikasie tydens 'n konfliksituasie (Bellings, 1979; Birchler, Weiss & Vincent, 1975; Gottman et al., 1977; Rausch, Barry, Hertel & Swain, 1974);
- (c) rapporteer meer konfliksituasies (Birchler & Webb, 1977); en

- (d) rapporteer dat hulle die huweliksverhoudings as minder bevredigend ervaar (Birchler et al., 1977; Gottman et al., 1976).

Suksesvolle egpare se konflikontlading is geleë in positiewe gespreksvoering tussen die egliede; beide die man en vrou poog om op 'n nugter, kalm wyse met mekaar te praat; hulle probeer om sover moontlik objektief na mekaar te luister; om by die geskilpunt te bly, sonder om bykomende faktore of verwyte by te bring; poog om die oorsaak van die konflik te identifiseer; en sal op 'n volwasse, rasonale wyse met mekaar kommunikeer en 'n oplossing probeer vind of alternatiewelik 'n ooreenkoms aangaan (Maartens, 1990; Simpson, 1990).

Dit is uit bogenoemde gegewens duidelik dat gesonde patrone van kommunikasie en konflikhantering met huweliksbevrediging geassosieer kan word. Indien kommunikasie en konflikhanteringsvaardighede reeds voor die huwelik aangeleer kan word, sal dit moontlik tot gesonde gedragpatrone in die huwelik lei, en sodoende tot groter huweliksbevrediging (Markman & Floyd, 1981; Ridley, Avery, Harrel, Leslie & Dent, 1980). Die aanleer van effektiewe kommunikasie en konflikhanteringsvaardighede is dus 'n essensiële komponent in die voorkoming van huweliksverbrotting.

1.1.4 *Die voorkoming van huweliksverbrotting*

Die toename in huweliksverbrotting en die negatiewe gevolge wat daarmee saam gaan, het aanleiding gegee tot pogings om die uitwerking van huweliksverbrotting op egpare en hul gesinne te verminder (Pretorius, 1988). Huweliksterapie, wat sedert die sewentigerjare 'n gerespekteerde vorm van psigoterapie vorm, is aangewend as 'n moontlike oplossing tot die probleem (Gurman, 1975). Tradisioneel is huweliksterapie deur hulpverlenende professies gebruik om probleme binne die huwelik te

hanteer. So 'n benadering is egter remediërend van aard (Pretorius, 1988).

'n Meer moderne benadering is om op 'n voorkomende wyse te werk om huweliksongeluk en egskeidings te verminder en te voorkom. Rosenfield (1981, p.1014) stel in hierdie verband dat "Prevention is less disruptive than remediation or crisis intervention". Huweliksvoorbereidingsprogramme word beskou as voorkomende vaardigheidsopleiding, asook 'n poging om insig mee te bring by voornemende egpare. Vaardighede wat die voornemende egpaar behoort te bemeester, is kommunikasie-, konflikthantering-, en besluitnemingsvaardighede (Senediak, 1990). Markman en Floyd (1982) wys daarop dat indien 'n huwelikspaar oor die nodige vaardighede beskik wanneer hulle die huwelik betree, het die huwelik 'n beter kans om suksesvol te wees. Die doel van voorkomende programme is dus om op 'n vroeë stadium in te gryp voordat ernstige probleme ontstaan.

Rosenfield (1981) wys op die prioriteit wat huweliks- en gesinsterapeute reeds op hierdie voorkomende gebied plaas. Dit blyk dus dat huweliksvoorbereiding 'n oplossing kan wees vir die probleem van toenemende huweliksverbrokkeling.

'n Oorsig van die literatuur wys op 'n behoefte aan effektiewe huweliksvoorbereidingsdienste (Bagarozzi & Bagarozzi, 1982); Bagarozzi & Rauen, 1981; Rosenfield, 1981; Senediak, 1990). Daar bestaan genoegsame huweliksvoorbereidingsprogramme, maar Cleaver (1982) meen dat die aanbiedingswyses wat gebruik word, tekort skiet. Die sielkundige wat die huweliksvoorbereidingsprogram aanbied moet die inhoud van die program herhaal, die voorligting is veeleisend en dit neem baie tyd in beslag. Cleaver (1982) spreek 'n behoefte uit aan die ontwikkeling van 'n hulpmiddel om die terapeutiese proses te versnel en om sodanige sielkundiges van roetine te bevry.

Dit blyk verder dat die aanvraag na sielkundige dienste die aanbod daarvan oorskry (Pretorius, 1988). Wyse moet dus gevind word om 'n breër spektrum mense te bereik. Psigo-opleiding as toepassingsmodaliteit blyk 'n kanaal te wees waardeur oplossings gevind kan word (Ivey & Simek-Downing, 1981; Pretorius, 1988).

1.1.5 *Doelstelling van die huidige studie*

Die doelstelling van hierdie studie is om twee aanbiedingswyse van huweliksvoorbereiding te vergelyk. Die doeltreffendheid van die tradisionele aanbiedingswyse van huweliksvoorbereiding soos aangebied deur 'n programaanbieder, sal vergelyk word met die doeltreffendheid van huweliksvoorbereiding van psigotegnologiese aard.

HOOFSTUK 2

LITERATUURSTUDIE

Die doelstelling van hierdie hoofstuk is eerstens om 'n definisie van huweliksvoorbereiding daar te stel. Die doeltreffendheid van aanbieders en aanbiedingswyses van huweliksvoorbereidingsprogramme word bespreek. Indringende aandag word gegee aan die aanwending van psigotegnologie en psigo-opleiding by die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme. Die algemene doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme word bespreek, en laastens word kritiek rakende die bestaande huweliksvoorbereidingsprogramme en navorsingsmetodologie bespreek.

2.1 Definisie van huweliksvoorbereiding

By die bestudering van die literatuur is dit opvallend dat die meeste skrywers nie 'n omvattende definisie van huweliksvoorbereiding aanbied nie. Dit blyk verder dat die verskillende begrippe wat skrywers gebruik vir huweliksvoorbereidingsprogramme, soos byvoorbeeld "premarital counseling", "premarital enrichment" en "skills-training programmes" verwarring skep (Venter, 1988).

Voordat daar gepoog word om aan die hand van drie definisies 'n breedvoerige verklaring te bied van die begrip huweliksvoorbereiding, behoort daar aangetoon te word met watter konsepte dit nie verwar moet word nie. "Schumm en Denton (1979) waarsku dat huweliksvoorbereiding nie verwar of gelykgestel moet word aan een van drie ander vorme van huweliksvoorbereiding nie, naamlik:

- (a) Algemene opvoedkundige voorbereiding tot die huwelik soos wat dit vervat was in die "family life

education" in hoërskole en kolleges (Huweliksvooringligting).

- (b) Terapeutiese hulp aan voornemende egpare wat verhoudingsprobleme ondervind.
- (c) Die deurgang van feitelike inligting oor wat voorlê in die huwelik, en wat tradisioneel gedoen is deur die predikant en die geneesheer" (Venter, 1988, p.12).

Rutledge (1966) beskou die huwelik as 'n groeiproses en beklemtoon sedert die sestigerjare die belang van vaardigheidsopleiding tydens huweliksvoorbereiding. Drie basiese faktore wat volgens Rutledge (1966, p.10) aandag vereis tydens huweliksvoorbereiding is selfontdekking, interpersoonlike vaardighede asook probleemoplossingsvaardighede. Die huweliksvoorbereidingsproses word as volg gedefinieer:

"...the opening up of these three areas of life for the young couple and projecting the couple into the future, enabling them to foresee the kinds of problems and the many challenges awaiting them in marriage."

Die kernidee van die definisie soos hierbo gegee, naamlik dat voornemende egpare in die tydperk wat die huwelik voorafgaan hulp moet verkry om hulself te ontdek; om potensiële probleme wat die huwelik mag bied te identifiseer; en om vaardighede te bekom is ook implisiet in L'Abate en McHenry (1983, p.239) se definisie van huweliksvoorbereiding, naamlik:

Premarital counseling is usually a structured, short term intervention, the purpose of which is helping a couple, prior to the legal marriage ceremony, to identify and discuss potential problems in their marital relationship ... This premarital counseling ... may be viewed as preventive approaches that

attempt to improve, prior to marriage, the quality of the marital relationship and help it become resilient and resistant to eventual dissolution."

Dit blyk duidelik uit bogenoemde definisie dat huweliksvoorbereiding 'n gestruktureerde ingreep is. L'Abate en McHenry (1983) stel dat die mate waarin die program gestruktureerd is, afhang van die mate waarin klem geplaas word op die aanleer van vaardighede. Hoe groter die klem op vaardighede, hoe meer gestruktureerd is die program.

'n Verdere aspek wat aandag geniet in L'Abate en McHenry se definisie, is die klem wat op voorkoming van huweliksongeluk geplaas word. Du Preez (1987) sluit hierby aan en stel dat huweliksvoorbereiding didakties en sosialisierend van aard is en uitsluitlik voorkomend werk. Du Preez (1987, p.12) se definisie van huweliksvoorbereiding lui as volg: "... die verskaffing van inligting oor en ter wille van die huwelik, voor die huwelik."

Samevattend uit die definisies kan die volgende geïntegreerde definisie geformuleer word:

Huweliksvoorbereiding is 'n gestruktureerde, korttermyn ingreep. Dit is daarop gerig om voornemende egpare te help om die kwaliteit van hulle eie persoonlike lewe, asook van hulle verhouding, reeds voor die huwelik te verbeter. Hierdie proses kan enersyds bereik word deur inligting oor en ter wille van die huwelik, op didaktiese wyse aan die voornemende egpaar te verskaf. Sodoende sal die voornemende egpaar eerstens selfkennis bekom wat hulle in staat sal stel om die huwelik 'n meer verantwoordelike keuse te maak. Tweedens sal 'n realistiese siening oor die huwelik ontwikkel. Derdens sal potensiële probleme en uitdagings wat die huwelik bied geïdentifiseer en bespreek word. Andersyds word die doelstelling bereik deur bepaalde vaardighede, onder andere kom-

munikasie-, konflikthantering-, en probleemoplossingsvaardighede aan die voornemende egpaar te leer. Huweliksvoorbereiding werk dus uitsluitend voorkomend, en verminder sodoende huweliksongeluk en egskeiding.

2.2 Die doeltreffendheid van aanbieders en aanbiedingswyses van huweliksvoorbereidingsprogramme

2.2.1 *Die doeltreffendheid van aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme*

"Vorbereiding vir die huwelik en hulp in verband daarmee, is 'n diens wat al deur eeue aan mense verleen word (Venter, 1988, p19). In die verlede is hierdie hulpverlening gedoen deur vriende en familie en vroeër het raadgewers selfs gebruik gemaak van die hulp van die son, die maan en die duiwel" (Broderick & Schrader, 1981; Mudd, 1951). Huidiglik vorm huweliksvoorbereiding 'n gerespekteerde vorm van hulpverlening en opleiding. Dit word aangebied deur predikante, medici, professionele hulpverleners (sielkundiges en maatskaplike werkers) en leke-groepe wat relevante opleiding ontvang (Dryden, 1985; Most & Guernsey, 1983; Rosenfield, 1981).

Dit blyk uit 'n oorsig van die literatuur dat eenstemmigheid aangaande die vereistes wat aan die aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme gestel word, nie bereik is nie. Leigh (1976) het 'n studie onderneem waarin vraelyste aangaande die vereistes waaraan aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme behoort te voldoen, aan verskeie landdroste, predikante en voorligters gestuur is. Die resultate toon dat die vereistes wat aan aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme gestel word, betreklik hoog is. Die persone wat geantwoord het was dit eens dat aanbieders ten minste oor 'n B-graad moet beskik, en dat hulle ten minste een kursus in huweliksvoorligting moet deurloop. Die kursus behoort deur 'n geregistreerde sielkundige aangebied te word. Venter (1988) voeg hierby dat sommige van die

persone selfs gevoel het dat die aanbieders oor 'n Magistergraad moet beskik. In teenstelling hiermee bevind Matheson (1976) slegs een graadkursus in die literatuur wat opleiding in huweliksvoorbereiding bied, en stel dat betreklik min aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme spesifiek daarvoor opgelei is. Kennis is meestal verwerf deur lees, selfstandige werk, die bywoon van werksinkels en deur praktiese ervaring. Dryden (1985) stel dat aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme minstens oor deeglike kennis van persoonlikheid moet beskik, asook praktiese vaardighede wat deur middel van rollespel, videobande en praktiese ervaring aangeleer kan word. Verdere essensiële kenmerke waarvoor aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme behoort te beskik, is goeie begrip van groepsdinamika (Smith, 1980) en huweliksinteraksie (Pincus, Ross, Ryle & Hammond, 1983).

Volgens Schonick (1975) word 'n groot deel van alle huweliksvoorbereiding deur predikante onderneem. Die doeltreffendheid van pastorale werkers as aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme word hoofsaaklik deur kerklike organisasies ondersoek (Pretorius, 1988). Corr (1975) het so 'n studie onderneem. Die verband tussen priesters se gerapporteerde vlak van beroepsbevrediging en hul doeltreffendheid as huweliksvoorbereiders is in hierdie studie ondersoek. Die resultate het aangetoon dat priesters wat doeltreffende huweliksvoorbereiders was, hoër vlakke van beroepsbevrediging gerapporteer het as priesters wat minder doeltreffend was in die aanbidding van huweliksvoorbereiding. Al die priesters wat aan die studie deelgeneem het, het beklemtoon dat hulle nie voldoende opgelei is vir - die aanbidding van huweliksvoorbereidingsprogramme nie (Pretorius, 1988, p.53). Ipes (1982) sluit hierby aan en maak die aanname dat pastorale werkers nie oor die nodige kennis of behoorlike materiaal beskik om doeltreffende aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme te wees nie.

'n Oorsig van die literatuur dui aan dat huweliksvoorbereiding wat deur medici aangebied word hoofsaaklik as

onbevredigend beskou word (Dryden, 1985; Stahmann & Hiebert, 1980). Dryden (1985) bevind dat dokters intimiteit, swangerskap en geboorte in hul huweliksvoorbereidingsprogramme insluit. Hulle is egter geneig om te veel klem te plaas op mediese en fisiologiese detail. 'n Verdere bron van kritiek wat teen hierdie hulpverleners aangevoer word, is dat medici min tyd het om met voornemende egpare te werk (Stahmann & Hiebert, 1980). Die doeltreffendheid van medici as aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme blyk dus onbevredigend te wees.

Most en Guernsey (1983) het 'n studie onderneem om die opleibaarheid van leke-groepe en aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme te evalueer. Die resultate van hierdie studie dui aan dat leke-groepe self die toepaslike konsepte en vaardighede van die verhoudingversterkingsprogram kan bemeester, en hulle beskik oor die vermoë om hierdie vaardighede doeltreffend aan verloofde pare oor te dra tydens 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Dit blyk dus asof die opleiding van leke-groepe as aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme 'n basiese voorkomingsstelsel moontlik maak (Pretorius, 1988). Verdere voordele verbonde aan die opleiding van leke-groepe is dat dit finansieel voordelig is, en dit blyk dat die deelnemers aan sulke programme makliker met leke-aanbieders kan identifiseer.

Dryden,, Edwards en Woolfe (1989) stel dat huweliksvoorbereidingsprogramme effektief deur ko-terapeute aangebied kan word. Dit is bevind dat ko-terapeutiese aanbidding van huweliksvoorbereidingsprogramme tot beter werksverhoudings lei as in die geval waar daar net een aanbieder teenwoordig is (Dryden et al., 1989). Teoretiese oriëntasie is 'n faktor wat in ag geneem moet word by die bepaling of ko-terapeutiese aanbidding effektief sal wees vir die aanbieder van huweliksvoorbereiding. Die volgende argumente word gestel:

- (a) Vanuit 'n sosiale leer-teoretiese perspektief is ko-terapeutiese aanbieding baie effektief. Die rede hiervoor is dat modellering deur die twee aanbieders moontlik gemaak word. Sodoende word die moontlikheid uitgeskakel dat die voornemende egpare disfunksionele egpare as rolmodelle waarneem.
- (b) Vanuit die sistemiese perspektief sal die ko-terapeut meer effektief aangewend kan word as 'n supervisor. Voorstanders van hierdie benadering sal dus min waarde heg aan ko-terapeutiese aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme.
- (c) Vanuit die psigo-dinamiese perspektief is die reflektering van die voornemende egpaar se konflik deur die ko-terapeute, 'n bron wat waardevolle inligting aan die voornemende egpaar verskaf. Dit dien verder as 'n sterk terapeutiese faktor. 'n Probleem wat hierdie oriëntasie in ag neem is dat die ko-terapeute dikwels hul eie konflikte probeer oplos deur die kliënte. Weens die ruimte vir refleksie, die rykheid en buigbaarheid van interaksie wat ko-terapeutiese aanbieding moontlik maak, is die psigo-dinamiese terapeute voorstanders van hierdie aanbiedingswyse vir huweliksvoorbereiding.

Dit blyk asof die meeste terapeute daarvan hou om in pare te werk alhoewel hulle gekortwiek word deur waglyste, asook deur 'n tekort aan beskikbare ko-terapeute (Dryden, 1985; Dryden et al., 1989). Dryden et al. (1989) stel egter dat ko-terapeutiese aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme effektief is.

Samevattend blyk dit dus dat die aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme nie genoegsame opleiding ontvang vir die taak nie (Corr, 1975; Ipes, 1982; Matheson, 1976; Pretorius, 1988). Leke-groepe kan as doeltreffende huweliksvoorbereiders opgelei word (Most & Guernsey, 1983), terwyl medici meestal nie doeltreffende

huweliksvoorbereiders is nie (Dryden, 1985; Stahmann & Hiebert, 1980). Daar bestaan 'n behoefte aan meer navorsing op die terrein van doeltreffende aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme asook die opleiding van sodanige persone.

2.2.2 *Aanbiedingswyses van huweliksvoorbereidingsprogramme*

Die inhoud van huweliksvoorbereidingsprogramme kan op verskillende wyses aan voornemende egpare aangebied word. 'n Oorsig van die literatuur dui aan dat huweliksvoorbereidingsprogramme aangebied kan word in individuele- (een voornemende egpaar), en groepverband (Dryden, 1985; Dryden, Edwards & Woolfe, 1989; R.G.N., 1981). Daar bestaan egter min navorsingsresultate oor die aanbiedingswyses van huweliksvoorbereidingsprogramme (Pretorius, 1988).

'n Belangrike aspek met betrekking tot die aanbiedingswyse van huweliksvoorbereidingsprogramme is of dit binne groep- of individuele verband aangebied behoort te word. 'n Oorsig van die literatuur wys op eenstemmigheid dat die groepformaat voorkeur geniet (Dryden, 1985; Dryden, Edwards & Woolfe, 1989; Rutledge, 1966). Rutledge (1966, p.120) stel dat "group counseling is the method of choice for most engaged couples". Ten spyte daarvan dat die groepformaat die aanbevole aanbiedingswyse is, blyk daar egter sekere sosio-persoonlike toestande en druk te wees wat spesiale aandag vereis. In sodanige gevalle word individuele aanbiedingswyses aanbeveel.

Sommige voornemende egpare meld kort voor die huweliksluiting aan vir huweliksvoorbereiding, en dan is daar nie altyd relevante groepe beskikbaar nie. Die voornemende egpaar kan dan in individuele verband gesien word. Soms is die behoeftes of ervarings van die voornemende egpaar so buitengewoon dat hulle vir hul eie beswil, asook die van ander pare alleen gesien behoort te

word. Spesiale situasies waar individuele huweliksvoorbereiding vereis word is gedwonge huwelike, in geval van egskeiding, waar komplekse seksuele probleme ervaar word, verslawing ter sprake is, asook waar psigopatologiese versteurings voorkom (Rutledge, 1966). Huweliksvoorbereidingsprogramme wat deur predikante aangebied word geskied ook meestal in individuele verband, alhoewel daar min empiriese steun daarvoor bestaan (Cheatle, 1979).

Soos reeds genoem bevind navorsing dat huweliksvoorbereidingsprogramme die suksesvolste binne groepverband aangebied kan word. Hierdie aanbiedingswyse word deur die meeste teoretiese oriëntasies aangehang (Dryden, 1985; Gleason & Prescott, 1977; Hinkle & Moore, 1971; Rolfe, 1973; Rutledge, 1966; Zoost, 1973). 'n Groep bestaande uit vier voornemende egpare word as die ideale grootte beskou vir huweliksvoorbereiding, terwyl ses die maksimum is indien effektiewe deelname deur alle lede behou wil word (Dryden, 1985; Dryden, Edwards & Woolfe, 1989). Groepe bestaande uit slegs twee voornemende egpare kan ook waardevolle gesprekke voer. Dryden (1985) wys op 'n studie waar die groep bestaan het uit een professionele middelklas-paar en 'n paar waar albei fabriekswerkers was. Dit was vir die professionele paar moeilik om emosies uit te druk, alhoewel hulle waardevolle inligting aan die minder gesofistikeerde paar kon verskaf ten opsigte van finansiering en toekomsbeplanning. Aan die ander kant het die minder gesofistikeerde paar beter kommunikasiepatrone geopenbaar, en was baie meer in kontak met mekaar se gevoelens. Die professionele paar het op hierdie gebied baie van hulle geleer. Hierdie studie dui die effektiwiteit aan van die groeupanbiedingswyse en hoe individue by mekaar kan leer (Dryden, 1985). Maxwell (1971) sluit hierby aan en stel dat vaardighede makliker in groepsverband aangeleer word, aangesien individue voortdurend in sosiale interaksie verkeer.

Groepaanbiedingswyses van huweliksvoorbereidingsprogramme hou verskeie voordele in. Huweliksvoorbereiding binne groepverband bespaar baie tyd aangesien die groepleier meer mense gelyktydig ontmoet. Die teenwoordigheid en deelname van ander voornemende egpare bevorder verder groei by individuele pare (Gleason & Prescott, 1977). Voornemende egpare verkies om nie aan toekomstige probleme te dink nie, en in hierdie opsig is die klein groepbespreking 'n waardevolle manier om hul weerstand te verminder, en om areas te open wat voorheen geslote was (Dryden, 1985). Maxwell (1971) voeg hierby dat voornemende egpare vanweë sosiale versterking makliker tot 'n realistiese beskouing van die huweliksverhouding binne groepverband gebring kan word.

Huweliksvoorbereiding binne groepverband is verder voordelig aangesien dit elke voornemende egpaar toelaat om teen hul eie tempo deel te neem (Pretorius, 1988). Die voornemende egpaar kan dus selfverkenning doen maar kan onttrek wanneer hulle dit nodig ag. Pretorius (1988) beskryf die groep as 'n spesifieke sosiale mikrokosmos wat aan die deelnemers veiligheid bied, om die uitwerking van nuwe gedrag daarbinne te toets. Die groepformaat verskaf verder 'n kommunikasiemodel en moedig pare aan om hul verhouding verder buite groepverband te ondersoek (Dryden, 1985).

Huweliksvoorbereiding binne groepverband bied aan die individue sowel as aan die voornemende egpare die geleentheid om meer bewus te word van hul eie en hul toekomstige huweliksmaats se verbale en nie-verbale gedrag. Elke individuele lid en voornemende egpaar leer om op die terugvoer en behoeftes van ander groeplede te reageer. Groepnorme soos byvoorbeeld aanvaarding, vertrouwe, oopheid en ondersteuning maak dit vir die voornemende egpaar makliker om hul probleme ter sprake te bring (Pretorius, 1988; Zoost, 1973).

Maxwell (1971) wys op 'n paar beperkinge inherent aan huweliksvoorbereiding binne groepverband, en stel dat dit voorkom wanneer:

- (a) een voornemende egpaar die groep met hul behoeftes en belange domineer;
- (b) die bespreking van een onderwerp belangstelling in 'n aanverwante onderwerp ontlok, maar dat dit weens beperkte tyd nie hanteer kan word nie;
- (c) een voornemende egpaar te veel met 'n ander identifiseer en dat hulle in die proses nie op hul eie vordering let nie; en
- (d) selfontsluiting by een voornemende egpaar beperk word weens die teenwoordigheid van ander groeplede (Maxwell, 1971).

Daar kan onderskei word tussen die wyse waarop huweliksvoorbereidingsprogramme in groepverband aangebied word. In sommige groepe word die inhoud van die huweliksvoorbereidingsprogram beklemtoon, terwyl die prosesmatigheid van die program in ander groepe beklemtoon word. Huweliksvoorbereidingsprogramme waarin die inhoud beklemtoon word is hoogs gestruktureerd. Die oordra van inhoudelike materiaal aan die groep word dus beklemtoon. Die inhoud wat oorgedra word geskied deur voorafbeplande sprekers en oefening (Pretorius, 1988). Die doel met die oefeninge is om die persone op hul gemak te stel en om hulle sodoende uit te lok om te gesels. Dryden (1985) stel dat dit baie effektief is om 'n kursus te begin deur die dames te vra hoe hulle daarvoor voel om hulle vanne te verander. Nog 'n oefening wat Dryden (1985) voorstel is om die pare te vra om 'n huis gesamentlik te teken met een potlood. Dit is bevind dat die genoemde oefeninge effektief is indien daar oor dominansie gesels gaan word, en dit sal ook dien om voornemende egpare bewus te maak van verskille wat tussen hulle bestaan. Klein groepbesprekings vorm 'n integrale

deel van programme met 'n inhoudsformaat. Inligting word aan die groep weergegee waarna klein groepbesprekings volg. Die doelstellings van inhoudsprogramme wissel van die bepaling of die paar gereed is vir die huwelik tot die bepaling van spesifieke probleemgebiede (Pretorius, 1988). Die doelstellings wissel dus van algemene tot spesifieke doelstellings (Rutledge, 1966).

Huweliksvoorbereidingsprogramme waarin die prosesmatigheid beklemtoon word is deelnemergeoriënteerd. Hierdie programme is meer op ervaring ingestel en die inhoud daarvan word deur die behoeftes van die groeplede bepaal. Die doelstellings van sodanige programme is die aanleer van interpersoonlike vaardighede soos kommunikasie- of konflikthanteringsvaardighede asook terugvoer wat ontvang word oor die ontwikkeling van verhoudings en interaksies (Maxwell, 1971; Meadows & Taplin, 1970; Zoost, 1973). Die groepleiers in prosesgeoriënteerde programme vertolk die rol van fasiliteerder om hierdie doelstellings te bereik (Gleason & Prescott, 1977).

Samevattend blyk dit dus dat die groepeeringswyse van huweliksvoorbereiding die doeltreffendste is, alhoewel daar tog omstandighede bestaan waar die individuele aanbeidingswyse relevant en waardevol is.

2.2.3 *Die aanwending van psigotegnologie by die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme*

Psigotegnologie verwys na alle hulpmiddels wat aangewend word om opleiding teweeg te bring, byvoorbeeld gedrukte materiaal, videomateriaal, rekenaar-tegnologie en interaktiewe videosisteme. Die opleier kan psigotegnologie as hulpmiddel aanwend of dit kan gebruik word om mense te bereik sonder dat hyself teenwoordig is (Meyer, 1985; Pretorius, 1988). Vervolgens sal die onderskeie komponente van psigotegnologie in meer besonderhede bespreek word.

2.2.3.1 Rekenaartegnologie

Die rekenaar het reeds 'n integrale deel van die mens se alledaagse bestaan gevorm. Feitlik elke segment van die samelewing ervaar die betekenisvolle rol wat die rekenaar in die doeltreffende funksionering daarvan speel (R.G.N., 1983). Die ontwikkeling van programmeertale vir gespesialiseerde take, byvoorbeeld huweliksvoorbereiding, het so vinnig gelei tot 'n uitbreiding van die gebruik en vermoëns van die rekenaar, dat sielkundiges en opleiers ook van hierdie hulpmiddel gebruik maak (R.G.N., 1983).

Daar word in die literatuur onderskeid getref tussen rekenaarondersteunde onderrig en rekenaarondersteunde leer (Barker & Yeates, 1985; Conradie, 1977; R.G.N., 1978; R.G.N., 1981). In hierdie studie sal daar egter meer aandag geskenk word aan laasgenoemde, aangesien huweliksvoorbereidingsprogramme gerig is op vaardigheidsopleiding en die meebring van insig by die voornemende egpaar. Rekenaarondersteunde onderrig impliseer dat die student die didaktiese situasie beheer, deur die gerekenariseerde leereenheid te implementeer om onderrig te word. Op hierdie wyse kan 'n volledige tema onderrig word en kan daar op grond van opdragte en vrae gesofistikeerde antwoorde van studente verwag word (R.G.N., 1978).

Rekenaarondersteunde leer word deur die R.G.N. (1981, P.7) gedefinieer as "n leerling-rekenaarinteraksie waar die leersituasie geskep word deur 'n rekenaarsisteem sonder die tussenkoms van 'n onderwyser tydens sodanige situasie". Die gerekenariseerde leereenheid beheer dus die didaktiese situasie om 'n student/kliënt te onderrig en op te lei deur middel van inoefening van vaardighede ten einde 'n gewenste vlak van funksionering te bereik (onder andere probleemoplossings- en besluitnemingsvaardighede) (Conradie, 1977; R.G.N., 1978; R.G.N., 1981). Die inoefening van vaardighede is die mees elementêre vlak by die aanwending van die rekenaar as

opleidingsmodaliteit. Dit blyk uit navorsing wat onderneem is dat studente/kliënte 'n groot hoeveelheid oefening benodig om 'n redelike peil van kundigheid te bereik. Die inoefening van vaardighede sal nie alleen voorkomend inwerk vir voornemende egpare nie, maar dit sal die grondslag vorm vir verhoogde funksionering op verskeie vlakke van hul bestaan as individue asook as voornemende egpaar (Conradie, 1977; R.G.N., 1981). Probleemoplossingsvaardighede word deur middel van 'n navraagsisteen geoefen. Die student/kliënt word in 'n gestruktureerde situasie geplaas waarin duidelike vrae gestel behoort te word, wat tot die oplossing van 'n probleem lei. Gegewens van die student se pogings word deur die rekenaar bewaar en geëvalueer. Dit lei daartoe dat die rekenaar ook aan elke individuele student/kliënt bruikbare wenke en opleiding gee oor probleemoplossingstegnieke. Besluitnemingsvaardighede kan met behulp van die rekenaar verbeter word deur simulاسie. Conradie (1977) omskryf simulering as die toepassing van die beginsel van analogie. Dit behels tegnieke om geselekteerde elemente of aspekte van 'n werklike situasie, op een of ander wyse te verteenwoordig. Die rekenaar kan verskeie veranderlikes manipuleer, en dit is dus vir die kliënt maklik om verskeie hipoteses te toets. Hierdie aspek kan aan voornemende egpare die geleentheid bied om waardevolle ondervinding van die werklike lewe op te doen (Conradie, 1977; R.G.N., 1981).

Dit blyk uit bogenoemde dat die rekenaar as opleidingsmodaliteit in huweliksvoorbereidingsprogramme die opleier kan vervang of aanvullend tot die opleier aangewend kan word. Barker en Yeates (1985, p.38) stel dat "computer aided learning and computer based training are sophisticated tools that can offer significant opportunities for the teacher and the student. Never before has an educational medium as powerful as the computer presented itself".

Die waarde van rekenaartegnologie as opleidingsmodaliteit is in die volgende aspekte geleë:

- (a) Dit maak individualisering en betekenisvolle evaluering moontlik. Stanfield (1975, p.25) stel dat "the computer could individualize instruction to a degree that was never before possible in the history of mankind". Persone kan op hul eie tempo vorder, en sodoende word doeltreffende onderrig aan 'n wye verskeidenheid mense met verskillende vermoëns beskikbaar gestel. Groter klem word geplaas op 'n kontinue evaluering van die student/kliënt se vordering, sodat denkfoute betyds opgespoor en reggestel kan word. Die student/kliënt kan dus voortdurend sy vordering monitor. Indien daar gepoog word om bogenoemde funksies te realiseer kan die rekenaar van groot waarde wees, nie net as plaasvervanger van die opleier nie, maar ook as hulpmiddel (Barker, 1979; Barker, 1984; Muller, 1987; R.G.N., 1981; R.G.N., 1983; R.G.N., 1984).
- (b) Opleiding kan geskied wanneer dit sowel die sielkundige/opleier as die kliënt/student pas (Muller, 1987).
- (c) Die gebruik van die rekenaar verminder roetinewerk van die sielkundige/opleier. Hiermee word bedoel dat die rekenaar die opleier nie noodwendig hoef te vervang nie, maar dit neem die sleurwerk oor (Muller, 1987; R.G.N., 1981, R.G.N., 1983, R.G.N., 1984).
- (d) Opleiding kan 'n aanvang neem wanneer voornemende egpare gereed is daarvoor. Daar hoef nie gewag te word tot 'n geskeduleerde datum of genoeg voornemende egpare wat aan die program wil deelneem nie.
- (e) Die aanwending van die rekenaar is koste-effektief aangesien die koste verbonde aan lokale en instrukteurs wat gehuur moet word, uitgeskakel word.

- (f) Die rekenaar beskik oor hoë betroubaarheid, in dié sin dat dit oor 'n geheue beskik wat nooit vergeet nie, en teen 'n verbysterende spoed werk (Barker, 1979; Barker, 1984; Conradie, 1977; Muller, 1987; R.G.N. 1983; R.G.N., 1984).

Probleme rondom die gebruik van rekenaar-tegnologie as opleidingsmodaliteit bestaan wel. Rekenaar-fobie kan 'n struikelblok vorm in die aanwending van rekenaar-tegnologie vir sekere mense. Dit is van belang om die invloed van tegnofobie en die geheimsinnigheid en wanopvatting wat om die rekenaar ontwikkel het te verwyder en teë te werk (R.G.N., 1983).

Muller (1987) meld dat daar weinig navorsing gedoen is oor rekenaar-ondersteunde onderrig alhoewel 'n behoefte daaraan bestaan. Dit blyk egter dat die rekenaar met vrug gebruik kan word in die voorligtingsituasie (R.G.N., 1983) sowel as in huweliksvoorbereidingsprogramme (Pretorius, 1988).

2.2.3.2 Videotegnologie

Sedert die sewentiger- en vroeë tagtigerjare word videotegnologie toenemend gebruik as hulpmiddel by opleidingsprogramme (Pretorius, 1988). 'n Oorsig van die literatuur dui aan dat die gebruik van videobande as terapeutiese ingreep waardevol en doeltreffend is (Berger, 1978; Cleaver, 1982; Froelich, 1978; Hosford & Mills, 1983; Rosenthal & Bandura, 1978). Videobande kan op twee wyses terapeuties aangewend word. Eerstens kan onmiddellike terugvoer gegee word deurdat kliënte hul eie gedrag waarneem en sodoende leer. Alternatiewelik kan videobande aangewend word om nuwe terapeutiese of sosiale vaardighede aan kliënte te leer, deurdat modelle op 'n videoband waargeneem word (Cleaver, 1982).

Die sosiale vaardighede wat deur hierdie hulpmiddel aan voornemende egpare aangeleer en bevorder kan word is

selfontsluiting, empatie, onderhandelingsvermoë, probleemoplossingsvaardighede en sprekersvaardighede (Cleaver, 1982; Hosford & Mills, 1983; Rosenthal & Bandura, 1978). Rosenthal en Bandura (1978) se studie toon aan dat selfontsluiting verhoog wanneer modelle waargeneem word wat self ontsluit. Cleaver (1982) sluit hierby aan en bevind dat visuele modelle meer selfontsluiting meebring by deelnemers as oudio-modelle. Hung en Rosenthal (1981) se navorsing toon aan dat die waarneming van videomodelle proefpersone se kognitiewe begrip van sosiale vaardighede bevorder. Dit word egter beklemtoon dat hierdie vaardighede geoperasionaliseer en geoefen moet word ten einde veralgemenings te bewerkstellig. Videotegnologie behoort dus by vaardigheidsopleiding met ander empiries-gebaseerde gedragsveranderingsmetode aangevul en versterk te word (Pretorius, 1988). Hung en Rosenthal (1981) identifiseer die volgende gedragsveranderingsmetodes, naamlik instruksie, leesstof en rollespel onder die supervisie van 'n terapeut of groepleier.

Videotegnologie word suksesvol gebruik in die hantering van huweliksprobleme (Alger & Hogen, 1967; Eister & Herson, 1973; Nadelson, et al., 1977; Pretorius, 1988). Alger en Hogen (1967) het navorsing onderneem om die doeltreffendheid van videotegnologie te bepaal in huweliksterapie. Dit is bevind dat videotegnologie opsigself 'n terapeutiese modaliteit is. Dit word beklemtoon dat videotegnologie slegs 'n aanvullende hulpmiddel is tot bekwame terapie of opleiding in interpersoonlike vaardighede. 'n Studie onderneem deur Stone en Vance (Rosenthal & Bandura, 1978) toon aan dat modellering gekombineer met instruksie en oefening empatiese response verhoog by egpare.

Lotter, Helm en Strydom (1983) meld dat videotegnologie geskik is vir gebruik as deel van 'n selfdoenmodule. 'n Selfdoenmodule word omskryf as 'n selfversorgende leerpakket wat oor 'n bepaalde kursussegment handel. Enkele belangrike voordele van die gebruik van

videotegnologie as deel van 'n selfdoenmodule is die volgende:

- (a) Dit is tydbesparend beide vir die aanbieder as die kliënt. Die aanbieder hoef nie teenwoordig te wees tydens die lesing nie en kan lesings bywoon wanneer dit vir hulle geskik is.
- (b) Multi-taal en multi-vlakaanbiedings is moontlik. Dieselfde leerstof kan op verskillende wyses aan kliënte wat op verskillende vlakke van rypheid is, oorgedra word.
- (c) Modules kan maklik vir hersieningsdoeleindes gebruik word.
- (d) Bestaande programme kan met gemak verander en hernu word.
- (e) Programme is so gestruktureer dat kliënte teen hul eie tempo kan vorder, hul doelwitte gereedlik kan bereik, die nodige aanwysings kan volg en hul eie vordering kan evalueer.

Die waarde wat videotegnologie inhou as opleidingsmodaliteit by huweliksvoorbereidingsprogramme is:

- (a) Videobandprogramme sal die sielkundige baie tyd en koste bespaar. Sielkundiges hoef nie meer dieselfde gedrag herhaaldelik te demonstreer nie.
- (b) Videobandprogramme sal blindelingse navolging van die sielkundige/opleier se gedrag beperk deurdat die voornemende egpaar die betrokke gedrag self moet oefen nadat 'n videomodel die gedrag gedemonstreer het. Terugvoer op die gedrag word direk van die opleier en ander groepslede ontvang, wat die bereiking van vaardighede vergroot.

- (c) Die aanbieder word die geleentheid gebied om die werklikheid te vergroot of te vereenvoudig ten einde waarneming te vergemaklik.
- (e) Kliënte kan in groepverband (groot of klein groepe) en individueel na videoprogramme kyk. Die sukses van die aanbieding word bepaal deur die strukturering van die besondere leersituasie.
- (f) Leerstof kan gedramatiseerd aangebied word sodat die voornemende egpare met die emosies of standpunte wat uitgebeeld word kan identifiseer (Cleaver, 1982; Lotter, Helm & Strydom, 1983).

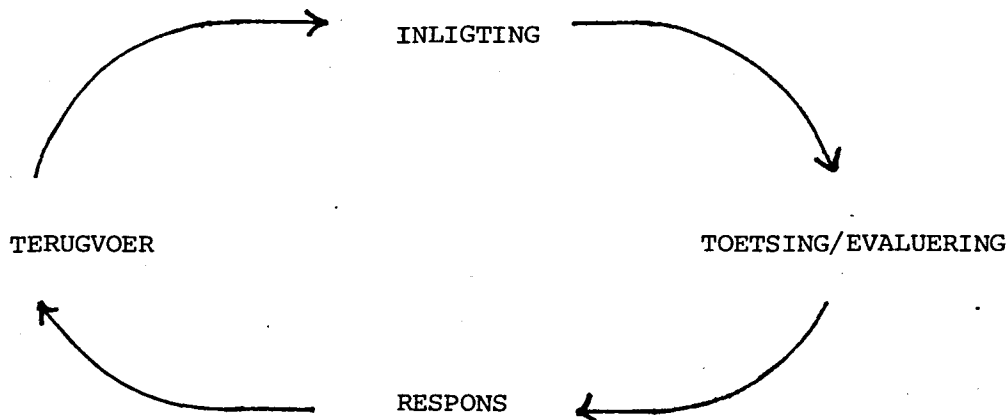
Barker en Tucker (1990) wys op 'n paar beperkinge inherent aan die gebruik van videotegnologie as opleidingsmodaliteit, naamlik:

- (a) Dit is moeilik om van een deel van die videoband oor te gaan na 'n ander deel indien dit nie op mekaar volg nie. Die rede hiervoor is dat die inligting op die videoband op 'n liniêre wyse gestoor word.
- (b) Dit is tydrowend om 'n spesifieke deel op die videoband te soek, aangesien daar nie aanduidings is van presies waar 'n sekere deel op die band begin nie.

Die beperkinge van videotegnologie word volgens Hosford en Mills (1983) doeltreffend ondervang deur die interaktiewe videosisteen, wat ook deel uitmaak van psigotegnologie. Daar kan vervolgens aandag geskenk word aan die interaktiewe videosisteen en die waarde daarvan by die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme.

2.2.3.3 Interaktiewe videosisteen

Pretorius (1988) beskryf die interaktiewe videosisteen as 'n interaksieproses tussen 'n "student" en 'n gerekenariseerde videobandspeler. 'n Mikrorekenaar gekoppel aan 'n videobandspeler verskaf 'n interaktiewe siklus wat soos volg verloop:



Figuur 2.1: Die interaktiewe siklus

Cleary, Mayes en Packham (1976) omskryf die interaktiewe videosisteen as twee mini-rekenaars wat as 'n tyddeelsisteen funksioneer en dit respondeer binne 'n sekonde op die student se terminaal. Terminale is aan die rekenaar geheg deur kabeltelevisie-verspreidingsisteen wat seine kan stuur na die televisie ontvangers en sleutelbord response kan stuur na die sentrale rekenaars. 'n Terminaal bestaan uit kleur-televisieontvanger, oorfone en 'n sleutelbord. Wanneer dit as interaktiewe video aangewend word kan dit grafiese of gedrukte materiaal vertoon asook videoband films. 'n Toevals-toename-eenheid wat deur die rekenaar gekontroleer word, behels 'n oudio-databasis van ongeveer vyf ure van oudioboodskappe.

Verskeie bestaande interaktiewe videoprogramme kan as voorbeeld dien vir kommunikasie-opleiding en -navorsing (Dyer, 1981; Wellens, 1979; Willens, 1982). Pretorius (1988) bied egter die enigste voorbeeld van interaktiewe videoprogramme wat spesifiek op huweliksvoorbereiding van toepassing is.

Barker en Tucker (1990) bevestig die doeltreffendheid van die interaktiewe videosisteen, alhoewel hierdie navorsers in die verlede hul kommer uitgespreek het oor die voortbestaan van hierdie apparaat. Barker (1988) het gevrees dat die interaktiewe videosisteen deur moderne apparaat vervang sou word, en stel "interactive video is dead. It is a 10-year-old analogue technology which will be replaced by digital compact disc". Ten spyte hiervan bevind Barker en Tucker (1990) dat die "dood van die interaktiewe videosisteen" oorbeklemtoon was en groter opslae gewek het as wat nodig was. Die interaktiewe videosisteen is huidiglik 'n effektiewe opleidingsmodaliteit wat die student die geleentheid bied om aktief betrokke te wees by die leersituasie. Die interaktiewe videosisteen word beskou as 'n vars benadering in opleiding, veral met betrekking tot vaardigheidsopleiding. 'n Oorsig van die literatuur bevestig die doeltreffendheid van interaktiewe videosisteme in vaardigheidsopleiding (Barker & Tucker, 1990; Clarke & Elligring, 1983; Levine, 1982; Pretorius, 1988; R.G.N., 1983). Cleary et al. (1976) wys op die waarde wat die interaktiewe videosisteen inhou as opleidingsmodaliteit en stel dit as volg:

- (a) Die interaktiewe videosisteen maak dit vir die student/kliënt moontlik om 'n oorsig te kry van die leermateriaal of die opleidingsprogram.
- (b) Die lesse/program kan in enige volgorde voltooi word, en persone kan teen hul eie tempo vorder.
- (c) Voorstanders van die interaktiewe videosisteen is van mening dat studente/kliënte meer positief voel oor bepaalde leerinhoud indien hulle beheer het daaroor.
- (d) Die interaktiewe videosisteen het groot waarde as opleidingsmodaliteit, veral met betrekking tot vaardigheidsopleiding.

Moontlike struikelblokke wat in ag geneem behoort te word by die aanwending van die interaktiewe videosisteem, is die volgende:

- (a) 'n Redelike hoë mate van visuele geletterdheid word vereis by die hantering van die interaktiewe video. Persone moet dus opgelei word in die gebruik van die interaktiewe videosisteem.
- (b) Die implementeringswaarde van die interaktiewe videosisteem word beperk aangesien dit nie in groepverband aangebied kan word nie.
- (c) Die hoë kostes verbonde aan die apparaat word sterk gekritiseer, en die bemeestering van die diskette veroorsaak probleme (Barker & Tucker, 1990; R.G.N., 1983).

Ten spyte van bogenoemde beperkinge kan die interaktiewe videosisteem steeds doeltreffend aangewend word in huweliksvoorbereidingsprogramme (Levine, 1982; Pretorius, 1988) asook in vaardigheidsopleiding. Barker en Tucker (1990) sluit hierby aan en stel dat "learning should be a voyage of exploration. Interactive learning technology will be the vehicle of choice on future journeys".

Samevattend kan gestel word dat die aanwending van psigotegnologie by die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme nog 'n redelike nuwe konsep is. Dit blyk op grond van bestaande navorsing dat alle komponente van psigotegnologie met vrag gebruik kan word in die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme. Daar bestaan egter 'n behoefte aan verdere navorsing op hierdie gebied.

2.2.4 *Die aanwending van psigo-opleiding by die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme*

Psigo-opleiding het in die vroeë tagtigerjare 'n relatief nuwe rigting vir die aanbieders van huweliksvoorbereiding geword. Dit behels die uitbreiding van tradisionele, individuele of groepvoorligtingaktiwiteite. Talleyrand (in Nelson-Jones, 1982) stel dat "Psychology is much too serious a thing to be left to psychologists". Die rasionaal van hierdie stelling is dat daar 'n behoefte daaraan bestaan dat sielkundiges ander individue kan leer hoe om die wetenskaplike resultate en praktyk van sielkunde te gebruik.

Daar is verskeie redes waarom sielkundiges toenemend in psigo-opleiding begin belangstel. Eerstens stel Miller (1969) dat "there simply are not enough psychologists, even including non-professionals, to meet every need for psychological services. The people at large will have to be their own psychologists, and make their own applications of the principles that we establish". Tweedens voel sielkundiges dat hul in die verlede te veel tyd aan remediëring afgestaan het. Ivey (1976) stel dat opleiding nou die primêre rol van die sielkundige moet wees, gevolg deur voorkoming en dan eers remediëring. Derdens voer sielkundiges aan dat psigo-opleiding koste effektief is (Nelson-Jones, 1982).

Ivey en Simek-Downing (1981, p.347) definieer psigo-opleiding soos volg:

"...psycho-education can involve prevention or development, but is concerned with teaching individuals or groups skills, understandings and competencies so that they can manage their lives more intensionally."

Nelson-Jones (1982) brei die bogenoemde definisie verder uit en definieer psigo-opleiding in terme van die volgende komponente:

- (a) die opleiding van mense in lewensvaardighede;
 - (b) 'n ervaringsbenadering tot onderrig in sielkundige konsepte word beklemtoon;
 - (c) humanisties-georiënteerde opleiding wat impliseer dat opleidingsinhoudse emosionele betekenis het;
 - (d) die opleiding van professionele en semi-professionele persone in hulpverleningsvaardighede;
 - (e) 'n reeks uitgebreide aktiwiteite, waarby die rol van die sielkundige as konsultant ingesluit is, word beklemtoon (Pretorius, 1988, p.84). Hierdie komponente sal vervolgens kortliks bespreek word.
- (i) *Die opleiding van mense in lewensvaardighede*

Die kliënt in psigo-opleiding kan beskou word as 'n student wat opleiding ontvang in bepaalde lewensvaardighede (Crafford, 1985). Vaardighede wat aangeleer word is luistervaardighede soos empatiese begrip; uitstuur van inligting soos toepaslike selfontsluiting; konflikthantering; probleemoplossingsvaardighede; stresshantering; seksualiteit en die aanpassing by belangrike lewensgebeure soos die huwelik. Daar word gepoog om persone in groepverband en aan die hand van gestruktureerde programme te help om hierdie vaardighede te bemeester. Crafford (1985) stel dat die kliënt wat oor die vermoë beskik om sielkundig suksesvol te funksioneer, minder vatbaar behoort te wees vir die ontwikkeling van probleemtoestande en groei en aktualisering behoort groter te wees.

(ii) *'n Ervaringsbenadering tot onderrig in sielkundige konsepte*

Daar word 'n onderskeid getref tussen teoretiese en ervaringsbenadering in leer en onderrig. Die teoretiese benadering beklemtoon intellektuele vaardighede terwyl die ervaringsbenadering die praktiese aspekte beklemtoon. Huweliksvoorbereidingsprogramme vanuit 'n psigo-opleidingsperspektief verskaf teoretiese inligting oor lewensvaardighede, maar verskaf verder die geleentheid aan die voornemende egpaar om hierdie vaardighede in te oefen.

(iii) *Humanisties-georiënteerde opleiding*

Humanisties-georiënteerde opleiding fokus op die mens as geheel en beskou voorligting en opleiding as noodsaaklik ten einde die mens tot selfaktualisering in staat te stel. Die opleier vertolk die rol van fasiliteerder en die opleidingsinhoud dra emosionele betekenis.

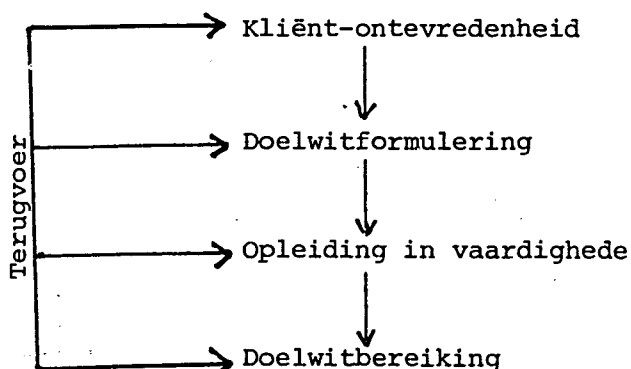
(iv) *Die opleiding van professionele en semi-professionele persone in hulpverleningsvaardighede*

Die opleiding van bogenoemde persone in hulpverleningsvaardighede sal die effektiwiteit van hulpverleners laat uitbrei. Baie meer persone kan sodoende bereik word.

(v) *'n Reeks uitgebreide aktiwiteite*

Uitgebreide aktiwiteite behels opleiding in lewensvaardighede en die opleiding van para-professionele persone buite die voorligter se kantoor, onder andere in die werk en lewensituasies. Hierdie aktiwiteite behels ook selfhelp-inligting wat aan individue en groepe gebied word.

Uit hierdie omskrywing blyk dit duidelik dat psigo-opleiding duidelike teenstrydighede toon met die tradisionele hulpverleningsmodel van abnormaliteit - diagnose - voorskrif - terapie - genesing. Die voorstanders van psigo-opleiding kom in opstand teen hierdie lineêr, konsaal verklarende model. Beoefenaars van psigo-opleiding sien eerder hulle funksie in terme van kliënt ontevredenheid - doelstelling - vaardigheidsopleiding - bevrediging of doelwitbereiking (Authier, 1977). Hierdie uitgangspunt hou duidelik die implikasie van 'n sikliese uitgangspunt. Na doelbereiking is dit moontlik om terug te koppel en 'n volgende doelwit te formuleer of aan 'n volgende ambisie of doelwit te werk (Schoeman, 1983). Indien terugvoer verreken word, sou Authier (1977) se omskrywing van die psigo-opleidingsproses soos volg daaruit sien:

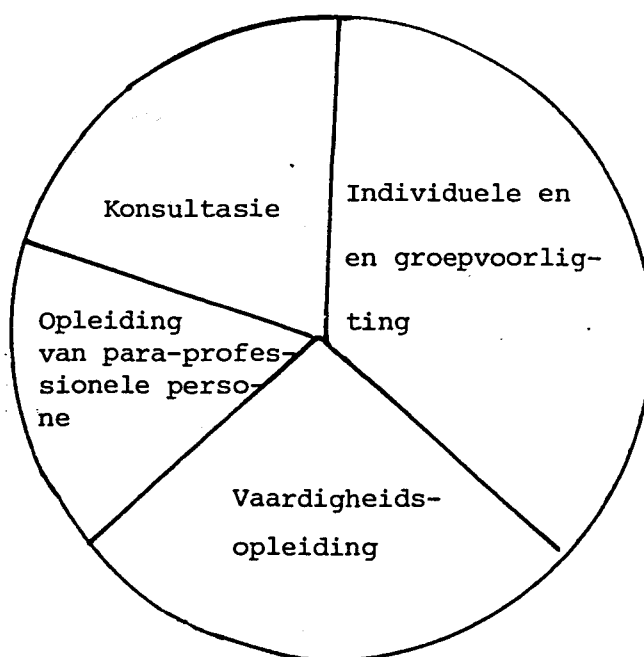


Figuur 2.2: Die Psigo-opleidingsproses

Uit bogenoemde beskrywing blyk die verskil in uitgangspunt tussen psigo-opleiding en tradisionele terapeutiese modelle duidelik. Dit moet egter beklemtoon word dat individuele terapie nie uitgesluit word as 'n wyse van hulpverlening nie. Dit behoort volgens Pretorius (1988) as 'n alternatief beskou te word wat tot die beskikking van die psigo-opleier is. Hulpverlening aan huwelikspare kan byvoorbeeld binne remediërende of voorkomende en ontwikkelingsverband geskied. Indien remediërende hulp aan huwelikspare verskaf word, het die sielkundige te make met patologiese verhoudings. Die sielkundige werk dan vanuit die tradisionele terapeutiese

model. Binne die psigo-opleidingsmodel verskaf die sielkundige egter hulp aan geïntegreerde persone met gesonde verhoudings. Binne hierdie verband is voorkoming (huweliksvoorbereiding) of ontwikkeling (huweliksverryking) dus ter sprake (Pretorius, 1988).

Die psigo-opleiers wat by die aanbieding van programme betrokke is benodig spesifieke vaardighede, en dit is ook van toepassing op die aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme. Die eerste vaardigheid wat benodig word is rolbesluitneming. 'n Rolbesluit verwys na die wyse waarop die aanbieder van die program besluit hoe om sy tyd en bronne te bestee. 'n Voorbeeld van 'n rolbesluit vanuit 'n psigo-opleidingsperspektief kan as volg geïllustreer word:



Figuur 2.3: Voorbeeld van hoe 'n sielkundige vanuit die psigo-opleidingsperspektief sy tyd mag verdeel (Nelson-Jones, 1982, p.494)

Dit blyk uit die voorbeeld dat die psigo-opleier daarna streef om 'n groot deel van die gemeenskap te betrek. Daar word gepoog om toepaslike vaardighede aan geïntegreerde persone te leer, en om hulpverleningsvaardighede aan semi-professionele persone te leer, terwyl

daar betreklik min tyd afgestaan word aan remediëring (Nelson-Jones, 1982).

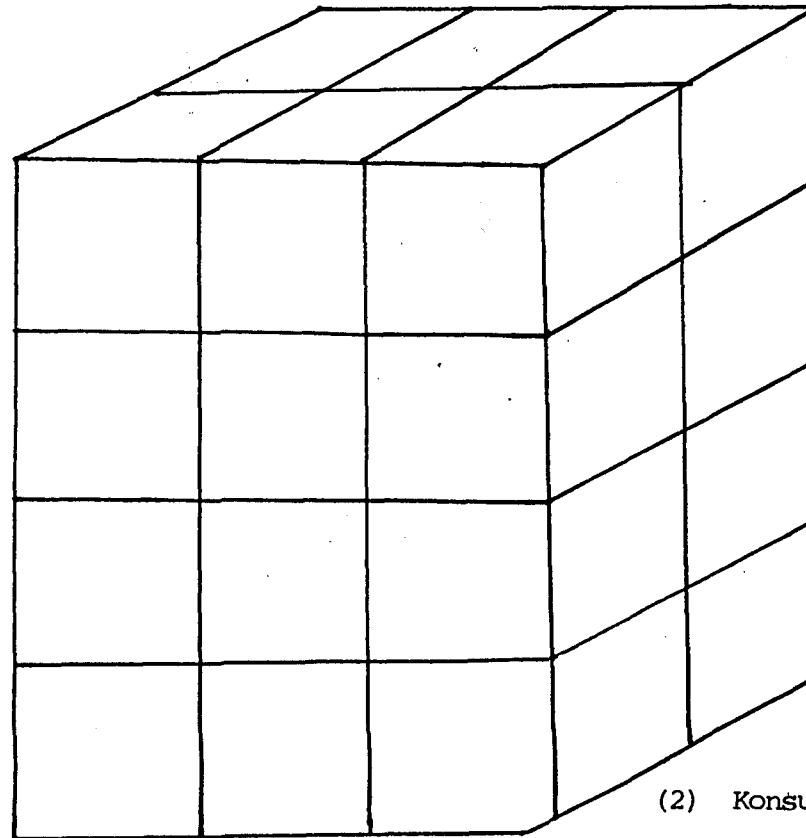
Rolbesluitneming word van kardinale belang beskou vir die psigo-opleier. Morrill, Oetting en Hurst (1974) stel 'n drie-dimensionele kubusmodel van voorligtingfunksies daar om hierdie besluite aan te moedig en te vergemaklik. Hierdie kubus word skematies in figuur 2.4 voorgestel.

Voorligtingingrepe word beskou as alle funksies wat ontwerp is om verandering by kliënte, groepe en gemeenskappe mee te bring. Drie dimensies van voorligtingingrepe wat onderskei kan word is (a) die teiken, (b) die doelwit en (c) die metode,

- (a) Wat die *teiken van ingreep* betref, blyk dit dat die sielkundige ingreep gerig kan wees op individue, primêre groepe en gemeenskappe.
- (b) Die *doelstelling van die ingreep* kan wissel. Dit kan remediërend, voorkomend of ontwikkelingsmatig wees.
- (c) Die *ingreepmetode* bestaan uit drie moontlikhede. Eerstens kan die kliënt direk betrokke wees by 'n opleidingsprogram. Tweedens kan gebruik gemaak word van konsultasie-opleiding. Dit behels die opleiding van individue, groepe of gemeenskappe met die doelstelling dat hulle weer andere sal oplei. Derdens word gebruik gemaak van psigotegnologie. Psigotegnologie is reeds in diepte bespreek in die vorige afdeling, maar dit behels hulpmiddels soos gedrukte materiaal, videomateriaal, rekenaartegnologie en interaktiewe videosisteme. Deur gebruikmaking van psigotegnologie kan die sielkundige sy kennis beskikbaar stel aan 'n groter populasie om die algemene lewenskwaliteit van die gemeenskap te verhoog. Hierdie model illustreer dus visueel die verskeidenheid behandelingsalternatiewe. Dit dien ook as 'n raamwerk vir terapeut-rolbesluite wat gemaak moet word na 'n sistematiese skatting van

A. TEIKEN VAN INGREEP

- (1) Individue
- (2) Primêre groepe
- (3) Gemeenskappe



B. DOELSTELLING VAN DIE INGREEP

- (1) Remediêrend
- (2) Voorkomend
- (3) Ontwikkelingmatig

(3) Psigotegnologie

(2) Konsultasie-opleiding

(1) Direkte diens

C. INGREEPMETODE

Figuur 2.4: Drie-dimensionele kubusmodel
van voorligtingfunksies (Morril, Oetting & Hurst, 1974)

individuele of gemeenskapsbehoefte (Ivey & Simek-Downing, 1981; Nelson-Jones, 1982, Meyer, 1985; Pretorius, 1988).

Tweedens moet psigo-opleiers oor goedontwikkelde interpersoonlike vaardighede beskik. Goeie luistervaardighede is veral belangrik by die aanbieding van 'n huweliksvoorbereidingsprogram, aangesien die psigo-opleier dan kan dien as 'n waardevolle rolmodel. Die psigo-opleier moet bewus wees van sy eie asook die gemeenskap se funksionering, en moet kan aandui waar daar ruimte vir verbetering is. Dit is voordelig indien die psigo-opleier oor goeie verbale en nie-verbale vaardighede beskik. Die rede hiervoor is dat daar met die gemeenskap gehandel word, en die sielkundige se idees moet op 'n oorredende wyse aan hulle oorgedra word. Voornemende egpare verkies dit om nie aan toekomstige probleme te dink nie, en bied gevolglik baie weerstand (Dryden, 1985). Dit is belangrik dat die psigo-opleier die mense se weerstand moet begryp, sensitief wees daarvoor en dit op 'n positiewe wyse hanteer (Nelson-Jones, 1982).

Derdens word progamevalueringvaardighede as belangrik beskou vir die psigo-opleier. Psigo-opleiers is deurentyd besig om die effektiwiteit van programme te bepaal asook die behoeftes van die gemeenskap. Nadat die program gevestig is, moet die psigo-opleiers terugvoer ontvang oor die effektiwiteit daarvan.

Beperkinge inherent aan die psigo-opleidingsmodel bestaan wel. Die ontwikkeling van psigo-opleiding as hulpverleningsmodaliteit word aan bande gelê deur die feit dat dit nie 'n doeltreffende teoretiese onderbou het nie (Arbuckle, 1976; Alschuler & Ivey, 1975; Nelson-Jones, 1982; Schoeman, 1983). Psigo-opleidingsprogramme moet gebaseer wees op 'n teorie van menslike ontwikkeling asook 'n verbandhoudende opleidingsteorie. Die grootste besware met betrekking tot teoretiese onderbou is dat psigo-opleiding nie behoorlik onderskei tussen normale en abnormale gedrag nie. Sodoende word programme wat spesi-

fiek vir goed funksionerende persone saamgestel is, beperk. Verder is die opleidingsmetode wat aangewend word in psigo-opleiding gebaseer op die probeer-en-fouteer-paradigma eerder as op goed gefundeerde teorie. Daar bestaan ook betreklik min pogings om die inhoud van psigo-opleidingsprogramme in verband te bring met teorie (Nelson-Jones, 1982; Schoeman, 1983). Die gebrek aan 'n goed gefundeerde teoretiese onderbou kan volgens Schoeman (1983) ondervang word deur die algemene sisteemteorie, en die beginsels van psigo-opleiding wat as sodanige teorie kan dien.

Kritiek geopper teen vaardigheidsopleidingsprogramme, waaronder huweliksvoorbereiding, is dat dit gekenmerk word deur kunsmatigheid en oneffektiwiteit. Arbuckle (1976, p.434) skryf in hierdie verband: "The history of trying to 'teach' a person to be a more effective human being is about as dismal as the history of traditional psycho-analysis to 'cure' a person of a 'sickness'". Arbuckle (1976) sluit dus by eersgenoemde kritiek aan en meld dat vaardigheidsopleiding minder kunsmatig sal wees indien die programme 'n goeie teoretiese onderbou het.

Verdere kritiek teen psigo-opleiding is dat dit konformering van denke en gedrag afdwing. Die mate waarin psigo-opleiers oor die vaardighede beskik wat hulle aan ander leer, verskil en daar is betreklik min psigo-opleiers wat werklik op 'n hoë vlak van funksionering is (Nelson-Jones, 1982).

Alhoewel die area van psigo-opleiding nog ontwikkel en daar bestaande struikelblokke is, blyk dit tog asof psigo-opleiding 'n belangrike bydrae gaan maak in toekomstige sielkundige dienste. Pretorius (1988) bevestig dat die psigo-opleidingsmodel met vrug gebruik kan word in huweliksvoorbereiding.

2.3 Die algemene doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme

Betreklik min evaluerende navorsing is tot op datum gedoen oor die algemene doeltreffendheid van huweliksvoorbereiding. Die navorsing wat wel gerapporteer word, is meestal gerig op die evaluering van die doeltreffendheid van spesifieke programme vir huweliksvoorbereiding. Dit is egter moeilik om 'n oorkoepelende evaluasie van die huweliksvoorbereidingsproses te doen aangesien hierdie navorsing dikwels swak ontwerp is (Pretorius, 1988; Stahmann & Hiebert, 1980; Venter, 1988).

Volgens Bagarozzi en Rauen (1981) moet die volgende reëls nagekom word om die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme te evalueer:

- (a) die individuele funksionering van elke persoon moet ondersoek word asook die diadiese interaksie wat voorkom;
- (b) verder moet hierdie twee genoemde aspekte met behulp van subjektiewe en objektiewe waarneming ondersoek word.

Venter (1988) het 'n studie onderneem om die bekendste huweliksvoorbereidingsprogramme wat deur navorsing gesteun is op die wyse wat Bagrozzi en Rauen (1981) voorstel, te evalueer. Dit is bevind dat meeste programme ernstige tekortkominge toon met betrekking tot teoretiese onderbou, opleiding van programaanbieders, aangewese tyd van aanbieding en verskeie metodologiese probleme. Hierdie tekortkominge sal in die volgende afdeling verdere aandag geniet. Ten spyte van die beperkinge toon heelwat navorsing dat huweliksvoorbereidingsprogramme wel doeltreffend is (Avery, Ridley, Leslie & Milholland, 1980; Horton, 1982; Markman & Floyd, 1981; Pretorius, 1988; Ridley, Avery, Harrell, Leslie & Dent, 1980; Venter, 1988).

In teenstelling met behandelingsprogramme wat ontwikkel is om verandering te produseer nadat ernstige probleme reeds ontwikkel het, maak huweliksvoorbereidingsprogramme 'n ingreep in die voorhuwelikse stadium. Die doelstelling hiermee is om te verhoed dat ernstige probleme later ontwikkel (Pretorius, 1982). Die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme is dus geleë in die voorkomende aard daarvan. In aansluiting hiermee stel Markman en Floyd (1981) dat 'n vroeë ingreep op 'n stadium wanneer die voornemende egpaar se gedragspatrone nog nie gevestig is nie, die waarskynlikheid sal verminder dat wanaangepaste gedrag op 'n latere stadium sal ontwikkel.

Die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme kan bepaal word deur voornemende egpare wat 'n huweliksvoorbereidingsprogram deurloop het, te vergelyk met voornemende egpare wat nie aan 'n program blootgestel is nie, of aan 'n alternatiewe ingreep blootgestel is. Daar sal vervolgens aandag geskenk word aan verskeie aspekte van huweliksvoorbereidingsprogramme waar daar gebruik gemaak is van vergelykende ondersoeke (aan 'n program blootgestel teenoor geen programblootstelling nie) om die doeltreffendheid van die program te bewys.

Die neiging wat by programaanbieders bestaan om weg te beweeg van die blote deurgee van inligting, en om aan die deelnemers spesifieke vaardighede te leer, behoort as positief beskou te word. Heelwat navorsing is onderneem om die doeltreffendheid van vaardigheidsopleiding as 'n benadering tot huweliksvoorbereiding te evalueer (Avery, Ridley, Leslie & Milholland, 1980; Markman & Floyd, 1981; Ridley & Avery, 1983; Ridley et al., 1980; Sams, 1984). Die genoemde navorsers het aangetoon dat programme wat gebaseer is op die aanleer van vaardighede, meer suksesvol en doeltreffend is as blote besprekingsgroepe (Avery, Ridley, Leslie & Milholland, 1980; Ridley, Avery, Harrell, Leslie & Dent, 1981). In navorsingsprojekte waarin voorhuwelikse vaardigheidsopleidingsprogramme vergelyk is met voorhuwelikse groepbesprekings, het die proefpersone die volgende ingrepe ontvang: vaardighede

is aan die eksperimentele groepe geleer. Die kontrole-groepe het aan groepbesprekings oor die huwelik deelgeneem (Avery et al., 1980; Ridley et al., 1980; Sams, 1984). Albei groepe is voor en na voltooiing van die program getoets. Uit die resultate blyk dit dat die vlakke van selfontsluiting en empatiese begrip van voornemende egpare wat aan die vaardigheidsopleiding deelgeneem het, betekenisvol verhoog het. Soortgelyke veranderinge is nie by voornemende egpare wat aan die groepbesprekings deelgeneem het, gevind nie (Avery, et al., 1983).

Olsen (1976) bevind dat die inhoude van meeste huweliksvoorbereidingsprogramme voornemende egpare eerstens meer bewus maak van hul verhoudings. Tweedens word kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede aan voornemende egpare geleer. Bader, Microys, Sinclair, Willet en Conway (1980) bevestig die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme met betrekking tot die aanleer van effektiewe konflikthanteringsvaardighede. Hy stel dat pare wat aan huweliksvoorbereidingsprogramme deelneem, konflik meer konstruktief kan hanteer relatief tot egpare wat geen voorbereiding gehad het nie. In aansluiting hiermee toon navorsing onderneem deur Horten (1982) dat die lede van voornemende egpare se persepsie van hul verhouding meer ooreengestem het na die voltooiing van die huweliksvoorbereidingsprogram. Dieselfde bevindinge kon nie verkry word van die voornemende egpare wat nie aan 'n huweliksvoorbereidings-program deelgeneem het nie.

Huweliksvoorbereiding is van kardinale belang vir die aankweek van 'n positiewe houding ten opsigte van die huwelik (Alpaslan, 1989). Die voornemende egpaar verkry met behulp van 'n huweliksvoorbereidingsprogram 'n realistiese siening van hulself, hul huweliksmaat, van die huwelik en die komponente van die huweliksverhouding. Sosialisering vind plaas deur huweliksvoorbereiding. Dit help om die kritiese huweliksaanpassings suksesvol te

laat verloop (Alpaslan, 1989) en die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme word sodoende verhoog.

Benewens die inhoude van huweliksvoorbereidingsprogramme wat bydra tot die doeltreffendheid van die program, is daar ook ander aspekte wat op 'n indirekte wyse tot doeltreffendheid kan bydra. Dit behels keuring van deelnemers en die duur van die programaanbieding. Venter (1988) bevind dat die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme verhoog indien die deelnemers gekeur word. Sodoende kan bepaal word of hulle wel geskik is vir die hulpverlening. Die veronderstelling word gemaak dat sommige huweliksvoorbereidingsprogramme spesifiek vir sekere kliënt-groepe saamgestel is, en hierdie individue en pare sal die meeste baatvind by die program. Daar is dus 'n gespesialiseerdheid in huweliksvoorbereidingsprogramme, byvoorbeeld programme wat onder andere spesifiek vir ontwikkelingsgestremdes (Walker, 1977), swart gemeenskappe (Wyatt, 1982) tweede huwelike (Kemp, 1982) en weermaghuwelike (Glendering & Wilson, 1972) ontwikkel is. Heelwat navorsing is onderneem om die doeltreffendheid van keuring by die aanbieding van 'n huweliksvoorbereidingsprogram te bevestig (Freedman, 1965; Glendering & Wilson, 1974; Hinkle & Moore, 1971; Markman & Floyd, 1981; Ridley et al. (1981) Glendering en Wilson (1974) stel dat keuring sal verseker dat die persone wel gemotiveerd is vir die program, en sodoende sal dit effektiewe leer verseker. Markman & Floyd (1980) voeg hierby dat daar deur middel van keuring vasgestel kan word of persone hulle werklik verbind ("commit") om te trou. 'n Aantal navorsers stel dat daar deur middel van keuring bepaal kan word of persone nie psigiatriese probleme het nie (Freedman, 1965; Hinkle & Moore, 1971; Ridley et al. 1981). Daar bestaan dus 'n positiewe korrelasie tussen keuring van deelnemers en doeltreffende huweliksvoorbereiding.

'n Oorsig van die literatuur toon aan dat huweliksvoorbereidingsprogramme wat oor verskeie weke aangebied word die sinvolste en doeltreffendste is

(Stucky, Eggeman, Eggeman, Moxley & Schumm, 1986; Venter, 1988). Stucky et al. (1986) het vraelyste aan persone wat deelgeneem het aan huweliksvoorbereidingsprogramme gestuur. Die doelstelling hiermee was om hul betrokkenheid in, en persepsie van huweliksvoorbereiding te bepaal met betrekking tot die voorbereiding wat die program aan hulle gebied het oor die realiteite van die huwelik. Daar is 'n positiewe verband verkry tussen die duurte van die program in terme van ure, doeltreffendheid, asook die mate waarin die program vrywillig bygewoon kon word. Die duurte van die verhouding het nie 'n effek gehad op die doeltreffendheid van die program nie.

Samevattend kan gestel word dat die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme duidelik blyk. Daar bestaan egter 'n verdere behoefte aan evaluerende navorsing oor die algemene doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme.

2.4 Kritiek op huidige huweliksvoorbereidingsprogramme

Die huidige neiging om voorkomend eerder as remediërend te werk te gaan om sosiale en persoonlike probleme te hanteer, het 'n geweldige impak gehad op die ontwikkeling van huweliksvoorbereidingsprogramme. Rosenfield (1981) wys op 'n toename in die hoeveelheid programme wat beskikbaar is vir verloofde pare. Bagarozzi en Bagarozzi (1982) meen dat huweliksvoorbereidingsprogramme toeneem ten spyte van 'n gebrek aan oorredende empiriese data wat hul effektiwiteit bevestig. 'n Oorsig van die literatuur dui op heelwat kritiek wat uitgespreek word betreffende huweliksvoorbereidingsprogramme (Bagarozzi & Bagarozzi, 1981; Bagarozzi & Rauen, 1981; Floyd, 1979; Gurman & Kniskern, 1977; Heller & Monahan, 1977, Olsen, 1974; Senediak, 1990; Stucky, Eggeman, Eggeman, Moxley & Schumm, 1986; Venter, 1988).

Dit is opvallend hoe min huweliksvoorbereidingsprogramme oor 'n deeglike teoretiese onderbou beskik. Venter (1988) het vyftien huweliksvoorbereidingsprogramme wat deur navorsing gesteun word, geëvalueer. Dit is bevind dat slegs vier van hierdie programme oor 'n deeglike teoretiese onderbou beskik het (die van Miller et al., 1976; Boike, 1977; Guernsey, 1983; Markman & Floyd, 1980). By die oorblywende elf programme is daar slegs 'n kort verwysing na sekere faktore wat belangrik blyk te wees in die daarstelling van 'n goeie verhouding (die van Bader et al., 1980; Freeman, 1965; Glendening & Wilson, 1972; Hinkle & Moore, 1971; Meadows & Taplin, 1970; Mc Rae, 1975; Ridley et al., 1981; Ross, 1977; Schlein en D'Augelli et al., 1974; ~~Van~~ Zoost, 1973). Soos reeds vroeër vermeld, is gebrekkige teoretiese onderbou 'n ernstige beswaar teen huweliksvoorbereidingsprogramme. Programme word te dikwels gebaseer op algemene kennis en praktykervaring eerder as op empiriese ondersoeke (Litty, 1988; Markman & Floyd, 1981).

Bagarozzi en Bagarozzi (1982) meen dat huweliksvoorbereidingsprogramme nie samehangende teorie van die gesinsproses of intervensie behels, wat kan dien as 'n konseptuele riglyn vir die formulering van spesifieke programdoelwitte en die opstel van aktiwiteite nie. In aansluiting hiermee het Heller en Monahan (1977) bevind dat daar nie voldoende aandag geskenk word aan etiologiese of konseptuele faktore nie. Daar word nie genoeg navorsing gedoen oor moontlike ingrepe en aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding voordat werk aan die ontwikkeling van huweliksvoorbereidingsprogramme 'n aanvang neem nie (Markman & Floyd, 1981).

Kondrath (1974) en Venter (1988) kritiseer huweliksvoorbereidingsprogramme waarin die klem op didaktiese inligtingverwerwing val. Kondrath (1974) meen dat audio-visuele materiaal meer dikwels en doeltreffender in huweliksvoorbereidingsprogramme aangewend kan word. Die gebrekkige kontuïniteit in die leiding van sommige huweliksvoorbereidingsprogramme, waar verskillende

sessies deur verskillende persone gelei word, lok ook kritiek uit (Pretorius, 1988).

Daar word in min huweliksvoorbereidingsprogramme 'n aanduiding gegee van die aangewese tyd wanneer sodanige programme voor die huwelik aangebied behoort te word. Glendening en Wilson (1972) het bevind dat persone wat die verste van hulle huweliksdatum af was, meer bereid was tot kritiese evaluering van hulle verhouding. Dit blyk dus asof daar 'n kritieke tyd voor die huwelik is wanneer voornemende egpare meer sal baat by huweliksvoorbereidingsprogramme. Indien daar nie in programme 'n aanduiding gegee word van wanneer die persone die meeste sal baatvind by die programme nie, moet dit beslis as 'n leemte by die programme beskou word.

Vaaghede in verband met die tydsduur en hoë frekwensie van sessies weens beperkte tyd, moet as leemtes beskou word by huweliksvoorbereidingsprogramme. Sommige aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme handel die program oor 'n kort tydperk af, byvoorbeeld oor 'n naweek. Die persone kry dan nie die geleentheid om werklik die leerinhoud te assimileer, en die vaardighede in te oefen nie (Glendening & Wilson, 1972; Venter, 1988). Hierdie hoë frekwensie van sessies en die gebrek aan inoefening van vaardighede behoort beslis beskou te word as leemtes in huweliksvoorbereidingsprogramme.

Huweliksvoorbereidingsprogramme toon tekortkominge met betrekking tot die onderwerpe wat in die programme behandel word (Venter, 1988). Die bekendste huweliksvoorbereidingsprogramme wat deur navorsing gesteun word, beklemtoon hoofsaaklik kommunikasie- en konflikthanteeringsvaardighede. Skoonfamilie, finansies en seksualiteit word verder in 'n mindere mate beklemtoon (Venter, 1988). Matheson (1976) het navorsing onderneem om te bepaal watter onderwerpe sinvol is in 'n huweliksvoorbereidingsprogram, en wat die doeltreffendheid daarvan kan verhoog. Dit is bevind dat die volgende onderwerpe in

huweliksvoorbereidingsprogramme behoort voor te kom om dit sinvol te maak, naamlik: die keuse van die huweliksmaat en komplimentêre faktore daarby betrokke; verwagtings van die voornemende egpaar omtrent die huwelik; en interaksie- en kommunikasiepatrone. Op grond van die navorsing blyk dit asof die onderwerpe wat in die huweliksvoorbereidingsprogramme behandel word tekort skiet en verder uitgebrei kan word. In aansluiting hiermee blyk dit verder dat die onderwerpe wat in programme bespreek word deur die programaanbieder geïnisiëer word. Die deelnemers het dus geen seggenskap oor die onderwerpe wat bespreek word nie. Oussoren (1972) sluit hierby aan en stel dat huweliksvoorbereidingsprogramme nie altyd aan die behoeftes van die voornemende egpaar voldoen nie.

Verdere kritiek teen huweliksvoorbereiding is op die navorsingsmetodologie gerig. Daar bestaan 'n tekort aan 'n goed ontwerpte navorsingsmetodologie om die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme te evalueer (Clinebell, 1975; Pretorius, 1988; Schumm & Denton, 1979). Twee algemene metodologiese probleme wat ondervind word in pogings om die doeltreffendheid van huweliksvoorbereiding te bepaal, is selfseleksie van deelnemers aan die navorsing en die algemene gebruik van subjektiewe meetinstrumente. Die selfseleksie van deelnemers aan die navorsing mag problematies wees. Voornemende egpare wat vrywillig aanmeld vir huweliksvoorbereiding funksioneer dikwels reeds suksesvol in hulle verhouding. Verhoudingsbevrediging wat met behulp van tradisionele meetinstrumente bepaal word sal dus hoë tellings aandui, maar verhoudingsverbetering sal beperk word weens 'n moontlike "plafon"-effek (Markman & Floyd, 1981; Pretorius, 1988). Die gebruik van subjektiewe meetinstrumente mag problematies wees. Floyd (1979) sowel as Olsen (1974) stel dat selfevalueringsinstrumente wat geskik is vir huweliksterapie nie geskik is vir die evaluering van voorkomende programme nie. Die aanbeveling word gemaak dat daar meer gebruik gemaak sal word van objektiewe waarnemingsmetodes om die

verhoudingsfunksionering van voornemende egpare te beoordeel (Floyd, 1979; Gurman & Kniskern, 1977; Litty, 1988; Olsen, 1974; Stucky, Eggeman, Eggeman, Maxley & Schumm, 1986; Pretorius, 1988). Verdere metodologiese probleme wat ervaar word kan as volg uiteengesit word:

- (a) Besware wat geopper word rondom die toetsing by huweliksvoorbereidingsprogramme is in die eerste instansie die tyd van die natoetsing. Tweedens is dit die spesifieke aspekte wat by die meting geëvalueer word. Dit kan aanvaar word dat natoetsing direk na die program wel kan aantoon of 'n program suksesvol was of nie. 'n Verdere natoetsing maande daarna kan aantoon of die program 'n positiewe of negatiewe langtermyn effek het. 'n Oorsig van die literatuur dui aan dat daar feitlik geen langtermyn evaluering van huweliksvoorbereidingsprogramme is nie. Dit ontlok 'n groot bron van kritiek teen sodanige programme, aangesien die doelstelling van huweliksvoorbereidingsprogramme gerig is op die verhoging van kanse vir 'n suksesvolle huwelik oor die langtermyn (Baum, 1978; Pretorius, 1988; Venter, 1988).
- (b) Die afwesigheid van toepaslike kontrolegroepe word beskou as 'n groot leemte by huweliksvoorbereidingsprogramme (Pretorius, 1988; Venter, 1988). 'n Leemte wat uitgewys kan word by die programme waar daar wel kontrolegroepe gebruik is, is dat programaanbieders nie voorsiening maak vir alternatiewe "programme" vir die kontrolegroepe nie. Dit sou verseker dat indien beduidende verskille tussen die groepe aangetref word, dit nie aan kansfaktore soos byvoorbeeld spontane groei of kontak met die programaanbieder toegeskryf sal kan word nie, maar wel aan die program (Venter, 1988).
- (c) Die gebrek aan genoegsame proefpersone wat deelneem aan die navorsing mag problematies wees. Die betroubaarheid en geldigheid van resultate neem af

namate proefpersone verminder. Die aanbeveling word gemaak dat meer proefpersone geselekteer behoort te word vir die navorsing. Sodoende kan dit 'n verteenwoordigende steekproef van die populasie wees (Litty, 1988; Stucky, Eggeman, Eggeman, Maxley & Schumm, 1986).

Dit wil voorkom dat daar ernstige leemtes in die literatuur en in die navorsing bestaan betreffende huweliksvoorbereidingsprogramme. Die ondersoeker maak die volgende aanbevelings in 'n poging om sommige van die genoemde probleme en kritiek te oorkom, naamlik:

- (a) Dit is belangrik dat daar deurgaans een aanbieder by die huweliksvoorbereidingsprogram teenwoordig is. Sprekers kan genooi word om sekere dele van sessies aan te bied, maar die aanbieder moet daarby betrokke wees. Baie intieme sake word met die programaanbieder gedeel. Dit is om hierdie rede belangrik dat hierdie persoon altyd beskikbaar is, ten einde 'n vertrouensverhouding met hom/haar aan te knoop. Dit is ontwrigtend indien die deelnemers elke keer met 'n ander aanbieder 'n verhouding moet opbou.
- (b) Heelwat kritiek is uitgespreek met betrekking tot die onderwerpe wat in programme behandel word, en die feit dat deelnemers se behoeftes nie bevredig word nie. Die voorstel word gemaak dat daar by die aanvangssessie van die program, 'n behoeftebepaling van die deelnemers gemaak word, en die programinhoud moet ook bekend gemaak word. Sodoende kan die programinhoud deurgewerk word, en daarna kan verdere behoeftes van die deelnemers aandag verkry. Dit is dus belangrik om genoeg tyd beskikbaar te stel vir huweliksvoorbereidingsprogramme, sodat daar nie streng gehou moet word by die programinhoud nie. Verbandhoudende sake en behoeftes kan dus ook aandag geniet.

(c) Heelwat programme word gekritiseer omdat daar nie tyd afgestaan word aan die inoefening van vaardighede nie. Daar moet addisionele tyd aan pare verleen word om die vaardighede wat tydens die sessies aan hulle geleer is, te oefen. Spesifieke oefeninge kan selfs ontwerp word vir gebruik tydens die sessies en tuis (soos by Pretorius (1988) se program). Die paar kan ook versoek word om die vaardighede aan ander individue te leer. Sodoende kan die vaardighede stap vir stap aangeleer word. Individue sal stappe waarmee gesukkel word ook kan identifiseer. Die aanbeveling word gemaak dat vaardigheidsopleiding slegs met een paar op 'n keer gedoen behoort te word. Dit hou die voordeel in dat die paar teen hul eie tempo kan leer en die vaardighede bemeester.

(d) Dit is belangrik dat die vaardighede wat tydens die huweliksvoorbereidingsprogram aangeleer is, gedurig verfris moet word. Die voorstel word dus gemaak dat opvolgessies moet plaasvind sodat die vaardighede volgehou kan word. 'n Verdere voordeel verbonde aan die "verfrissende kursus" is dat die navorser die langtermyn effek van die program kan bepaal.

(e) Daar behoort baie aandag geskenk te word aan metodologiese probleme wat ervaar word. Die aanbeveling word gemaak dat daar in die toekoms meer tyd afgestaan word aan metodologiese aspekte.

Ten slotte stel Gurman en Kniskern (1977) dat die waarde van huweliksvoorbereidingsprogramme met beperkte optimisme benader moet word. Senediak (1990, p.30) sluit hierby aan en stel dat alhoewel die "concept of preparation for marriage is a good one, the current value of these programs is limited". Dit blyk dus dat daar 'n behoefte bestaan aan verdere navorsing op hierdie gebied.

HOOFSTUK 3

METODE VAN ONDERSOEK

3.1 Inleiding

Die doelstelling van hierdie hoofstuk is om die navorsingsontwerp wat in hierdie studie aangewend is, te bespreek. Daar word verwys na die proefpersone wat aan die studie deelgeneem het, die meetinstrumente wat aangewend is, hipoteses wat gestel is, asook die eksperimentele prosedure wat gevolg is.

3.2 Die Navorsingsontwerp

Die navorsingsontwerp wat vir hierdie studie geselekteer is, is die enkelproefpersoonontwerp. Hierdie navorsingsontwerp maak dit moontlik dat 'n enkele proefpersoon of paar intensief bestudeer kan word (Kazdin, 1982). Die enkelproefpersoonontwerp word gekenmerk deur die evaluering van intervensies op owerde gedrag. Die uitwerking van bepaalde ingrepe word dus geëvalueer, met ander woorde dit is nie slegs moontlik om die aard en omvang van verandering te bepaal nie, maar ook wanneer dit plaasgevind het (Gottman, 1982). In die huidige studie sal die evaluering prosesmatig plaasvind, soos hierbo gestel.

Soos alle navorsingsontwerpe, het die enkelproefpersoonontwerp ook tekortkominge. Die beperkte herhaalbaarheid van die prosedure sowel as die herhaalbaarheid van die ondersoek is 'n algemene beswaar teen die tipe ontwerp (Kazdin, 1982; Leitenberg, 1973). Die probleem van beperkte herhaalbaarheid, kan egter ondervang word deur die feit dat veranderlikes en metings tot die fynste besonderhede beskryf kan word, en dus maak dit die herhaling van die prosedure moontlik.

Die beperkte veralgemeenbaarheid van resultate is 'n verdere punt van kritiek teen die enkelproefpersoonontwerp (Kazdin, 1982). Die bevindinge wat verkry is met betrekking tot een persoon kan nie geredelik veralgemeen word nie. Hierdie probleem kan egter tot 'n groot mate ondervang word deur die eksperiment te herhaal (Leitenberg, 1973). Indien herhaalde metinge wel van mekaar sou verskil, sou die verskille verklaar kon word aan die hand van 'n deeglike ondersoek van elke mini ondersoek en proefpersoon (Kazdin, 1982). Die probleem van beperkte veralgemeenbaarheid is nie net uniek aan die enkelproefpersoonontwerp nie (Kratochwill, 1978). Trouens, Sidman stel dat "there is no evidence that findings from single-case research are any less generalizable than findings from between group research.. case is sometimes made that the results may be more generalizable than those obtained in between-group research" (in Kazdin, 1982, p.288). Dit wil dus voorkom asof die enkelproefpersoonontwerp nie onoorkomelike probleme oplewer wat herhaalbaarheid van prosedure en veralgemeenbaarheid van resultate betref nie.

Eksperimentele evaluering in ondersoeke met 'n enkelproefpersoonontwerp kan verkry word deur middel van statistiese bewerkings of deur middel van grafiese voorstellings van die data (Kazdin, 1982; Kratochwill, 1978). Daar kan vervolgens gelet word op die voor- en nadele van bogenoemde evalueringstegnieke. Grafiese voorstellings en visuele inspeksie word meestal in enkelproefpersoonontwerpe aangewend (Kratochwill, 1978). Die grootste beswaar teen hierdie metode van eksperimentele evaluering is die subjektiwiteit waarmee die resultate voorgestel word. Dit gee aanleiding tot onwetenskaplikheid. Visuele inspeksie word beskou as 'n onsensitiewe en onverfynde maatstaf vir die beslissing of 'n gegewe intervensie-verandering meegebring het. Wanneer grafiese voorstellings gebruik word, behoort volgens Kazdin (1982), slegs die veranderlikes ondersoek te word wat wesenlike veranderinge ondergaan het. Alhoewel hierdie aspek aanvanklik beskou was as kritiek, word dit

sedert die vroeë tagtigerjare (Kazdin, 1982) as 'n voordeel beskou, aangesien slegs kragtige intervensies beskou sal word as die meebringers van verandering. Verdere voordele wat grafiese voorstelling inhou, is dat dit kontinue evaluering van data moontlik maak na afloop van verskillende ingrepe. Visuele inspeksie verg ook nie spesiale wiskundige kundigheid van die leser nie (Kratochwill, 1978).

Statistiese bewerkings word beskou as 'n meer sensitiewe evalueringsmetode as visuele inspeksie, in die sin dat dit selfs geringe veranderinge sal aandui. Kazdin (1982) stel egter dat dit as 'n aanvullende hulpmiddel aangewend behoort te word en nie visuele inspeksie moet vervang nie. Statistiese prosedure blyk verder 'n meer konsekwente en wetenskaplike wyse te wees vir evaluering (Kratochwill, 1978). Daar bestaan egter ook probleme met betrekking tot die gebruik van statistiese prosedures vir die enkelproefpersoonontwerp. Vereistes waaraan voldoen moet word voordat statistiese analyses toegepas kan word behels onder andere die metingsvlak en die grootte van die steekproef.

Met inagneming van die behoefte aan 'n prosesmatige evaluering in die huidige ondersoek, is hierdie die aangewese ontwerp. 'n Grafiese voorstelling word gebruik om die invloed van die huweliksvoorbereidingsprogram op die huweliksaanpassing, konflikthantering, kommunikasievaardighede, positiewe versterking, empatie, en vlakke van intimiteit van die kontrole- en eksperimentele paar te bepaal. Kwalitatiewe terugvoer oor die inhoud en aanbiedingswyse van die huweliksvoorbereidingsprogram, soos bevind deur die kontrole- en eksperimentele paar, sal ook gerapporteer word.

3.3 Die proefpersone

Twee verloofde pare wat deur 'n predikant vir huweliksvoorbereiding verwys is, het as proefpersone aan

hierdie studie deelgeneem. Die een paar het twaalf weke voor hul huweliksbevestiging vir die eerste keer aangemeld, terwyl die ander paar aangemeld het alhoewel hulle eers in Februarie 1992 in die huwelik bevestig gaan word. Hierdie twee verloofde pare het onderskeidelik gedien as die kontrole- en eksperimentele paar.

3.3.1 *Kontrolepaar*

Die kontrolepaar is met behulp van die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) en 'n programaanbieder aan die huweliksvoorbereidingsprogram blootgestel. Die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) is aan albei lede beskikbaar gestel, en daar is van hulle verwag om vir elke sessie voor te berei. Die programaanbieder het die sessie-inhoude met die voornemende egpaar deurgewerk. Daar was dus geen blootstelling aan die interaktiewe videosisteen by hierdie aanbiedingswyse van huweliksvoorbereiding teenwoordig nie.

Die man van die voornemende egpaar wat dien as kontrolepaar, was 'n vier-en-twintigjarige tegnikus met 'n technikon-diploma. Die vrou was 'n drie-en-twintigjarige laboratoriumassistent met 'n B.Sc.-graad.

3.3.2 *Eksperimentele paar*

Die eksperimentele paar is met behulp van die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) en die interaktiewe videomodules wat na afloop van elke sessie voltooi moes word, aan die huweliksvoorbereidingsprogram blootgestel. Die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) is aan albei lede beskikbaar gestel. Daar was dus van die eksperimentele paar verwag om op 'n selfstandige wyse, en in hul eie tyd deur die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) te werk, en dan die interaktiewe videomodules te voltooi. Geen programaanbieder was dus

teenwoordig by hierdie aanbiedingswyse van huweliksvoorbereiding nie.

Die man van die voornemende egpaar wat dien as eksperimentele paar, was 'n een-en-twintigjarige klerk met 'n technikon-diploma. Die vrou was 'n negentienjarige sekretaresse met 'n diploma.

Al vier lede van die voornemende egpare was afkomstig van Afrikaner-gesinne en is lidmate van die N.G. Kerk. Albei voornemende egpare het groot waarde aan huweliksvoorbereiding geheg en was dus baie gemotiveerd om hul volle samewerking te gee tydens die huweliksvoorbereidingsprogram. Geeneen van die voornemende egpare het enige vorige blootstelling aan huweliksvoorbereidingsprogramme gehad nie.

3.4 Die Meetinstrumente

Daar sal van twee tipes meetinstrumente in hierdie studie gebruik gemaak word. Floyd (1979) meen dat die gebruik van subjektiewe meetinstrumente problematies mag wees, en daarom is daar in die huidige studie gepoog om hierdie beperking te oorkom deur gebruik te maak van selfrapporteringstegnieke sowel as objektiewe beoordelingstegnieke.

3.4.1 *Vraelyste*

3.4.1.1 Verhoudingaanpassingskaal (VAS)

Die verhoudingaanpassingskaal kan as 'n diagnostiese instrument gebruik word om verhoudings as patologies of nie-patologies te diagnoseer, om potensiële probleme in die verhouding te diagnoseer en om die effektiwiteit van 'n terapeutiese ingreep te evalueer op die kort- sowel as die langtermyn (Pretorius, 1988). Dit sal in hierdie studie as instrument dien om die voornemende egpare se aanpassing by die huweliksverhouding te takseer, en om

die effektiwiteit van 'n terapeutiese ingreep te evalueer op die korttermyn. Die VAS gee metings van individuele huweliksaanpassing sowel as van die huweliksaanpassing van die egpaarsisteme. Die betroubaarheid van hierdie meetinstrument is deur Pretorius (1988) vasgestel op 0,925.

3.4.1.2 Vraelys oor positiewe versterking

Die doel van hierdie vraelys is om die konsep van "positiewe versterking" te evalueer, soos wat dit in die huweliksvoorbereidingsprogram aan voornemende egpare geleer word, en in hulle interaksie aanwesig is (Pretorius, 1988). Hierdie meetinstrument is deur Pretorius geformuleer, en die betroubaarheid van die vraelys oor positiewe versterking is vasgestel op 0,930.

3.4.1.3 Intimiteitsvraelys

Die Intimiteitsvraelys is deur Pretorius (1988) geformuleer. Hierdie vraelys bepaal huwelikspare se intimiteit op verskillende vlakke. Die betroubaarheid van hierdie meetinstrument is deur Pretorius (1988) vasgestel op 0,926.

3.4.2 Beoordelingskale

3.4.2.1 Die kommunikasievaardigheidstoets (KVT)

Markman en Floyd (1984) het die "Communication Skills Test" ontwikkel vir gebruik in hulle navorsing oor voorkomende ingrepe by voornemende egpare. Pretorius (1988) het die skaal in Afrikaans vertaal, en dit staan bekend as die Kommunikasievaardigheidstoets. Floyd en Markman (1984) dui aan dat die KVT sensitief is vir terapeutiese verandering, en dat dit kan lei tot verhoogde vlakke van sprekersvaardigheid. Die voordele wat die KVT inhou vir

navorsing is dat verbale en nie-verbale aspekte van sprekersvaardighede takseer word; 'n totaaltelling word verkry om die kommunikasie van huwelikspare te beskryf en die skaal is ekonomies en maklik toepasbaar (Pretorius, 1988). Dit is dan ook die redes waarom hierdie skaal in die huidige ondersoek gebruik word. Die betroubaarheid van die Afrikaanse weergawe van die KVT is deur Pretorius (1988) vasgestel op 0,926.

3.4.2.2 Die beoordelingsprosedure ten opsigte van konflikthanteringsvaardigheid (BPKH)

Ridley, Avery, Harrel, Lesly en Dent (1981) het die "Scoring Procedure for Problem Solving Steps" ontwikkel om die wyse te beoordeel waarop egpare konflik hanteer. Hierdie beoordelingsprosedure is met sukses deur Ridley et al. (1981) gebruik om konflikhantering by voornemende egpare te evalueer. Pretorius (1988) het hierdie skaal in Afrikaans vertaal en die betroubaarheid van die Afrikaanse weergawe vasgestel op 0,939.

3.4.2.3 Die Empatieskaal

'n Empatieskaal (Van Wyk, 1978) is deur Pretorius (1988) aangepas om luistervvaardighede in huweliksverhoudings te takseer. Die interaksie van egpare word volgens die Empatieskaal op 'n agt-puntskaal beoordeel. Die betroubaarheid van die aangepaste Empatieskaal is deur Pretorius (1988) vasgestel op 0,934 .

3.4.3 Kwalitatiewe evaluering

Na afloop van elke sessie van die huweliksvoorbereidingsprogram sal 'n kwalitatiewe evaluering daarvan plaasvind. Dit sal geskied aan die hand van 'n onderhoud wat met die voornemende egpaar gesamentlik gevoer word, waartydens hulle terugvoer verskaf oor die programinhoud en aanbie-

dingswyse van die program. Die doeltreffendheid van die verskillende aanbiedingswyses, soos ervaar deur die voornemende egpare, sal dus bepaal kan word.

3.5 Hipoteses

Die breë navorsingshipotese stel dat daar geen verskil sal wees tussen voornemende egpare wat blootgestel word aan huweliksvoorbereiding deur middel van die Interaktiewe videoprogram teenoor huweliksvoorbereiding deur middel van 'n programaanbieder nie.

Die spesifieke hipoteses wat vir hierdie ondersoek geformuleer is, is soos volg:

Hipotese 1

Daar sal geen verskil wees tussen die tellings van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing by die voormeting nie.

Hipotese 2

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot positiewe versterking na afloop van sessie twee behaal, wees nie.

Hipotese 3

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot empatiese begrip na afloop van sessie drie behaal, wees nie.

Hipotese 4

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot sprekersvaardighede na afloop van sessie drie behaal, wees nie.

Hipoteses 5

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot konflikthantering na afloop van sessie vier behaal, wees nie.

Hipoteses 6

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot vlakke van intimiteit na afloop van sessie vyf behaal, wees nie.

Hipoteses 7

Daar sal geen verskil tussen die tellings van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing by die nameting, wees nie.

Hipoteses 8

Daar sal geen verskil in die mate waarmee tellings vanaf die voormeting tot die nameting toegeneem het van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing, wees nie.

3.6 Die eksperimentele prosedure

Die ondersoeker het 'n onderhoud gevoer met die twee voornemende egpare wat aan die huweliksvoorbereidingsprogram deelgeneem het, voordat die eksperimentele ingreep 'n aanvang geneem het. Die doelstelling met die aanvanklike onderhoud was om eerstens te bepaal of die voornemende egpaar wel geskik was vir die verhoudingsverryking. Hiermee word bedoel dat daar geen ernstige verhoudingsprobleme by die paar teenwoordig was nie. Tweedens was daar bepaal of die voornemende egpaar enige vorige blootstelling gehad het aan huweliksvoorbereiding, en derdens was die proefpersone tydens die onderhoud aangemoedig om hul samewerking ten volle te gee. Na afloop van die onderhoud het die aanbieding van die huweliksvoorbereidingsprogram 'n aanvang geneem. Die sessies vir die kontrole- en eksperimentele paar het onderskeidelik as volg verloop:

3.6.1 *Prosedure gevolg met kontrolepaar*

Die huweliksvoorbereidingsprogram is oor 'n tydperk van drie weke, met behulp van 'n programaanbieder en die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985), aan die kontrolepaar aangebied by die Instituut vir Kinder- en Volwasseneleiding van die Randse Afrikaanse Universiteit. Daar was twee ontmoetingssessies per week. Twee sessies van die huweliksvoorbereidingsprogram is dus binne een week afgehandel en die aanbiedingstyd het gewissel tussen 'n halfuur en twee ure per sessie.

'n Kort uiteensetting van die belangrikste momente van die sessies kan vervolgens gegee word. Dit het die volgende behels:

- (a) opvolg van huiswerk;
- (b) didaktiese hantering van die bepaalde sessie-inhoud;
- (c) rollespel;
- (d) terugvoer oor die rollespel en positiewe versterking;
- (e) gestruktureerde oefening;
- (f) huiswerk vir die volgende sessie;
- (g) voltooiing van die relevante meetinstrument;
- (h) kwalitatiewe evaluering van die sessie;

'n Uiteensetting van die volledige prosedure soos gevolg met die kontrolepaar, kan gevind word in die Handleiding van die Huweliksvoorbereidingsprogram (Pretorius, 1985), soos verskaf in Bylae B.

Soos reeds genoem, was daar bepaalde meetinstrumente wat tydens elke sessie voltooi moes word. Met die aanvang van sessie een is die voormeting afgehandel, terwyl alle ander meetinstrumente na afloop van die bepaalde sessie voltooi is. Die meetinstrumente en die sessie waarin dit afgeneem was, kan as volg uiteengesit word:

Sessie 1: Verhoudingaanpassingskaal (Voormeting)
(Bylae C)

Sessie 2: Vraelys oor Positiewe Versterking (Bylae D)

Sessie 3: Empatieskaal (Bylae F)

Die Kommunikasievaardigheidstoets (KVT)

(Bylae G)

Sessie 4: Die beoordelingsprosedure ten opsigte van

konflikhanteringsvaardigheid (BPKH)(Bylae H)

Sessie 5: Intimiteitsvraelys (Bylae E)

Sessie 6: Verhoudingaanpassingskaal (Nameting) (Bylae C)

Die prosedure gevolg met die vraelyste was voor-die-hand-liggend. Dit het net die voltooiing van die vraelyste deur albei lede van die verloofde paar, behels. Die prosedure gevolg met die beoordelingskale verskil van die vraelyste en sal vervolgens kortliks bespreek word. Na afloop van sessie drie was die verloofde paar versoek om vir ongeveer tien minute 'n interaksie te voer oor die wyse waarop hulle hul finansies hanteer. Hierdie interaksie is op band geneem en was later deur 'n onafhanklike beoordelaar beoordeel, met behulp van die meetinstrumente soos genoem by sessie drie. 'n Soortgelyke opdrag is aan die verloofde paar gegee na afloop van sessie vier. Hier was die paar versoek om konflik op 'n konstruktiewe wyse te hanteer. Hierdie gesprek is op band geneem en is later deur 'n onafhanklike beoordelaar beoordeel met behulp van die meetinstrument soos genoem by sessie vier.

Na afloop van elke sessie is 'n kwalitatiewe evaluering daarvan gemaak. Dit het geskied deur 'n onderhoud wat met die voornemende egpaar gesamentlik gevoer is en waartydens hulle terugvoer verskaf het oor die sessie-inhoud en die aanbiedingswyse wat gevolg is. Kommentaar is gelewer oor hul ervaring van die sessie in terme van leersame aspekte, asook aangename en onaangename dele van die sessie.

Na afloop van sessie ses was 'n onderhoud met die verloofde paar gevoer. Ten eerste om vas te stel of hulle verhouding hantering genoodsaak het as gevolg van die huweliksvoorbereidingsprogram. Dit is die etiese

verantwoordelikheid van die aanbieder om bogenoemde vas te stel. Tweedens was die onderhoud gebruik om die nametingprosedure te voltooi. Dit was 'n identiese herhaling van die voormetingprosedure. Die Verhoudingaanpassingskaal is dus weer afgeneem.

3.6.2 *Prosedure gevolg met die eksperimentele paar*

'n Onderhoud waartydens die voormeting afgehandel was, het plaasgevind. Dit het dieselfde prosedure behels as die voormeting by die kontrolepaar. Die Verhoudingaanpassingskaal was aan hulle gegee en elkeen het dit afsonderlik voltooi. Daarna was die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) aan elkeen gegee, en hulle was versoek om op 'n selfstandige wyse, en in hulle eie tyd, deur die Werkboek vir Verloofdes te werk en die interaktiewe videomodules te voltooi. Geen program-aanbieder was dus teenwoordig by hierdie ingreep nie. 'n Volledige uiteensetting van die prosedure gevolg met die eksperimentele paar kan gevind word in die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985), soos verskaf in Bylae A. 'n Tydperk van drie weke is egter aan hulle voorgestel om die hele program te voltooi.

Die paar kon self besluit wanneer die interaktiewe videomodules voltooi sou word. Dit was nie nodig om na voltooiing van elke sessie (in die werkboek) die interaktiewe videomodule te doen nie; dit kon ook plaasgevind het na afloop van 'n aantal sessies of selfs na voltooiing van al ses die sessies in die werkboek. Die belangrikste momente van die interaktiewe videomodules wat voltooi moes word, het die volgende behels:

- (a) lesing oor die bepaalde sessie-inhoud.
- (b) toets om die verloofde paar se begrip oor die gegewe inligting te bepaal;
- (c) Simulasieoefeninge waarin rolmodelle die vaardighede wat in die sessie aangeleer is, demonstreer;

Dit was belangrik dat die evaluering van die sessies egter op dieselfde tyd en wyse plaasgevind het as by die kontrolepaar (Pretorius, 1988). Die ondersoeker moes dus teenwoordig gewees het by die voltooiing van die interaktiewe videomodule, aangesien die meetinstrumente (vraelyste en beoordelingskale) toegepas moes word. Dieselfde prosedure is hier gevolg soos by die kontrolepaar uiteengesit. Die kwalitatiewe evaluering van elke sessie moes ook plaasgevind het. Die kwalitatiewe evaluering het net soos by die kontrolepaar, deur middel van 'n gesamentlike onderhoud plaasgevind. Die voornemende egpaar het terugvoering verskaf oor die programinhoud en die aanbiedingswyse wat gevolg is. Kommentaar is ook gelewer oor hul ervaring van die huweliksvoorbereidingsprogram waaronder leersame, aangename en onaangename dele van die program en aanbiedingswyses bespreek is.

Na voltooiing van die huweliksvoorbereidingsprogram was die afsluitingsonderhoud met die paar gevoer ten einde te bepaal of hulle as gevolg van die huweliksvoorbereidingsprogram hulp benodig, en om die nametingprosedure af te handel. Hier het dieselfde beginsels gegeld as by die kontrolepaar se afsluitingsonderhoud.

HOOFSTUK 4

R E S U L T A T E

4.1 Inleiding

Met inagneming van die navorsingsontwerp wat vir hierdie studie geselekteer is, naamlik die enkelproefpersoonontwerp, word daar nie gebruik gemaak van statistiese ontledings ten einde die resultate te bepaal nie. Hierdie studie is meer gerig op 'n kwalitatiewe evaluering van twee aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding. Met inagneming van die doelstelling sal gebruik gemaak word van grafiese voorstelling, visuele inspeksie van data asook die beskrywing daarvan. Vanweë die feit dat twee aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding in die huidige studie vergelyk word, is 'n prosesmatige ondersoek van besondere belang. Die ondersoeker is veral in tendense geïnteresseerd, ten einde te bepaal wat die effekte van sekere ingrepe is.

4.2 Resultate

Die gestelde hipoteses gepaard met die tellings wat die proefpersone op elkeen van die meetinstrumente behaal het, word in Tabel 4.1 gegee. Die tellings wat die pare ten tye van die voor- en nameting op die Verhoudingaanpassingskaal behaal het, verskyn ook in Tabel 4.1.

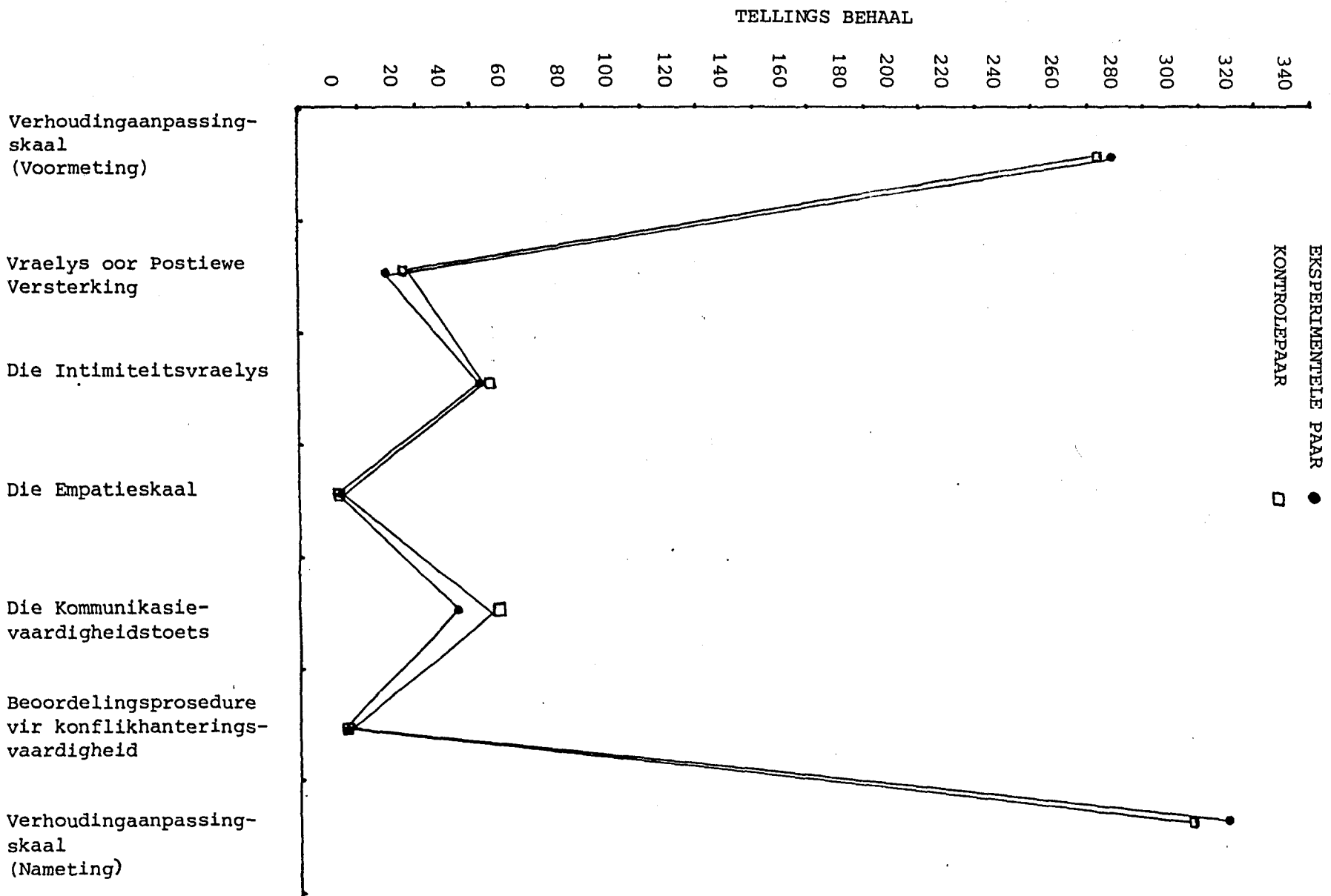
Ten einde die doeltreffendheid van die twee aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding te bepaal, word die proefpersone se tellings wat verkry is op die meetinstrumente, grafies voorgestel. Sodoende word 'n vergelyking moontlik gemaak. In figuur 4.1 word die tellings wat op die meetinstrumente behaal is,

Tabel 4.1
Hipoteses, meetinstrumente en tellings behaal
op die meetinstrumente

SESSIE	GESTELDE HIPOTEESES	MEETINSTRUMENTE		EKSPERIMENTELE PAAR			KONTROLEPAAR		
				M	V	GLOBAAL	M	V	GLOBAAL
1	<u>HIPOTEESE 1</u> Daar sal geen verskil wees tussen die tellings van die eksperimentele en kontrole paar met betrekking tot huweliksaanpassing by die voormeting nie	Verhoudingaanpassing-skaal (Voormeting)	Σ \bar{X}	130 4,3	150 5	280 4,65	149 4,96	126 4,2	275 4,58
2	<u>HIPOTEESE 2</u> Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot positiewe versterking na afloop van sessie twee behaal, wees nie.	Vraelys oor positiewe versterking	Σ	9	10	19	10	15	25
3	<u>HIPOTEESE 3</u> Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot empatiese begrip na afloop van sessie drie behaal, wees nie. <u>HIPOTEESE 4</u> Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot sprekersvaardighede na afloop van sessie drie behaal, wees nie.	Die Empatieskaal Die Kommunikasievaardigheidstoets	Σ \bar{X}	3	2	46 5,1	2	2	60 4,6

SESSIE	GESTELDE HIPOTEESES	MEETINSTRUMENTE		EKSPERIMENTELE PAAR			KONTROLEPAAR		
				M	V	GLOBAL	M	V	GLOBAL
4	<u>HIPOTEESE 5</u> Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot konflikhantering na afloop van sessie vier behaal, wees nie.	Beoordelingsprosedure vir konflikhanteringsvaardigheid	Σ			5			5
5	<u>HIPOTEESE 6</u> Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot vlakke van intimiteit na afloop van sessie vyf behaal, wees nie.	Die Intimiteitsvraelys	Σ	30	26	56	31	28	59
6	<u>HIPOTEESE 7</u> Daar sal geen verskil tussen die tellings van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing by die nameting, wees nie.	Verhoudingaanpassingskaal (Nameting)	Σ	162 5,14	159 5,3	321 5,35	153 5,1	155 5,16	308 5,13
6	<u>HIPOTEESE 8</u> Daar sal geen verskil in die mate waarmee tellings vanaf die voormeting tot die nameting toegeneem het van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing, wees nie.	Verhoudingaanpassingskaal (Voormeting en Nameting)	\bar{x}						

Figuur 4.1: Grafiese voorstelling van data



insluitende die tellings wat die proefpersone ten tye van die voor- en nameting behaal het, grafies voorgestel.

4.3 Bespreking van resultate

Elkeen van die gestelde hipoteses sal vervolgens afsonderlik getoets word. Dit sal as volg geskied:

- (a) die hipotese sal gestel word;
- (b) die hipotese sal bespreek word met betrekking tot die tellings wat die proefpersone onderskeidelik op die relevante meetinstrument behaal het;
- (c) die hipotese sal verder bespreek word in terme van die kwalitatiewe evaluering wat na afloop van elke sessie deur die proefpersone ontvang is, en
- (d) 'n gevolgtrekking tot die hipotese sal gestel word.

HIPOTESE 1

Daar sal geen verskil wees tussen die tellings van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing by die voormeting nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk uit die telling wat die eksperimentele paar op die Verhoudingaanpassingskaal by die voormeting behaal het, dat hulle reeds voor die blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram oor 'n redelike vlak van verhoudingaanpassing beskik het. Die aanname kan dus gemaak word dat die eksperimentele paar reeds voor die blootstelling aan die program effektief gefunksioneer het.

Wanneer die kwalitatiewe evaluering van sessie een in aanmerking geneem word, blyk dit dat die eksperimentele paar hoë waarde heg aan die uiteensetting van die teoretiese inligting in die sessie. Hulle stel dat die inhoud duidelik en verstaanbaar was. Dit het dit vir hulle moontlik gemaak om met gemak op 'n selfstandige wyse deur die sessie te werk, en die gestruktureerde oefening te voltooi. Die herhaling van die sessie-inhoud soos dit verskyn in die Werkboek vir Verloofdes, was vir die eksperimentele paar tydens die interaktiewe videomodule waardevol. Sodoende is hulle geheue verfris. Dit is bevind dat hulle beter geluister het toe hulle na iemand gekyk en geluister het. Die vrae wat aan hulle gestel is na afloop van die inligtingssessie was vir hulle waardevol, aangesien hulle sodoende kon vasstel wat hulle nog nie begryp het nie. 'n Aspek wat hulle as problematies beskryf het, is die feit dat 'n spesifieke woord in die rekenaar ingevoer is wat die regte antwoord behoort te wees. Indien 'n sinoniem gebruik was het die interaktiewevideosisteen nie die antwoord aanvaar nie. Die verwagtinge wat hulle oor die verhouding moes uitspreek, het hulle laat beseef dat hulle nooit daaraan aandag skenk nie. Dit het hulle verleë laat voel dat hulle eintlik so min vir mekaar kon sê wat hulle in mekaar waardeer. Dit was egter vir die eksperimentele paar 'n onvergeetlike leerervaring. Nadat hulle die leeswerk van die huiswerkopdrag voltooi het, naamlik "Die doel van huweliksvoorbereiding", was hulle baie gemotiveerd om die program suksesvol te deurwerk en vaardighede aan te leer.

(b) Kontrolepaar

Die telling wat die kontrolepaar op die Verhouding-aanpassingskaal tydens die voormeting behaal het, bevestig dat hulle reeds voor die blootstelling aan

die huweliksvoorbereidingsprogram oor bevredigende vlakke van verhoudingaanpassing, beskik het.

Die kontrolepaar het in hul kwalitatiewe evaluering groot waardering uitgespreek vir die teoretiese inhoud wat aan hulle deurgegee is met betrekking tot die redes en oorsake van huweliksongeluk en egskeiding. Hulle het egter gestel dat hulle baie ongemaklik gevoel het met die eerste gestruktureerde oefening waar hulle hul waardering vir mekaar moes uitspreek. Hulle het gestel dat die programaanbieder nog vir hulle vreemd was en die inligting wat hulle aan mekaar moes meedeel, baie persoonlik was. Dit was moeilik om hul waardering vir mekaar in die openbaar bekend te maak. Hulle het egter met verloop van die sessie ontspan en die waarde van die oefening ingesien. Dit was vir hulle aangenaam om te hoor wat hul maat in hul waardeer, maar terselfdertyd skrikwekkend oor hoe swak hulle na mekaar luister. Die paar het gestel dat die huiswerkopdrag die sessie goed aangevul het. Die rede hiervoor is dat hulle die geleentheid gekry het om die oefening wat vir hulle baie kunsmatig gevoel het tydens die sessie, by die huis in privaatheid kon herhaal. Hulle het die leeswerk wat aan hulle gegee is, as insiggewend beskryf. Die eerste sessie was vir die voornemende egpaar baie ontspannend en het gedien as 'n dryfveer om die verdere sessies van die program met entoesiasme te benader.

Die gevolgtrekking wat gestel kan word aan die hand van bogenoemde bespreking, is dat die proefpersone besonder goed met mekaar vergelyk ten opsigte van die tellings behaal op die Verhoudingaanpassingskaal ten tye van die voormeting. Hierdie bevinding is belangrik, aangesien die aanname hierna gemaak kon word dat die twee pare ongeveer op dieselfde vlak gefunksioneer het voor die blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram. Hulle het dus nie baie van mekaar verskil nie. Dit is dus geregverdig

om die proefpersone met mekaar te vergelyk, en enige verandering wat na afloop van die program bepaal word, toe te skryf aan die blootstelling aan die program en die aanbiedingswyse wat gevolg is. Wanneer die terugvoer oor die inhoud en aanbiedingswyse van sessie een in ag geneem word, blyk dit duidelik dat albei pare die sessie as waardevol beskryf, ongeag die aanbiedingswyse.

Wanneer die gestelde hipotese in ag geneem word kan die gevolgtrekking gemaak word dat Hipotese een gesteun word. Daar is dus geen verskil tussen die tellings van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot verhoudingaanpassing by die voormeting nie.

HIPOTESE 2

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot positiewe versterking na afloop van sessie twee behaal, wees nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk uit die telling wat die eksperimentele paar op die Vraelys oor Positiewe Versterking na afloop van sessie twee behaal het, dat hulle mekaar tot 'n redelike mate positief versterk. Dit wil voorkom dat die eksperimentele paar mekaar in dieselfde mate versterk.

In die kwalitatiewe evaluering van sessie twee spreek die voornemende egpaar hul waardering duidelik uit oor die rolmodelle wat hulle op die interaktiewe videomodule kon waarneem. Ten spyte daarvan dat hulle gestel het dat die simulاسie kunsmatig voorgekom het, het hulle gemeld dat die modelle steeds in hul doel geslaag het. Dit was vir

hulle leersaam om waar te neem hoe verskillende gedrag verskillende reaksies by 'n voornemende egpaar kan ontlok, en die positiewe effek wat positiewe versterking op individue het. Hulle stel dat hulle met die rolmodelle kon identifiseer en daarom was dit makliker om die gedrag te oefen nadat hulle dit waargeneem het. Weer eens was dit vir hulle aangenaam dat hul begrip van die sessie-inhoud getoets was om te bepaal met watter aspekte nog probleme ervaar word.

Die eksperimentele paar het dit as positief beleef dat sekere dele van die sessie op die interaktiewe videomodule herhaal kon word. Hulle stel dat hulle deur geen individu met soveel geduld hanteer kon word nie.

(b) **Kontrolepaar**

Dit blyk uit die telling behaal op die Vraelys oor Positiewe Versterking na afloop van sessie twee, dat die kontrolepaar gereeld gebruik maak van positiewe versterking. Hulle beskik dus oor die vermoë om aangename gedrag met aangename gedrag te beloon.

Die kontrolepaar het in die kwalitatiewe evaluering gestel dat hierdie sessie hulle baie meer bewus gemaak het van die belangrikheid van nie-verbale gedrag, en die positiewe effek wat positiewe versterking op hul verhouding het. Die gestruktureerde oefeninge is terdeë deur die kontrolepaar geniet. Hulle stel dat hulle in sessie twee reeds meer op hul gemak gevoel het in die teenwoordigheid van die programaanbieder. Groot waardering is uitgespreek oor die huiswerkopdrag wat bestaan het uit die "vang-jou-maat-speletjie". In aansluiting hiermee het die kontrolepaar verder gestel dat dit hulle by tye onseker laat voel het. Hulle het nie geweet of hulle maat hulle wou beloon

vir sekere gedrag of net verplig gevoel het om dit te doen nie.

Met inagneming van die tellings wat die proefpersone op die Vraelys oor Positiewe Versterking verkry het na afloop van sessie twee, kan die gevolgtrekking gemaak word dat die kontrolepaar oor hoër vlakke van positiewe versterking beskik as die eksperimentele paar. Die gevolgtrekking word gemaak dat positiewe versterking waarskynlik beter aan voornemende egpare geleer kan word deur 'n programaanbieder. Dit behels die voordeel dat die voornemende egpaar hierdie vaardigheid in die teenwoordigheid van die programaanbieder kan oefen, en sodoende terugvoer vanaf die aanbieder kan ontvang.

Op grond van die inligting soos hierbo gegee, word Hipotese 2 nie gesteun nie. Daar is dus 'n verskil in die tellings van die proefpersone met betrekking tot positiewe versterking na afloop van sessie twee.

HIPOTESE 3

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot empatiese begrip na afloop van sessie drie behaal, wees nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk uit die tellings behaal op die Empatieskaal na afloop van sessie drie, dat die eksperimentele paar oor 'n redelike vlak van empatie beskik. Hulle beskik dus oor die vermoë om gebruik te maak van aktiewe luistervaardighede.

Uit die kwalitatiewe evaluering blyk dit dat die eksperimentele paar baie waarde aan die Werkboek vir Verloofdes heg. Dit is beklemtoon dat die inhoud

duidelik en verstaanbaar uiteengesit is. Die aktiewe luistervaardighede het volgens die eksperimentele paar 'n wesenlike verskil in hul verhouding meegebring. Wanneer hulle gebruik maak van aktiewe luistervaardighede, voel die spreker dat sy/haar maat werklik in hom/haar belangstel. Dit motiveer die deelnemers om verder te eksploreer en baie meer met hul maats te deel.

(b) Kontrolepaar

Op grond van die tellings behaal op die Empatieskaal na afloop van sessie drie, blyk dit dat die kontrolepaar oor 'n redelike vlak van empatie beskik. Die aanname kan dus gemaak word dat hulle van aktiewe luistervaardighede gebruik maak.

Die kontrolepaar het in die kwalitatiewe evaluering hul waardering uitgespreek vir die aanleer van aktiewe luistervaardighede. Die man van die kontrolepaar het gestel dat sy verloofde hom gereeld verkeerd verstaan. Hulle is van mening dat die gebruik van aktiewe luistervaardighede ("hoor ek jou sê ...") misverstande kan verminder. Die kontrolepaar was baie gemotiveerd om die vaardighede toe te pas. Die kontrolepaar het gestel dat hulle baie waarde heg aan die Werkboek vir Verloofdes, aangesien teoretiese inligting duidelik en verstaanbaar daarin uiteengesit is.

Wanneer die gestelde hipotese in ag geneem word kan die gevolgtrekking gemaak word dat Hipotese drie gesteun word. Daar is dus geen verskil tussen die tellings van die proefpersone met betrekking tot empatiese begrip na afloop van sessie drie nie.

HIPOTESE 4

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot sprekersvaardighede na afloop van sessie drie behaal, wees nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk op grond van die telling behaal op die kommunikasievaardigheidstoets na afloop van sessie drie, dat die eksperimentele paar oor matige sprekersvaardighede beskik. Die aanname word dus gemaak dat hulle van ek-boodskappe gebruik maak.

Uit die kwalitatiewe evaluering wil dit voorkom of die eksperimentele paar baie waarde heg aan die Werkboek vir Verloofdes. Die eksperimentele paar stel dat hulle baie beïndruk is met die inhoud van sessie drie. Dit was vir hulle insiggewend om onderrig te word in die gebruik van "Ek-boodskappe". Daar is gestel dat die interaktiewe videomodule die Werkboek vir Verloofdes goed aangevul het. Verder het die interaktiewe videomodules hul behoefte aan modellering bevredig.

(b) Kontrolepaar

Op grond van die telling wat die kontrolepaar behaal het op die Kommunikasievaardigheidstoets, blyk dit dat hulle oor baie goeie kommunikasievaardighede beskik. Hierdie kommunikasievaardighede behels verbale asook nie-verbale aspekte.

In die kwalitatiewe evaluering van sessie drie blyk dit duidelik dat die kontrolepaar baie beïndruk was met die vaardighede wat tydens hierdie sessie aan hulle geleer is. Die vrou van die kontrolepaar het gestel dat dit vir haar moeilik is om haarself uit

te druk, en deur gebruik te maak van ek-boodskappe ("ek het 'n behoefte aan, want ek voel") kan die taak vir haar vergemaklik word. Die kontrolepaar was baie gemotiveerd om hierdie vaardighede toe te pas en te oefen. Daar is met die aanvang van sessie vier gestel dat ek-boodskappe gereeld toegepas is, en dit word deur die kontrolepaar as baie waardevol beskou.

Die gevolgtrekking wat gemaak word, is dat die kontrolepaar na blootstelling aan sessie drie, hoër tellings behaal het op die Kommunikasievaardigheids-toets as die eksperimentele paar. Hipotese 4 word dus nie gesteun nie. Daar is 'n verskil tussen die tellings wat die proefpersone met betrekking tot sprekersvaardighede na afloop van sessie drie behaal het.

HIPOTESE 5

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot konflikhantering na afloop van sessie vier behaal, wees nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk uit die telling wat die eksperimentele paar op die Beoordelingsprosedure vir konflikhanteringsvaardigheid na afloop van sessie vier behaal het, dat hulle oor doeltreffende konflikhanteringsvaardighede beskik. Konflik kan dus op 'n konstruktiewe wyse deur die eksperimentele paar hanteer word.

Dit blyk uit die kwalitatiewe evaluering van sessie vier dat die eksperimentele paar die strategieë vir konflikhantering as idealisties beskou. Die rollespel in die interaktiewe videomodule was vir hulle besonder kunsmatig. Daar word egter gestel dat

die gevolge van destruktiewe konflikhantering vir hulle meer realisties uitgebeeld is. Hulle stel dat die beginsels en die stappe wat gevolg word vir effektiewe konflikhantering indrukwekkend klink. Die kontrolepaar voeg egter hierby dat dit vir hulle te idealisties klink om na afloop van elke struveling 'n oplossing te bereik. Hulle het die gestruktureerde oefening egter geniet en wel tot 'n vergelyk gekom. Die leeswerk is beskou as betekenisvol en leersaam.

(b) Kontrolepaar

Na aanleiding van die telling wat die kontrolepaar op die Beoordelingsprosedure vir konflikhanteringsvaardigheid na afloop van sessie vier behaal het, beskik hulle oor doeltreffende konflikhanteringsvaardighede. Die kontrolepaar beskik dus oor die vermoë om konflik op toepaslike wyse te hanteer.

Dit blyk uit die kwalitatiewe evaluering dat sessie vier vir die kontrolepaar 'n vrugtevolle sessie was. Hulle stel dat hulle konflik nie konstruktief kon hanteer nie. Die riglyne en die stappe waarvolgens 'n konflik hanteer behoort te word, is as waardevol beskou. Hulle het geleer hoe om 'n saak sistematies te benader en kalm te bly tydens konflikhantering. Konflik kan nou konstruktief deur die kontrolepaar hanteer word. Dit was vir hulle aangenaam om sukses te bereik met effektiewe konflikhantering.

Die kontrolepaar verwys weer na die waarde van die Werkboek vir Verloofdes en noem dit hulle "Huweliksbybel". Die kontrolepaar het die leeswerk aangaande geldsake en skoonouers as knap beskryf. Hulle stel egter dat hulle meer feitlike aspekte in die leeswerk betreffende die seksuele verhouding, sou verkies. Hierdie gedeelte was vir hulle baie filosofies geskryf. Hulle is van mening dat hulle meer

baat sou vind by aspekte wat handel oor die voorbereiding tot die seksuele verhouding, probleme wat ondervind kan word asook oplossings vir hierdie probleme.

Die gevolgtrekking wat gemaak kan word op grond van bogenoemde inligting, is dat albei aanbiedingswyses aanleiding gegee het tot doeltreffende konflikthanteeringsvaardighede na afloop van sessie vier. Hipotese 5 word dus gesteun. Daar is geen verskil tussen die tellings van die proefpersone met betrekking tot konflikthantering na afloop van sessie vier nie.

HIPOTESE 6

Daar sal geen verskil tussen die tellings wat die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot vlakke van intimiteit na afloop van sessie vyf behaal, wees nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk uit die tellings behaal op die Intimiteitsvraelys na afloop van sessie vyf, dat die eksperimentele paar oor bevredigende vlakke van intimiteit beskik.

Die eksperimentele paar stel in hul kwalitatiewe evaluering dat hulle nie daarvan bewus was dat daar soveel verskillende vorme van intimiteit bestaan nie. Dit het hulle gemotiveer en aangemoedig om groter betrokkenheid by mekaar te toon, ten einde te eksplloreer hoe dit die kwaliteit van hulle verhouding kan verbeter. Die inligting wat tydens die interaktiewe videomodule aan die eksperimentele paar meegedeel is aangaande groter betrokkenheid in die huwelik, is as waardevol beskryf. Groot waardering is uitgespreek oor die vrae wat aan hulle gestel is ten einde te bepaal of hulle die inligting begryp.

Dit was vir die eksperimentele paar aangenaam om gesamentlik 'n plan van aksie op te stel waardeur hul verhouding deur middel van die vlakke van intimiteit verryk kon word. Hulle stel dat hulle huidiglik hoë vlakke van verhoudingsbevrediging ervaar.

(b) Kontrolepaar

Op grond van die tellings behaal op die Intimiteitsvraelys na afloop van sessie vyf, beskik die kontrolepaar oor doeltreffende vlakke van intimiteit.

Die kontrolepaar stel in die kwalitatiewe evaluering dat dit vir hulle aangenaam was om te leer van die verskillende vorme van intimiteit. Hulle het intimiteit altyd beskou as die seksuele verhouding, en was verbaas om te verneem dat daar soveel verskillende vorme van intimiteit bestaan. Die vlakke van intimiteit dien vir die kontrolepaar as 'n maatstaf waarvolgens hulle hulle verhouding kan meet. Groot waardering is uitgespreek oor die teoretiese uiteensetting van die inligting.

Die gevolgtrekking wat gemaak word na afloop van sessie vyf, is dat al die proefpersone oor bevredigende vlakke van intimiteit beskik. Hipotese ses word dus gesteun. Daar is geen verskil, na afloop van sessie vyf, tussen die tellings van die proefpersone met betrekking tot vlakke van intimiteit gevind nie.

HIPOTESE 7

Daar sal geen verskil tussen die tellings van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot verhoudingaanpassing by die nameting, wees nie.

(a) Eksperimentele paar

Dit blyk uit die tellings wat die eksperimentele paar op die Verhoudingaanpassingskaal by die nameting behaal het, dat hulle oor 'n hoë vlak van verhoudingaanpassing beskik. Wanneer die tellings wat die eksperimentele paar ten tye van die voormeting behaal het, vergelyk word met die tellings soos verkry is ten tye van die nameting, is dit duidelik dat die blootstelling aan die program gelei het tot 'n verbetering van verhoudingaanpassing.,

Tydens die kwalitatiewe evaluering van sessie ses het die eksperimentele paar gestel dat dit betekenisvol is om af te sluit met inligting aangaande die verlowingstydperk. Die belangrikheid van hierdie tydperk is opnuut deur die eksperimentele paar besef. Dit is die tydperk waarin al hierdie verworwe vaardighede deeglik inge oefen behoort te word ten einde 'n gelukkige en suksesvolle huwelik te hê. Die laaste gestruktureerde oefening was vir hulle waardevol, aangesien dit 'n geïntegreerde oefening is waarin al die verworwe vaardighede toegepas kan word. Tydens die voltooiing van die laaste gestruktureerde oefening kon die eksperimentele paar vasstel waar hulle probleemareas ondervind. Daar was geleentheid aan hulle gegee om na daardie spesifieke videomodule te kyk. Die eksperimentele paar het ook terugvoer oor die aanbiedingswyse van die huweliksvoorbereidingsprogram verskaf. Hulle stel dat dit vir hulle baie aangenaam was om in hul eie tyd en op 'n selfstandige wyse te werk te gaan en die huweliksvoorbereidingsprogram te voltooi. Ten spyte van bogenoemde het hulle tog 'n behoefte uitgespreek aan 'n programleier wat hulle soms kon aanmoedig, komplimenteer of bystaan. Hierdie behoefte is in 'n sin bevredig deur die interaktiewe videomodules, alhoewel die interaktiewe video nie persoonlike vrae en onsekerhede kon beantwoord nie.

Die eksperimentele paar is van mening dat die aanbiedingswyse effektief is. Hulle maak die voorstel dat daar op 'n tydelike basis 'n kenner betrokke behoort te wees wat riglyne kan verskaf en persoonlike probleme kan beantwoord.

Na afloop van die huweliksvoorbereidingsprogram is die program in geheel bestudeer. Aandag is geskenk aan die mate waarin daar voldoen is aan die eksperimentele paar se verwagtinge van die program. Die voornemende egpaar het gestel dat die program hulle verwagtinge oorskry het. Hulle was baie in hul skik met die inhoud en aanbiedingswyse van die huweliksvoorbereidingsprogram. Hulle stel dat hulle ten volle bevredig voel. Hulle kan aan geen ander aspekte dink waaraan hulle aandag sou wou gee nie. Hulle stel verder dat hierdie vaardighede hulle gaan bybly deur die toekoms heen. Verdere verrykingskursusse sal bygewoon word ten einde te verseker dat die verworwe vaardighede nie verlore gaan nie.

(b) Kontrolepaar

Dit blyk op grond van die tellings wat die voornemende egpaar behaal het op die Verhoudingaanpassingskaal ten tye van die nameting, dat daar 'n hoë vlak van verhoudingaanpassing teenwoordig is by die kontrolepaar. Wanneer die tellings wat ten tye van die voormeting behaal is, vergelyk word met die tellings wat by die nameting behaal is, blyk dit duidelik dat daar 'n toename was in verhoudingaanpassing na blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram. Die aanname kan dus gemaak word dat die program gelei het tot hierdie verskil.

Die kwalitatiewe evaluering van sessie ses het gehandel oor die effektiwiteit van die gestruktureerde oefening, aangesien dit in effek 'n opsomming is van die reeds verworwe vaardighede. Die

kontrolepaar het gestel dat dit aangenaam was om vir 'n laaste keer al hierdie vaardighede in die teenwoordigheid van die programaanbieder te oefen, en riglyne te ontvang oor onsekerhede wat hy hulle bestaan het. Dit was aangenaam om terugvoer van die programaanbieder te kry rakende vaardighede wat verbeter het. Ten slotte was dit vir die kontrolepaar waardevol om die program af te sluit met die opstel van 'n groeikontrak. Dit is beskou as 'n geskrewe belofte om voort te gaan met die verryking van hulle verhouding.

Na afloop van die laaste sessie is die kontrolepaar versoek om die program in geheel te evalueer. Die doelstelling hiermee was om vas te stel of die program aan hulle verwagtinge voldoen het. Die terugvoer wat ontvang is, is besonder positief. Die kontrolepaar het gestel dat die huweliksvoorbereidingsprogram hulle verwagtinge oortref het. Hulle is aangenaam verras deur die leersaamheid van die program. Hulle stel verder dat die vaardighede wat hulle in die program aangeleer het, nie net beperk is tot die verryking van hul toekomstige huweliksverhouding nie. Die vaardighede is in verskeie verhoudings met vriende en ouers aangewend en het tot positiewe resultate gelei. Die vaardighede wat in hierdie verhoudings gelei het tot positiewe resultate is die gebruik van die SOLER-posisie wanneer hulle luister, aktiewe luistervaardighede, ek-boodskappe en die strategieë vir konstruktiewe konflikthantering.

Die kontrolepaar het ook terugvoer oor die aanbiedingswyse van die huweliksvoorbereidingsprogram verskaf. Hulle is van mening dat die program nooit so effektief kon wees indien dit in groepverband aangebied was nie. Dit was vir hulle baie aangenaam om die enigste paartjie te wees. Hulle stel in hierdie verband dat die meeste van die gestruktureerde oefeninge baie intieme sake

aangeraak het wat hulle nie in groepverband sou wou bespreek nie. Verder het hulle die volgehoue aandag van die programaanbieder geniet en as waardevol beskou.

Wanneer die gestelde hipotese in ag geneem word kan die gevolgtrekking gemaak word dat hipotese sewe nie gesteun word nie. Daar is dus 'n verskil tussen die tellings van die proefpersone met betrekking tot huweliksaanpassing by die nameting. Dit behoort egter gestel te word dat die proefpersone wel baie vordering getoon het vanaf die voormeting tot die nameting met betrekking tot verhoudingaanpassing. Die gevolgtrekking wat gemaak kan word, is dat die toename in tellings vanaf die voormeting tot die nameting, toegeskryf kan word aan die blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram. Die aanname word dus gemaak dat die program gelei het tot die verskil.

HIPOTESE 8

Daar sal geen verskil in die mate waarmee tellings vanaf die voormeting tot die nameting toegeneem het van die eksperimentele en kontrolepaar met betrekking tot huweliksaanpassing, wees nie.

Die tellings wat die proefpersone op die Verhoudingaanpassingskaal behaal het ten tye van die nameting, toon by albei pare 'n verbetering in vergelyking met die tellings verkry ten tye van die voormeting. Die doeltreffendheid van die huweliksvoorbereidingsprogram en die verskillende aanbiedingswyses wat gevolg is, word deur die verskil tussen die voor- en nametingtellings bevestig. Dit is insiggewend om daarop te let dat die kontrolepaar hoër tellings behaal het op die meetinstrumente as die eksperimentele paar. In teenstelling met laasgenoemde blyk dit egter dat die eksperimentele paar op grond van 'n vergelyking tussen die voor- en nametingtellings met

betrekking tot verhoudingaanpassing, groter groei getoon het na afloop van die program as die kontrolepaar.

Op grond van die tellings behaal deur die proefpersone blyk dit dat beide die aanbiedingswyses wat gevolg is doeltreffend is. Al die proefpersone se verhoudingaanpassing het na blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram betekenisvol verbeter. Dit is egter bevind dat die huweliksvoorbereidingsprogram in geheel 'n beter effek gehad het op die eksperimentele paar.

Die gevolgtrekking word gemaak dat die blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram verrykend was vir sowel die eksperimentele as die kontrolepaar. Wanneer die gestelde hipotese egter in ag geneem word, kan die gevolgtrekking gemaak word dat Hipotese agt nie gesteun word nie. Daar is 'n verskil in die mate waarmee tellings van die proefpersone toegeneem het vanaf die voormeting tot die nameting met betrekking tot huweliks-aanpassing.

Ten slotte kan 'n paar relatiewe gevolgtrekkings gemaak word, naamlik:

- (a) Beide die aanbiedingswyses van die huweliksvoorbereidingsprogram het 'n invloed gehad op die verbetering van verhoudingaanpassing, positiewe versterking, intimiteit, empatiese begrip, sprekersvaardigheid, en konflikhantering.
- (b) Huweliksvoorbereiding, soos aangebied deur 'n programaanbieder, kan beter resultate lewer ten opsigte van sekere vaardighede soos positiewe versterking, relatief tot die aanbiedingswyse van psigotegnologiese aard.
- (c) Hoewel verskillende inhoude van 'n huweliksvoorbereidingsprogram kan bydra tot die bemeestering van bepaalde vaardighede, word leerprosesse oor die algemeen gekoppel aan spesifieke verbandhoudende

momente in die program. Die aanbiedingswyse sal dus 'n besliste invloed uitoefen op die verwerwing van vaardighede. Die gevolgtrekking wat gemaak word is dat hierdie twee aanbiedingswyses nie as onafhanklike aanbiedingswyses beskou behoort te word nie. Dit behoort aanvullend tot mekaar gebruik te word ten einde optimale invloed uit te oefen.

Daar sal in die volgende hoofstuk aandag geskenk word aan die evaluering van hierdie studie. Die ondersoeker sal bepaalde aanbevelings maak vir verdere navorsing wat benodig word op hierdie gebied.

HOOFSTUK 5

EVALUERING EN AANBEVELINGS

5.1 Inleiding

Alle studies is aan tipiese beperkings onderhewig, en daarom is dit belangrik vir die navorser om hierdie studie krities en evaluerend te beskou. Die areas van kritiek teen die huidige studie is die klein getal proefpersone wat gebruik is, die navorsingsontwerp wat gebruik is, en die selfseleksie van voornemende huwelikspare wat aan die ondersoek deelgeneem het. Die waarde van hierdie studie sal beskou word en aanbevelings oor verdere navorsing op hierdie gebied sal gemeld word.

5.2 Beperkinge van die studie betreffende die navorsingsmetodologie

5.2.1 *Die klein aantal proefpersone*

Daar is besluit om in hierdie studie 'n prosesmatige evaluering van die aanbieding van 'n huweliksvoorbereidingsprogram te doen. Die beperkte hoeveelheid proefpersone wat aan hierdie studie deelgeneem het, is egter 'n leemte wat veroorsaak dat daar slegs tentatiewe gevolgtrekkings gemaak kan word van die data wat verkry is.

5.2.2 *Die navorsingsontwerp*

Die navorsingsontwerp wat vir hierdie studie geselekteer is, is die enkelproefpersoonontwerp. Die feit dat bevindings wat verkry is met betrekking tot een persoon nie veralgemeen kan word nie, word ondervang deur die eksperiment te herhaal (Leitenberg, 1973). Alhoewel die

eksperiment nie deur die navorser herhaal is nie, sal dit egter moontlik wees om die eksperiment te herhaal, aangesien die prosedure in detail beskryf is. 'n Verdere bron van kritiek wat teen die enkelproefpersoonontwerp geopper word, is die gebruik van grafiese voorstellings en visuele inspeksie by die eksperimentele evaluering. Die grootste beswaar teen hierdie metode van eksperimentele evaluering is die subjektiwiteit waarmee die resultate voorgestel word.

5.2.3 *Selfseleksie van voornemende huwelikspare wat aan die studie deelgeneem het*

Hoewel die voornemende egpare wat aan hierdie studie deelgeneem het deur predikante na die ondersoeker verwys is, was die deelname vrywillig. Die voornemende egpare wat hulself bereid verklaar het om aan die studie deel te neem, was dus gemotiveerd. Dit moet egter vermeld word dat die kontrole- sowel as die eksperimentele paar selfgeselekteerd was, en dus met die aanvang van die studie gelyk was. Almal was dus gemotiveerd. 'n Verdere aspek wat in gedagte gehou behoort te word, is dat voornemende egpare wat vrywillig aanmeld vir huweliksvoorbereiding dikwels reeds suksesvol funksioneer in hulle verhouding. Verhoudingsbevrediging wat met behulp van tradisionele meetinstrumente bepaal word sal dus hoë tellings aandui, maar verhoudingsverbetering sal beperk word weens 'n moontlike "plafon-effek" (Markman & Floyd, 1981; Pretorius, 1988). Hierdie faktor mag daartoe aanleiding gee dat dit voorkom asof die voornemende egpare nie baie gegroei het na afloop van die program nie.

5.3 Waarde van die studie

5.3.1 *Die gebruik van betroubare meetinstrumente*

Die gebruik van subjektiewe meetinstrumente mag problematies wees. In die huidige studie is gepoog om hierdie be-

perking te oorkom deur gebruik te maak van selfrapporte-ringsinstrumente sowel as objektiewe beoordelingskale. Verder is al die meetinstrumente wat in die ondersoek gebruik is deur Pretorius (1988) gekalibreer en dit is bevind dat die betroubaarheid hoog is. Daar is gebruik gemaak van 'n onafhanklike beoordelaar om die vraelyste en beoordelingskale te beoordeel wat die subjektiwiteit van die resultate verminder.

5.3.2 *Die bevrediging van navorsingsbehoefte*

'n Oorsig van die literatuur dui dat daar wel 'n behoefte bestaan het aan hierdie studie. Die behoeftes wat uitgespreek word kan van nader beskou word.

- (a) Venter (1988) stel dat navorsing oor huweliksvoorber-eiding in Suid-Afrika nog in sy kinderskoene staan, want sover bekend, is daar slegs beperkte M- en D-studies in hierdie ondersoekterrein geregistreer. Hierdie navorsing word deur die RGN aangemoedig, en die RGN het in 1983 die huweliks- en gesinslewe in Suid-Afrika as 'n navorsingsprioriteit geïdentifi-seer (Venter, 1988). In die lig hiervan is dit duidelik dat navorsing op hierdie terrein verwelkom word.
- (b) Pretorius (1988) spreek 'n behoefte uit aan 'n navorsingsprojek waarin die doeltreffendheid van die interaktiewe videosisteen op sigself vergelyk word met die doeltreffendheid van die huweliksvoorberei-dingsprogram soos aangebied deur 'n programaanbie-der. Daar was dus 'n behoefte aan hierdie ondersoek en dit het lig gewerp op die doeltreffendheid van verskillende aanbiedingswyses van huweliksvoorberei-dingsprogramme.
- (c) In aansluiting by bogenoemde dui 'n oorsig van die literatuur op 'n behoefte aan effektiewe huweliks-voorbereidingsdienste (Bagarozzi & Bagarozzi, 1982);

Bagarozzi & Rauen, 1981; Rosenfield, 1981; Senediak, 1990). Cleaver (1982) stel dat die aanbiedingswyses van huweliksvoorbereidingsprogramme te kort skiet. 'n Behoefte aan die ontwikkeling van 'n hulpmiddel waardeur die terapeutiese proses versnel kan word, en waardeur die sielkundige bevry kan word van roetine, word uitgespreek. Hierdie studie het gevind dat psigotegnologie en psigo-opleiding wyses is waardeur bogenoemde bereik kan word. Die hoop word uitgespreek dat hierdie studie sal lei tot groter eksplorاسie oor die aanwending van psigotegnologiese hulpmiddele in die aanbieding van huweliksvoorbereiding asook ander sielkundige dienste.

5.4 Aanbevelings

- (a) 'n Soortgelyke ondersoek as hierdie studie sal waardevol wees. Daar behoort egter van 'n groter aantal proefpersone gebruik gemaak te word ten einde die veralgemeningswaarde van hierdie resultate te bepaal.
- (b) Wysies moet ondersoek word waardeur die algemene publiek kennis kan bekom oor huweliksvoorbereiding. Dit is tydens hierdie studie bevind dat die algemene publiek beperkte kennis van huweliksvoorbereiding besit. Weens die beperkte kennis is individue nie gewillig om aan programme deel te neem nie. Dit wil voorkom asof die publiek huweliksvoorbereiding as 'n bedreiging ervaar, en nie besef dat dit as voorkomend aangewend kan word nie. 'n Groot deel van die populasie besef nog steeds nie die belangrikheid van voorbereiding vir die huwelik nie. Meer literatuur word dus benodig wat aan die leserspubliek beskikbaar gestel kan word.
- (c) Die aanwending van psigotegnologiese hulpmiddele in die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme is nog 'n relatief nuwe konsep. Dit kan egter met vrug gebruik word

in die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme. Daar is weinig navorsing gedoen op hierdie terrein, alhoewel 'n behoefte daaraan bestaan. Verskeie bestaande interaktiewe videoprogramme vir kommunikasie-opleiding en navorsing kan onderskei word. Daar kan slegs een voorbeeld van interaktiewe videoprogramme onderskei word wat spesifiek op huweliksvoorbereiding van toepassing is. 'n Navorsingsprojek kan onderneem word waarin verdere interaktiewe videoprogramme saamgestel word vir huweliksvoorbereiding, aangesien dit die hulpmiddel van die toekoms blyk te wees (Barker & Tucker, 1990).

- (d) Daar behoort meer klem geplaas te word op goed ontwerpde langtermynondersoeke oor die doeltreffendheid van huweliksvoorbereiding oor die algemeen.

HOOFSTUK 6

O P S O M M I N G

6.1 Inleiding

Die keuse van 'n huweliksmaat is 'n aangeleentheid wat verreikende gevolge vir die toekomstige welsyn en geluk van die betrokkenes het, as individue sowel as egpaar. Toenemende huweliksverbrokkeling en egskeiding wek die afgelope dekades kommer by die hulpverlenende professies. 'n Oorsig van die literatuur dui aan dat die belangrikste oorsaaklike faktore in huweliksverbrokkeling, die afwesigheid is van doeltreffende kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede. Dit blyk uit die literatuur dat hierdie vaardighede reeds voor die huwelik met sukses verwerf kan word. Daar bestaan genoegsame huweliksvoorbereidingsprogramme, alhoewel daar 'n behoefte is aan meer effektiewe aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding. Die rede hiervoor is dat die aanvraag na sielkundige dienste die aanbod daarvan oorskry. Wysies moet dus gevind word om 'n breër spektrum mense in 'n korter tydspan te bereik. Psigo-opleiding en die aanwending van psigotegnologiese hulpmiddels, blyk 'n kanaal te wees waardeur 'n oplossing vir bogenoemde probleme gevind kan word.

6.2 Doelstelling van die huidige studie

Die doelstelling van hierdie studie was om twee aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding te vergelyk. Die doeltreffendheid van tradisionele aanbiedingswyses van huweliksvoorbereiding, wat met behulp van 'n programaanbieder aangebied was, is vergelyk met die doeltreffendheid van huweliksvoorbereiding van psigotegnologiese aard.

6.3 Literatuurstudie

By die bestudering van die literatuur is dit opvallend dat die meeste skrywers nie 'n omvattende definisie van huweliksvoorbereiding bied nie. Die verskillende begrippe wat skrywers gebruik vir huweliksvoorbereidingsprogramme skep verder verwarring. Uit die literatuur blyk dit dat die aanbieders van huweliksvoorbereidingsprogramme, nie genoegsame opleiding ontvang vir die taak nie. Leke-groepe kan as doeltreffende huweliksvoorbereiders opgelei word, terwyl medici meestal nie doeltreffende huweliksvoorbereiders is nie. Navorsing toon dat die groeepaanbiedingswyse van huweliksvoorbereiding die mees doeltreffende is, alhoewel daar tog omstandighede bestaan waar individuele aanbiedingswyse relevant en waardevol is. 'n Oorsig van die literatuur toon dat psigotegnologie (bestaande uit gedrukte materiaal, videomateriaal, rekenaartegnologie en interaktiewe videosisteme) asook psigo-opleiding met suksès aangewend kan word in die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme. Navorsing bevestig die doeltreffendheid van huweliksvoorbereidingsprogramme, maar dui egter aan dat bestaande programme talle leemtes vertoon.

6.4 Metode van ondersoek

6.4.1 *Die navorsingsontwerp*

'n Enkelproefpersoonontwerp is vir die doeleinde van hierdie studie geselekteer. Hierdie navorsingsontwerp maak dit moontlik dat 'n enkele proefpersoon of paar intensief bestudeer kan word. Die uitwerking van bepaalde ingrepe word dus geëvalueer. Eksperimentele evaluering in ondersoeke met 'n enkelproefpersoonontwerp, word verkry deur middel van grafiese voorstellings, visuele inspeksie en die beskrywing daarvan. Met in agneming van die behoefte aan 'n prosesmatige

evaluering in die huidige studie, was hierdie tipe ontwerp die aangewese een.

6.4.2 *Die proefpersone*

Twee verloofde pare wat deur 'n predikant vir huweliksvoorbereiding verwys is, het as proefpersone aan hierdie studie deelgeneem.

6.4.3 *Die meetinstrumente*

Daar is van twee tipes meetinstrumente gebruik gemaak in hierdie studie, naamlik selfrapporteringstegnieke en objektiewe beoordelingstegnieke. Hierdie meetinstrumente is:

- (1) Die Verhoudingsaanpassingskaal;
- (2) Vraelys oor positiewe versterking;
- (3) Die Empatieskaal;
- (4) Die Kommunikasievaardigheidstoets;
- (5) Beoordelingsprosedure vir Konflikthanteringsvaardighede;
- (6) Die Intimiteitsvraelys; en
- (7) Kwalitatiewe evaluering.

6.4.4 *Die eksperimentele prosedure*

Die proefpersone is op verskillende wyses aan die huweliksvoorbereidingsprogram blootgestel. Die ondersoeker het gedien as programaanbieder by die kontrolepaar en die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) is aan hulle gegee. Die eksperimentele paar is slegs blootgestel aan die Werkboek vir Verloofdes (Pretorius, 1985) en interaktiewe videomodules wat na afloop van elke sessie voltooi moes word. Genoemde meetinstrumente is na afloop van spesifieke sessies deur die proefpersone voltooi. Dit was belangrik dat

die metingsprosedure presies dieselfde moes verloop vir albei pare. Na afloop van elke sessie asook na voltooiing van die totale program, is kwalitatiewe terugvoer van die proefpersone verkry. Dit het geskied deur 'n onderhoud wat met elke voornemende egpaar gesamentlik gevoer is. Terugvoer is verskaf oor die inhoud van die huweliksvoorbereidingsprogram, asook van die aanbiedingwyse wat gevolg is.

6.5 Resultate

Uit die resultate blyk dit dat daar doeltreffende verbetering van verhoudingsaanpassing by die proefpersone bewerkstellig kon word, deur blootstelling aan die huweliksvoorbereidingsprogram. Die kontrolepaar se tellings, soos verkry uit die meetinstrumente, is hoër as die eksperimentele paar se tellings. Daar bestaan egter aanduidings dat die eksperimentele paar groter groei getoon het met betrekking tot Verhoudingsaanpassing, na afloop van die program. Die gevolgtrekking wat gemaak kan word in die lig van voorafgaande, is dat voornemende egpare nie net blootgestel behoort te word aan 'n programaanbieder óf die interaktiewe videomodules nie. Die twee aanbiedingswyses moet aanvullend tot mekaar aangewend word, om optimale doeltreffendheid te bewerkstellig. Albei aanbiedingswyses behels dus doeltreffende leerprosesse.

BRONNELYS

- Alger, I. & Hogan, P. (1967). The use of videotape recording in conjoint marital therapy. American Journal of Psychiatry, 123, 1425-1430.
- Alpaslan, A.H. (1989). Huweliksvoorbereiding deur middel van die primêre metodes van maatskaplike werk en die benutting van funksionele hulpmiddels. Ongepubliseerde M.A.-skripsie, Universiteit van Pretoria: Pretoria.
- Alschuler, A. & Ivey, A.E. (1973). Getting into psychological education. Personnel and Guidance Journal, 51, 682-691.
- Arbuckle, D.S. (1976). Comment on A.E. Ivey's paper "The counselor as teacher". Personnel and Guidance Journal, 54, 434. In R. Nelson-Jones (1982). The theory and practice of Counseling Psychology. London: Holt, Rinehart & Winston.
- Authier, J. (1977). The Psychoeducational Model: Definition, Contemporary Roots and Content. Canadian Counsellor, 12, pp.15-22.
- Avery, A.W., Ridley, C.A., Leslie, L.A. & Milholland, T. (1980). Relationship enhancement with premarital dyads: A six-month follow-up. American Journal of Family Therapy, 8(3), 223-230.
- Bader, E., Microys, G., Sinclair, C., Willet, E. & Conway, B. (1980). Do marriage preparation programs really work? A Canadian experiment. Journal of Marital and Family Therapy.
- Bagarozzi, D.A. & Bagarozzi, J.J. (1982). A theoretically derived model of premarital intervention: The building of a family system. Clinical Social Work Journal, 10(1), pp.52-64.
- Bagarozzi, D.A. & Rauen, P. (1981). Premarital counseling: Appraisal and Status. American Journal of Family Therapy, 19, pp.13-30.
- Bajpai, A.C. & Leedham, J.F. (1970). Aspects of Educational Technology (4de uitg.). Britain: Pitman Publishing.
- Barker, L.L. (1979). Groups in Process. An Introduction to Small Group communication. New York: Free Press.
- Barker, R.L. (1984). Treating couples in crisis: Fundamentals and practice in marital therapy. New York: Free Press.
- Barker, J. & Tucker, R.N. (1990). The Interactive Learning Revolution. London: Nichols Publishing.

- Barker, P. & Yeates, H. (1985). Introduction Computer Assisted Learning. London: Prentice Hall.
- Barry, W.L. (1970). Marriage research and conflict: An integrative review. Psychological Bulletin, 73, pp.41-45.
- Baum, M.C. (1978). The short-term, long-term and differential effects of group versus bibliotherapy relationships enhancement programs for couples. (Proefskrif, University of Texas). Dissertation Abstracts International, 1978, 38, 6132-6133.
- Bell, N.W., & Vogel, E.F. (1968): The Family. New York: The Free Press.
- Bellings, A. (1979). Conflict resolution in distressed and nondistressed married couples. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 47, pp.368-376.
- Berger, M.M. (1978). Videotape techniques in psychiatric training and treatment. New York: Brunner Mazel.
- Birchler, G.R. & Webb, L.J. (1977). Discriminating interaction behaviors in happy and unhappy marriages. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 45, 494-495.
- Blood, R.O. (1969). Marriage. New York: The Free Press.
- Bochner, A.P., Kruger, D.L. & Chmulewski, T.L. (1982). Interpersonal perceptions and marital adjustment. Journal of Communications, 32(3), pp.135-147.
- Boike, D.E. (1977). The impact of a premarital program on communication process, communication facilitativeness and personality trait variables of engaged couples. (Proefskrif, Florida State University). Dissertation Abstracts International, 38(5), 3083-3084.
- Broderick, C.B. & Schrader, S.S. (1981). The history of professional marriage and family therapy. (In Gurman, A.S. & Kniskern, D.P. (reds.). Handbook of family therapy. New York: Brunner/Mazel. p.5-38).
- Callan, V.J. & Noller, P. (1987). Marriage and the Family. Australia: The Book Printer.
- Cheatle, G.A. (1979). A premarital preparation program for the local church. (Proefskrif, Drew University). Dissertation Abstracts International, 40(6), 3112-3113.
- Clarke, A. & Elligring, H. (1983). Computer-Aided video. In P.W. Dowrick, & S.J. Biggs (reds.). Using Video. V.S.A.: John Wiley.
- Cleary, A., Mayes, T. & Packham, D. (1976). Educational Technology: Implications for Early and Special Education. London: John Wiley & Sons.

- Cleaver, G. (1982). The effects of a structural therapy programme on marital interaction. Ongepubliseerde doktorsale proefskrif. Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Clinebell, H.J. (Jr.) (1975). Growth counseling for marriage enrichment: Premarriage and the early years. Philadelphia: Fortress Press.
- Conradie, P.J. (1977). Van onderrighulpmiddel tot sisteemon-derrig. 'n Inleiding tot die Onderwystegnologie. Durban: Butterworths.
- Corr, F.M. (1975). The relationship between selected background variables of active priests in New Jersey and the manner in which they prepare couples for marriage. (Proefskrif, Columbia University). Dissertation Abstracts International, 36,(6), 4062.
- Crafford, G.D. (1985). Hulpverlening in die Voorligting-sielkunde: 'n Funksionele integrasie. Ongepubliseerde M.A.-skripsie, Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Cronjè, G. (1959). Man en vrou en die huwelik. Kaapstad: Citadelpers.
- Cronjè, G. (1968). Man en vrou en die huwelik. Kaapstad, Citelpers.
- Cunningham, J.D., Braiken, H. & Kelley, H.H. (1982). Marital status and difference in problems reported by married cohabiting couples. Psychology of Women Quarterly, 16(4), pp.415-427.
- Denton, W. (1986). Marriage and family enrichment. New York: Howarth Press.
- Department of Statistics (1980). Whites, Coloureds and Asians. Report no. 07-02-14. South Africa.
- Dryden, W. (1985). Marital Therapy in Britain. (2de uitg.) London: Harper & Row Publishers.
- Dryden, W., Edwards, D.C. & Woolfe, R. (1989). Handbook of counselling in Britain. London: Tavistock/Routledge.
- Du Preez, M.S.E. (1987). Maatskaplike groepwerk: teorie en praktyk. 2^e Uitgawe. Denver, Johannesburg: Keartland.
- Dyer, F.N. (1981). Computer-assisted video-disc training of interpersonal leadership skills. Referaat gelewer by die 89^e jaarlike kongres van die American Psychological Association, Los Angeles.
- Eister, R.A. & Hersen, M. (1973). Behavior techniques in family-oriented crises intervention. Archives of General Psychiatry, 28, 111-116.

- Ellis, A. (1961). Creative Marriage. New York: Institute for Rational Living.
- Floyd, F.J. (1979). Insiders' and outsiders' perspectives of the communication of nondistressed and distressed married couples. Ongepubliseerde manuskrip: Bowling Green State University.
- Floyd, F.J. & Markman, H.J. (1984). An economical observational measure of couples communication skill. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 52(1), 97-103.
- Freedman, D.R. (1965). Counseling engaged couples in small groups. Social work, 10(4), 36-42. In C.A. Venter (1988). Die ontwerp en evaluering van 'n psigologiese voorhuwelikse verrykingsprogram. Ongepubliseerde proefskrif, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.
- Froelich, R.E. (1978). Learning via videotape simulation. In M.M. Berger (Ed.). Videotape techniques in Psychiatric training and treatment. New York: Brunner Mazel.
- Fullerton, G.P. (1977). Survival in Marriage. Illinois: Dryden Press.
- Furstenburg, F.F. (1976). Premarital pregnancy and marital instability. Journal of Social Issues, 32, pp.67-86.
- Gerdes, L.C. (1988). Die ontwikkelende volwassene (2de uitg.). Durban: Butterworths.
- Gerdes, L.C., Ochse, Stander, C. & Van Ede, D. (1981). Die ontwikkelende volwassene. Durban: Butterworths.
- Gleason, J. & Prescott, M.R. (1977). Group techniques for premarital preparation, The Family Co-ordinator, 26(3), 277-280.
- Glendering, S.E. & Wilson, A.J. (1972). Experiments in group premarital counseling. Social casework, 53(9), 551-562.
- Golanty, E. & Harris, B.B. (1982). Marriage and Family Life. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Gottman, J. (1979). Empirical investigation of marriage. New York: Academic Press.
- Gottman, J.M. (1982). Emotional responsiveness in marital conversations. Journal of Communications, 23(3), pp.108-120.
- Gottman, J., Markman, H.J. & Notarius, C.I. (1977). The topography of marital conflict. A Sequential analysis of verbal and non-verbal behavior. Journal of Marriage and the Family, 39, pp.461-478.

- Gottman, J., Notarius, C., Markman, H.J., Banks, D., Yoppi, B. & Rubin, M.E. (1976). Behavior exchange theory and marital decision making. Journal of Personality and Social Psychology, 34, pp.14-23.
- Guerney, B.G. (1983). Basic skills of relationship enhancement programs. (In Guerney, B.G. Samest. Relationship enhancement: skills-training programs for therapy, problem prevention and enrichment. San Francisco: Jossey-Bass.).
- Gurman, A.S. & Kniskern, D.P. (1977). Enriching research on marital enrichment programs. Journal of marriage and family counseling, 3, p.3-10.
- Gurman, A. & Kniskern, D. (1978). Behavioral marriage therapy: Empirical perspective. Family Process, 17, 139-148.
- Gurman, A.S. & Rice, D.G. (1975). Couples in Conflict. New York: Aronson.
- Haley, J. (1976). Problem-solving therapy. San Francisco: Jossey-Bass.
- Harrel, J.E. (1975). Efficacy of a behavioral exchange program for teaching conflict negotiation skills. Dissertation Abstracts International, 36(6-A) p.4063.
- Hatting, D.L. (1981). Rekenaarondersteunde Onderrig in enkele oorsese lande. Pretoria: R.G.N.
- Heller, L. & Monahan, J. (1977). Psychology and community change. Homewood: Dorsey Press.
- Hess, G.C. (1975): A Communication Syndrome in Marriage. Dissertation Abstracts International, 36(3-A), 1946.
- Hinkle, K. & Moore, M.A. (1971). A student couples program. The family co-ordinator, 20, 153-158.
- Hill, C.T., Rubin, Z. & Peplan, L.A. (1976). Breakups before marriage: The end of 103 affairs. Journal of Social Issues, 32, pp.147-168.
- Horton, F.M. (1982). The effects of a premarital enrichment program on other perceptions in engaged couples. (Proefskrif, Texas Tech University). Dissertation Abstracts International, 43(7), 2237-2238.
- Hosford, R.E. & Mills, M.E. (1983). Video in social skills training. In P.W. Dowrick & S.J. Biggs (eds.). Using Video. V.S.A.: John Wiley.
- Hung, J.H. & Rosenthal, T.L. (1981). Therapeutic videotaped playback. In J.L. Fryrear, & B. Fleshman. Videotherapy in mental Health. Springfield: Charles, C. Thomas.

- Ipes, T.P. (Jr.) (1982). A descriptive study of premarital counseling and its practice by ministers in the Ohio and Potomac conferences of Seventh-day Adventist. Proefskrif, Lancaster Theological Seminary). Dissertation Abstracts International, 43(10), 3346.
- Ivey, A.E. (1976). Counseling psychology, the psycho-educator model and the future. The Counseling Psychologist, 6(3), 72.
- Ivey, A.E. & Simek-Downing, L. (1981). Counseling and Psychotherapy: skills, theories and practice. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Janson, M. (1990). Liefde en trou vir altyd: om julle huwelik nog gelukkiger te maak. Wellington: Bybelkor.
- Kazdin, A.E. (1982). Research design in clinical psychology. New York: Harper Row.
- Kemp, H.R. (1982). Preparing for a creative marriage: Premarital preparation with reconstituted families (Proefskrif, School of Theology at Claremont). Dissertation Abstracts International, 1982, 43(4), 1189.
- Kerlinger, F.N. (1977). Foundations of behavioral research. London: Reinhart & Winston.
- Kitson, G.C., Babri, K.B. & Roach, M.J. (1985). Who divorces and why. A review. Journal of Family Issues, 6, pp.255-293.
- Kondrath, W. (1974). Marriage preparation. Ongepubliseerde proefskrif: University of Toronto.
- Kratochwill, T.B. (red.) (1978). Single-subject research: Strategies for evaluation change. New York: Academic Press.
- L'Abate, L. & McHenry, S. (1983). Handbook of marital interventions. New York: Grune & Stratton.
- Landis, J.T. & Landis, M.G. (1970). Building a Successful Marriage (2de uitg.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Leigh, D.J. (1976). An exploration of Ohio's premarital counseling requirement in Ohio Appalachia: a descriptive and comparative analysis of responses. (In Dissertation Abstracts International, 37(6-A), 3943-3944.
- Leitenberg, H. (1973). The use of single case methodology in psychotherapy research. Journal of Abnormal Psychology, 82, 87-101.
- Levine, C. (1982). Going Interactive: A look at systems and applications. Videography, pp.21-24.
- Levinger, A. (1976). A Social psychological perspective on marital dissolution. Journal of Social Issues, 32, pp.21-47.

- Litty, C.L.E. (1988). An investigation of the effects of an Adlerian group couple education program on premarital adjustment. Dissertation Abstracts International, 49(9), p.2541.
- Lotter, I.J., Helm, C.A.G. & Strydom, A.H. (1983). Video programme in Onderwys en Opleiding - Individuele Selfdoen-module. Bloemfontein: Dreyer-Drukkers.
- Maartens, M. (1990). Ons twee wil trou. Kaap: Nasionale Boekdrukkery.
- Mace, D.R. & Mace, V. (1977). How to have a happy marriage. Nashville: Abington Press.
- Markman, H.J. & Floyd, F. (1980). Possibility for the prevention of marital discord: A behavioral perspective. The American Journal of Family Therapy, 8, pp.29-48.
- Markman, H.J. & Floyd, F. (1981). Possibility for the prevention of marital discord: A behavioral perspective. The American Journal of Family Therapy, p.46.
- Markman, H.J. & Floyd, F. (1982). Application of a behavioral model of marriage in predicting relationship satisfaction of couples planning marriage. Journal of consulting and clinical psychology, 47, pp. 743-749.
- Masters, W.H. & Johnson, V.E. (1970). Human sexual inadequacy. Boston: Little Brown.
- Matheson, K.W. (1976). Education for premarital counseling. Ongepubliseerde proefskrif, University of Utah.
- Maxwell, J.W. (1971). Group pre-marriage counseling: A tentative model. ERIC Document Reproduction service, No. ED 054-494.
- Meadows, M.E. & Taplin, J.F. (1970). Premarital counseling with college students: A promising triad. Journal of Counseling Psychology, 17, 516-518.
- Meyer, J. (1985). 'n Psigo-opleidingsstelsel waardeur universiteitstudente spesifieke ontwikkelingstake geleer kan word. Ongepubliseerde proefskrif: Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.
- McInnes, J. (1980). Video in Education and Training. Britain: British Library Cataloguing.
- Mc Rae, B.C. (1975). A comparison of a behavioral and a lecture-discussion approach to pre-marital counseling. The University of British Columbia. (Proefskrif - The University of British Columbia).
- Miller, G.A. (1969). Psychology as a means of promoting human welfare. American Psychologist, 24, 1063-1075.

- Miller, S., Nunnally, E.W. & Wackman, D. (1976). Minnesota Couples Communication Program (MCCP). Premarital and marital groups. In D.H.L. Olsen, Treating Relationships, VSA: Graphic Publishing Co.
- Morril, W., Oetting, E. & Hurst, J. (1974). Dimensions of counselor functioning. Personnel and Guidance Journal, 52, 345-359.
- Most, R. & Guernsey, B. (Jr.) (1983). An empirical evaluation of training of lay volunteer leaders for Premarital Relationship Enhancement. Family Relations, 32, 239-251.
- Mueller, C.W. & Pope, H. (1977). Transmission between generations. Journal of Marriage and the Family, 39, pp.83-92.
- Mudd, E.H. (1951). The practice of marriage counseling. New York: Association Press.
- Muller, R. (1987). Televisie as hulpmiddel by die onderrig van Afrikaans in swart stedelike skole. Ongepubliseerde M.A.-skripsie, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Murstein, B.I. (1970). Who will marry whom. Theories and Research in marital choice. New York: Haworth Press.
- Nadelson, C.C., Bassuk, E.L., Hopps, C.R. & Boutelle, W.E. (1977). The use of videotape in couples therapy. Journal of Consulting Psychology, 27(2), 241-253.
- Navran, L. (1967). Communication and adjustment in marriage. Family Process, 6(2), 173-184.
- Nel, C.M. (1987). Creative conflict handling in marriage. South African Journal of Sociology, 18, pp.39-42.
- Nelson-Jones, R. (1982). The theory and practice of Counseling Psychology. London: Holt, Rinehart & Winston.
- Norton, S.J. & Glick, P.C. (1976). Marital instability: Past, Present and future. Journal of Social Issues, 32, pp.5-20.
- Olsen, D.H. (1974). Insiders' and outsiders' view of relationships: Research strategies. Referaat gelewer by die simposium "Close Relationships": University of Massachusetts. In H.G. Pretorius (1988): 'n Evaluering van 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Ongepubliseerde proefskrif. Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Olsen, D.H.L. (1976). Treating relationships. V.S.A. Graphic Publishing.
- Oussoren, A.H. (1972). Education for marriage. Ongepubliseerde manuskrip. Ontario: Institute for studies in Education.

- Palmer, S.E. (1971). Reasons of marriage breakdown: A case study in Southwestern Ontario. Journal of comparative Family Studies, 2(2), pp.251-262.
- Peterson, L.R. (1970). An exchange analysis of family roles and marital satisfaction. Dissertation Abstracts International, 38(9-A), p.5746.
- Pincus, L., Ross, J., Ryle, A. & Hammond, M. (1983). Marital Interaction. Rugby: NMGC.
- Pretorius, H.G. (1982). Die effektiwiteit van 'n voorhuwelikse kommunikasieprogram. Ongepubliseerde M.A.-skripsie. Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Pretorius, H.G. (1985). 'n Huweliksvoorbereidingsprogram: Werkboek vir verloofdes. In H.G. Pretorius, 'n Evaluering van 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Ongepubliseerde proefskrif. Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Pretorius, H.G. (1988). 'n Evaluering van 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Ongepubliseerde proefskrif. Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (1973). Egskeiding (Nuusblad No. 50). Pretoria: RGN.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (1978). Die rekenaar in onderwys en opleiding: Ondersteunende verslag. Pretoria: Blitskopie.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (1981). Huweliksmaatskeleksie. (Nuusbrief Nr. 155): Pretoria: RGN.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (1983). Die rekenaar in onderwys en opleiding: Ondersteunende verslae. Pretoria: Blitskopie.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (1983). Strategieë vir die invoer van rekenaarbewustheid en rekenaargeletterdheid. Pretoria: RGN.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (1984). The use of radio and television in education and training. Pretoria: RGN.
- Radebe, M.D. (1983). A study of marriage breakdown among urban Blacks. Ongepubliseerde skripsie. Universiteit van Suid-Afrika: Pretoria.
- Rausch, H.L., Barry, R.K., Hertel, W.A. & Swain, M.A. (1974). Communication, conflict and marriage. San Francisco: Jossey-Bass.
- Rice, F.P. (1979). Marriage and Parenthood. Massachusetts: Allyn and Bacon.

- Ridley, C.A., Avery, A.W., Harrel, J.E., Leslie, L.A., Dent, J. (1980). Conflict management: A premarital training program in mutual problemsolving. American Journal of Family Therapy, 9(4), pp.23-32.
- Ridley, C.A., Avery, A.W., Dent, J. & Harrell, J.E. (1981). The effects of relationship enhancement and problem solving programs on perceived heterosexual competence. Family therapy, 8(2), pp.59-66.
- Ridley, C.A. & Avery, A.W. (1983). The effects of a premarital Relationship Enhancement program on selfdisclosure. Family Therapy, 10(1), 13-24.
- Rolfe, D.J. (1973). Preparing groups of engaged couples for marriage. ERIC Document Reproduction Service, No. ED. 058-644.
- Rosenfield, D.A. (1981). The effects of specific new information on engaged couples participating in premarital preparation programs. (Proefskrif, University of Missouri). Dissertation Abstracts International, 42(3), p.1014.
- Rosenthal, T. & Bandura, A. (1978). Psychology modelling: Theory and Practice. In S.L. Garfield & A.E. Bergin, Handbook of psychotherapy and behavior change. New York: Wiley.
- Ross, J.H. (1977). The development and evaluation of a group premarital counseling workshop. (In Dissertation Abstracts International, 38 (11-A) p.6544).
- Rutledge, A.L. (1966). Premarital Counseling. Massachusetts: Schenkman Publishing Company.
- Sager, C.J. (1976). The role of sex therapy in marital therapy. American Journal of Psychiatry, p.5.
- Sams, P.W. (1984). Marriage preparation: An experimental comparison of the premarital relationship. New York: Harper.
- Schonick, H. (1975). Premarital counseling: Three years' experience of an unique service. The family coordinator, 24, 421-430.
- Schoeman, W.J. (1983). 'n Teoretiese model vir psigo-opleiding. Bloemfontein: Universiteit van die Oranje-Vrystaat.
- Schultz, L.K. (1978). Role performance congruity and marital satisfaction. Dissertation Abstract International. 8(9-A) p.5747.
- Schumm, W.R. & Denton, W. (1979). Trends in premarital counseling. Journal of Marital and Family Therapy, 5(4), 23-32.

- Scoresby, A.L. (1977). The marriage dialogue. V.S.A. Wesley.
- Senediak, C. (1990). The value of premarital education. Australian & New Zealand Journal of Family Therapy, pp.26-31.
- Simpson, C.J.A. (1990). Die sleutel tot 'n gelukkige huwelikslewe: Huweliksvoorbereidingsprogram: Nederduits Hervormde Kerk.
- Smith, P.B. (1980). Group processes and personal change, London: Harper & Row.
- Stahmann, R.F. & Hiebert, W.J. (1980). Premarital counseling, Toronto: Lexington Books.
- Stanfield, S. (1975). The future will demand more technical education. In RGN. Die rekenaar in onderwys en opleiding. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navoring
- Stucky, F., Eggeman, K., Eggeman, B., Moxley, V. & Schumm, W.R. (1986). Premarital Counseling as Perceived by Newly-wed couples: An Exploratory Study. Journal of Sex & Marital Therapy, 12(3), pp.221-228.
- Van Wyk, J.D. (1978). Onderhoudvoering. Ongepubliseerde manuskrip, Universiteit van Stellenbosch. In H.G. Pretorius (1988): 'n Evaluering van 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Ongepubliseerde proefskrif, Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.
- Van Wyk, G. & La Cock, A. (1988). Timmins-gids tot egskeiding in Suid-Afrika. Kaapstad: H.B. Timmins.
- Venter, C.A. (1988). Die ontwerp en evaluering van 'n psigologiese voorhuwelikse verrykingsprogram. Ongepubliseerde proefskrif, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.
- Villard, K.L. (1977). Affection exchange in marital dyads. Dissertation Abstracts International, 37(12-A), p.8003-8004.
- Walker, P.W. (1977). Premarital counseling for the developmental disabled. Social Casework, 58, 475-479.
- Wall Street Journal. (1980), p.23.
- Wellens, A.R. (1979). An interactive television laboratory for the study of social interaction. Journal of Nonverbal Behavior, 5(1), 120-124.
- Wellens, A.R. (1982). Applying computerized interactive video technology to nonverbal communication research. Journal of Nonverbal Behavior, 7(2), 121-123.
- Winch, R.F. (1958). Mate selection. A study of complementary needs. New York: Harper.

Wyatt, L.P. (1982). Developing a premarital guidance program within a group of black local churches of God in the Detroit, Michigan area. (Proefskrif, Drew University). Dissertation Abstracts International, 1982, 43(10).

Zoost, B. (1973). Premarital communication skills education with university students. The Family co-ordinator, 21, 87-191.

BYLAE A

'N

HUWELIKSVORBEREIDINGSPROGRAM

WERKBOEK VIR VERLOOFDES

OPGESTEL DEUR

DR. GERTIE PRETORIUS

Then Almitra spoke again and said, And what
 of Marriage, master? And he answered saying:
 You were born together, and together you shall
 be for evermore.
 You shall be together when the white wings of
 death scatter your days.
 Aye, you shall be together even in the silent
 memory of God.
 But let there be spaces in your togetherness.
 And let the winds of the heavens dance
 between you.

Love one another, but make not a bond of love:
 Let it rather be a moving sea between the shores
 of your souls.
 Fill each other's cup but drink not from one cup.
 Give one another of your bread but eat not
 from the same loaf.
 Sing and dance together and be joyous, but let
 each one of you be alone,
 Even as the strings of a lute are alone though
 they quiver with the same music.

Give your hearts, but not into each other's
 keeping.
 For only the hand of life can contain your
 hearts.
 And stand together yet not too near together:
 For the pillars of the temple stand apart,
 And the oak tree and the cypress grow not in
 each other's shadow.

VOORWOORD

Dit is ironies hoe baie huwelike wat in die hemel begin, in hel eindig.

Die verlowingstydperk is 'n sterre-in-die-oë tydperk vol opwinding, uitdagings en romanse. Dit hoort ook so dat julle met blye afwagting uitsien na die huweliksdag. Dit is egter so dat baie voornemende egpare slegs voorbereidings tref ten opsigte van die trourok, onthaal en wittebrood. In hul opwinding vergeet hierdie mense dan heeltemal van die harde werk wat op hulle wag tussen die wittebroodsdae en die goue huweliksherdenking.

Hierdie huweliksvoorbereidingsprogram se doel- ling is om julle as jong verloofde paar by te staan in jul voorbereidingstaak vir die belangrikste werk wat julle ooit sal aanpak, naamlik om getroud te wees en getroud te bly.

GERTIE PRETORIUS

INHOUDSOPGAWE

Bladsy

1.	SESSIE I: GROEPKONTAK EN STRUKTURERING	115
1.1	MY VERWAGTINGS VAN HIERDIE HUWELIKSVOORBEREIDINGSPROGRAM	115
1.2	REDES EN OORSAKE VAN HUWELIKSONGELUK EN EGSKEIDING	115
1.3	GESTRUKTUREERDE OEFENING: IDENTIFISEER DIE POSITIEWE ASPEKTE IN JUL VERHOUDING	115
1.4	INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 1	116
1.5	HUISWERK	116
2.	SESSIE II: KOMMUNIKASIE	127
2.1	NIE-VERBALE KOMMUNIKASIE	127
2.2	GESTRUKTUREERDE OEFENING: NIE-VERBALE KOMMUNIKASIE	127
2.3	POSITIEWE VERSTERKING	127
2.4	GESTRUKTUREERDE OEFENING: POSITIEWE VERSTERKING	128
2.5	INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 2	129
2.6	HUISWERK	129
3.	SESSIE III: KOMMUNIKASIE - LUISTERVAAR- DIGHEDE - SPREKERVAAR- DIGHEDE	131
3.1	PASSIEWE LUISTER	131
3.1.1	Gestruktureerde Oefening: Passiewe luister	131
3.2	AKTIEWE LUISTER	132
3.2.1	Gestruktureerde Oefening: Aktiewe luister	132

Bladsy

3.3	SPREKERSVAARDIGHEDE: EK-BOODSKAPPE	133
3.3.1	Gestruktureerde Oefening: Ek-boodskappe	133
3.4	INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 3	135
3.5	HUISWERK	135
4.	SESSIE IV: KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEDE	137
4.1	VIER BASIESE RIGLYNE VIR KONFLIKHANTERING	137
4.2	KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEID	137
4.2.1	Gestruktureerde Oefening: Konflikhanteringsvaardigheid	138
4.3	INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 4	139
4.4	HUISWERK	139
5.	SESSIE V: INTIMITEIT BINNE DIE HUWELIK	170
5.1	HOE OM INTIMITEIT IN JUL VERHOUDING TE LAAT ONTWIKKEL	170
5.2	DIE VERSKILLENDSE VLAKKE VAN INTIMITEIT	172
5.2.1	Gestruktureerde Oefening: Vlakke van Intimiteit	174
5.3	INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 5	174
5.4	HUISWERK	174
6.	SESSIE VI: EVALUERING EN KONTRAKTERING	177
6.1	DIE VERLOWINGSTYDPERK	177
6.2	GESTRUKTUREERDE OEFENING: DIE OPSTEL VAN 'N KONTRAK VIR VOORTDURENDE VERHOUDINGS-GROEI	178
6.3	INTERAKTIEWE VIDEO	179
7.	SLOT	180

1. SESSIE 1: GROEPKONTAK EN STRUKTURERING

1.1 MY VERWAGTINGS VAN HIERDIE HUWELIKSVORBEREIDINGSPROGRAM IS:

- (a) -----
- (b) -----
- (c) -----
- (d) -----
- (e) -----

1.2 REDES EN OORSAKE VIR HUWELIKSONGELUK EN EGSKEIDING

Navorsers en kenners oor die huwelik en egskeiding is dit eens dat 'n gebrek aan kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede die grootste oorsaak van huweliksongeluk en egskeiding is.

Goeie huwelike word meestal deur die gesamentlike poging van twee toegewyde mense verkry. Die noodsaaklike kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede wat 'n grondslag vir huweliksukses lê, kan reeds voor die huwelik aangeleer word.

Vaardighede is gedrag wat aangeleer kan word, en is dus binne elke voornemende egpaar se bereik

1.3 GESTRUKTUREERDE OEFENING: IDENTIFISEER DIE POSITIEWE ASPEKTE IN JUL VERHOUDING

- Vind 'n gemaklike plek om te sit, maar nie té naby aan ander pare nie.
- Een van julle begin deur die sin "Ek waardeer in jou" soveel kere as moontlik te voltooi.

Vertel aan jou maat al die dinge in hom/haar waarvan jy hou, terwyl die ander persoon net luister.

- Ruil nou rolle om sodat die ander persoon die sin "Ek waardeer in jou" soveel kere as moontlik voltooi.
- Bespreek nou hoe julle voel oor wat julle nou net gedoen het.
- Skryf nou al die dinge neer wat jy kan onthou jou maat in jou waardeer.

- Vergelyk mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

1.4 INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 1

Voltooi module 1 van die interaktiewe videoprogram op die mikrorekenaar.

1.5 HUISWERK

- 1.5.1 Lees "Die Doel van Huweliksvoorbereiding" wat hierby aangeheg is.
- 1.5.2 Doen weer die gestruktureerde oefening

- Volg dieselfde stappe maar voltooi die sin "Ek waardeer in ons verhouding"
- Skryf nou al die dinge wat jou maat in jul verhouding waardeer hier neer.

Hierdie positiewe aspekte van jul verhouding verskaf die fondament waarop in die res van die huweliksvoorbereidingsprogram gebou gaan word.

DIE DOEL VAN HUWELIKSVORBEREIDING

Die leuse van die Padvinders is: "Wees voorbereid". Dit is 'n uitstekende idee om seuns (en natuurlik ook meisies) te help om vroeg in hul lewens sekere vaardighede aan te leer wat later vir hulle van nut sal wees. Dit is inderdaad die hoofdoel van opvoeding. Die skool berei ons voor vir 'n lewensberoep en die pligte en verantwoordelikhede van burgerskap. Die kerk berei ons voor om te lewe vir 'n doel. Waardes, standaarde en ideale word tuis aangeleer (mits alles natuurlik normaal is tuis).

'n Vername lewensterrein ten opsigte waarvan ons egter ongelukkig die swakste voorberei word, is die huwelik en die gesinslewe. Tog is hierdie terrein vir die meeste van ons 'n terrein waar ons - as ons suksesvol is - die diepste geluk en vervulling kan vind. Ek het een keer aan 'n groep mans (wat ek lukraak uitgesoek het) gevra wat hulle keuse tussen die volgende alternatiewe sou wees: 'n aangename werk en 'n ongelukkige huislike lewe of 'n onaangename werk en 'n gelukkige huislike lewe. Na bepeinsing het die meeste van hulle gesê: "Gee my 'n gelukkige huislike lewe en ek sal die werk kan verduur". Ek het nie die moeite gedoen om 'n groep vroue te ondervra nie. Ek het geweet wat die antwoord sou wees.

Huweliksvoorbereiding is dus voorbereiding vir daardie een lewensondervinding waarvan ons geluk die meeste afhang. In hierdie hoofstuk wil ek dit in groter besonderhede beklemtoon. Kom ons oorweeg vyf van die vernaamste voordele wat huweliksvoorbereiding aan u kan besorg.

1. U sal deeglik begryp wat die huwelik behels en hoe u dit moet benader. Veronderstel twee ontdekkingsreisigers onderneem 'n reis deur 'n onbekende land. Een het 'n kaart en 'n kompas en die ander een het nie een van hierdie hulpmiddels nie. Watter een sal waarskynlik suksesvol sy weg kan vind?

U kan natuurlik beweer dat die huwelik geen onbekende terrein is nie. Ons sien huwelike orals om ons en ons weet wat die funksies van gades is. Die werklike feite is egter dat ons nie huwelike sien nie. Al wat ons sien, is die uiterlike vertoon wat 'n paartjie aan die wêreld voorhou. Wat tussen hulle gebeur in die intieme lewe wat hulle deel, is verborge. Een van die dinge wat die meeste egpaartjies in ons kultuur nie doen nie, is om te praat oor die inhoud van hul verhouding - veral as daar dinge is wat hulle ontstel. Hulle instink is om hulle geskille te verberg en 'n dapper en glimlaggende vertoon teenoor die wêreld te handhaaf. U weet self hoe dikwels vriende en selfs familieleden by die verbokkeling van 'n huwelik verklaar: "Dit is so onverwags. Ons het gedink dat hulle goed met mekaar klaarkom".

Daar is oorweldigende getuienis dat die meeste egpare die huwelik betree met 'n onvoldoende begrip van die rol wat die man en vrou behoort te speel. Huweliksberaders verwonder hulself altyd oor die huweliksonkunde wat hulle aantref onder mense wat oor die algemeen goed ingelig is oor ander lewenswaarhede. Daar is ten minste twee verduidelikings hiervoor. Die eerste - by die huis, skool, kerk of enige ander plek - is waar jong mense nie sorgvuldige onderrig oor die huwelik ontvang nie. Die tweede is dat daar 'n volgehoue opvatting is dat geen spesiale kennis nodig is ten einde as 'n egpaar saam te kan leef nie. Mense sê "dit kom vanself". Dit is 'n ernstige wanopvatting. Die huwelikslewe is baie gekompliseerd en baie veeleisend. Die groot aantal huwelike wat misluk,

steun hierdie stelling. Hoe gouer ons hierdie onbetwisbare feit aanvaar, hoe beter.

Die paartjie wat voorbereid is, sal 'n groot voordeel hê bo daardie paartjies wat hulself nie voorberei het op die huwelik nie. Eersgenoemde sal verstaan wat die huwelik behels en watter aanpassings gemaak sal moet word. Wat belangrik is, is dat hulle die geleentheid gehad het om hulself en mekaar as persone te sien en hulle sal weet waarin hulle hul begewe. Hulle sal die rolle wat hulle moet vervul, verstaan.

Enkele jare gelede het ek die volgende beskryf in 'n voorwoord tot dr. Harry Bosman se uitstekende boek Marriage for Moderns: "Dit is belaglik om te sê of te kenne te gee dat hulle wat iets geleer het oor die kuns van 'n goeie huweliksverhouding, niks beter daaraan toe is as dié wat niks daarvan weet nie".

2. U sal in staat wees om die kritieke vroeë huweliksaanpassings gladweg en vinnig te maak. Motorwerktuigkundiges deel ons mee dat die wyse waarop 'n motor gedurende die eerste duisend myl behandel word, 'n diepgaande en voortdurende invloed op die motor se latere werkverrigting het. Iets van hierdie aard is ook waar ten opsigte van die huweliksverhouding. Ons weet nou dat die vorm van die huwelik betreklik vroeg ontwikkel. In die eerste ses of twaalf maande ontwikkel 'n egpaar sekere gedragsgewoontes teenoor mekaar. Hierdie gewoontes vorm 'n patroon en word nie later maklik verander nie. Hierdie gewoontes is beslissend ten opsigte van die volgende belangrike sake: wie speel die oorheersende rol en wie speel die onderdanige rol; wie neem die grootste verantwoordelikheid vir die verskillende aktiwiteite van die egpaar se gesamentlike lewe; hoe word geskille hanteer; wie doen die eerste stap om weer vrede te maak; wie neem die finale beslissings op

watter terreine; hoe word die alledaagse huistakies hanteer en bevredig; verhoudings met skoonfamilie of vorige vriende en bure; hoe word vrye tyd bestee. Dit is slegs 'n paar van die baie terreine ten opsigte waarvan vaste gedragspatrone in die vroeë maande van 'n huwelik ontwikkel. Later sal ons die meeste van hulle in meer besonderhede bespreek.

Dit is duidelik dat die wyse waarop hierdie gedragspatrone ontwikkel 'n belangrike invloed op die toekoms van die huwelik sal hê. As 'n mens goeie gedragspatrone ontwikkel, hou die begin van die huwelik reeds belofte in. As 'n mens egter in onbevredigende en afbrekende gedragspatrone verval, word die saak van allerhande moeilikhede en geskille gesaai.

Diegene wat nie voorberei is nie en nie oor hierdie aangeleenthede gedink het nie, sal toelaat dat gedragspatrone op 'n onbeplande en lukrake wyse ontwikkel. Diegene wat voorberei is, sal probeer om beter te doen. Ek stel natuurlik nie voor dat u 'n rasonale besluit kan neem oor die wyse waarop u gaan saamleef en dat u dan maar bloot kan voortgaan en dit kan uitvoer nie. Ons lewens- en gedragspatrone word beïnvloed deur die gewoontes van 'n leeftyd. Teen die tyd dat ons 'n hubare ouderdom bereik, kan ons onself slegs in 'n beperkte mate verander. Nogtans het my ondervinding as huweliksberader my oortuig dat 'n eerlike bereidwilligheid aan die kant van beide gades om mekaar te verstaan, die noodsaaklikheid van verandering te erken en sover moontlik eerlike pogings aan te wend om te verander, in die meeste gevalle 'n baie bevredigende graad van wedersydse aanpassing tot gevolg kan hê. Ek is ook oortuig dat dit baie makliker is om al hierdie dinge in die vroeë maande van die huwelik te doen as om dit later te probeer doen wanneer gewoontes en gedragspatrone reeds gevestig is en wanneer die motivering vir sodanige veranderings reeds verflou het.

3. U sal 'n beter kans hê om die hoër vlakke van huweliksvervulling te bereik. Menslike verhoudings, soos ons dit vandag verstaan, is baie gekompliseerd. Die huwelik is dalk die mees gekompliseerde omdat man en vrou leef in die intiemste van alle verhoudings waarby volwassenes betrokke kan wees. Hulle moet 'n groot aantal rolle vervul en op baie verskillende vlakke met mekaar kommunikeer en op mekaar inwerk.

Dit beteken dat die potensiaal in 'n huwelik waarskynlik groter is as wat die egpaar ooit besef. Hulle kan tevrede wees met enige van 'n wye reeks vlakke. Sommige egpare se samesyn is baie oppervlakkig. Hulle kommunikeer oor roetine-aangeleenthede, maar deel nie hul diepste gedagtes nie. Hulle leef byna aparte lewens onder dieselfde dak. Hulle bevredig mekaar se basiese behoeftes, maar betree of bereik nooit wat ek 'n diepte-verhouding noem nie. Verbasend genoeg, maar hulle mag mekaar selfs nooit eers werklik leer ken nie, omdat hulle slegs in 'n beperkte mate hulself teenoor mekaar openbaar. Hulle leef slegs saam op die basis of grondslag van 'n wedersydse uitruiling van dienste. Hy verdien die brood en sy doen die huiswerk, sy gee hom seks en hy gee haar kinders. 'n Huwelik wat gebaseer is op 'n paar van hierdie elementêre uitruilings, verstomp spoedig en raak ook gou vervelig.

Sulke huwelike is baie algemeen in ons kultuur. Hierdie mense word egter dikwels gefolter deur 'n verlange na 'n verhouding wat ryker, dieper en meer betekenisvol is. Hierdie mense soek liefde. Dikwels gaan soek hulle op ander plekke dit wat die huwelik hulle nie kon gee nie. Die vrou mag feitlik geheel en al betrokke raak by haar kinders en die man by sy werk. Een of beide van hulle mag buite-egtelike verhoudings aanknoop in 'n poging om meer bevredigende liefdesondervindings op te doen.

Enige paartjie wat besluit om in die huwelik hulle volle potensiaal te ontwikkel en 'n diepte-verhouding te bereik, sal dit nodig vind om voor te berei en hard daarvoor te werk in die vroeë jare van hul samesyn. Toeval speel selde 'n rol in die maak van 'n werklike goeie huwelik. Soos enige ander kuns of vaardigheid, is dit die resultaat van besielde, doelgerigte strewe en skeppende inspanning.

4. U sal u kanse om suksesvolle ouers te wees, verbeter. Vandag het baie mense nie 'n ernstige besef van die kwalitatiewe verhouding tussen die huwelik en ouerskap nie. Daar bestaan egter 'n besondere nou verband tussen die twee.

Fisiek gesproke, is dit baie maklik vir 'n vrou om swanger te raak. Die man en vrou hoef mekaar nie eers te ken of 'n betekenisvolle verhouding te hê nie. As die vrou egter eenmaal swanger is, kan sy baie beter by haar swangerskap aanpas indien sy deur die vader van haar ongebore kind ondersteun en onderhou word. Sodra die kind gebore is, het hy in toenemende mate die bystand en leiding van beide sy vader en moeder nodig.

Ons weet al hierdie dinge baie goed. Dit is immers een van die hoofdoelstellings van die huwelik. Ons versuim egter om te beklemtoon dat die kind, namate hy grootword, 'n behoefte het, nie slegs aan twee ouers nie, maar aan twee ouers wat mekaar liefhet en hom ook liefhet as 'n uitdrukking en uitbreiding van hulle liefde vir mekaar. Hulle wedersydse liefde skep die atmosfeer wat aan hom emosionele sekuriteit verskaf. Dit is hulle gesamentlike vertroue in hom wat die grondslag van sy lewensdoelgerigtheid vorm.

'n Gelukkige huwelik is dus die grootste van alle geskenke wat ouers aan die kind van hul liefde kan gee, want dit waarborg dat hy omring sal word deur die

gesamentlike liefde van beide sy ouers. In die opvoeding van hul kind sal hulle mekaar ondersteun sodat die kind se wêreld 'n samehangende, ordelike en sinvolle geheel vorm. Hulle sal die einddoel van die opvoedingsproses van hul kind ten volle met mekaar deel. En omdat hulle in mekaar se liefdesbehoefes ryklik bevredig en vervuld gevind het, sal hulle hom liefhê op 'n wyse wat geen volwasse eise stel waaraan hy nie kan voldoen nie. Omdat daar geen botsings of geskille tussen die ouers is nie, sal die kind nie met verdeelde lojaliteit 'n innerlike en emosionele stryd hoef te voer nie.

Ek het eenkeer 'n artikel geskryf met die titel "Be Happily Married - For Your Children's Sake". My pleidooi in hierdie artikel was dat selfs al wil 'n egpaar geen moeite doen om die voordele van 'n gelukkige huwelik vir hulself te bekom nie, dan behoort hulle dit nogtans ter wille van hulle kinders te doen sodat laasgenoemdes darem die voordele daarvan kan ontvang. Vir huweliksvoorbereiding geld dieselfde argument. As uself geen moeite ter wille van u eie toekomstige geluk wil doen nie, behoort u nogtans moeite te doen ter wille van die geluk van u ongebore kinders.

5. U sal bewus wees van die wenslikheid en raadsaamheid van tydige huweliksberaad indien dit ooit sou gebeur dat u sodanige beraad sou nodig kry. Een van die groot ergernisse van 'n huweliksberader is dat mense dikwels talm om vir hulp aan te klop totdat dit te laat is om werklik enigiets te kan vermag om die huwelik te red. Teen die tyd dat hulle wel die huweliksberader kom spreek, het hulle verval in vyandige en verwyttende verhoudings wat dan reeds byna hul liefde vernietig het en hul verhouding geknak het. Soms het hul reeds metodes en weë gevind om van mekaar te ontsnap en buite-egtelike liefdesverhoudings

aangeknoop. Dit is moeilik om sulke mense te help en soms is dit selfs 'n onmoontlike taak.

Diegene wat huweliksvoorbereiding gedoen het, is verstandiger. Dit is natuurlik onwaarskynliker dat hulle in die moeilikheid sal beland. As daar egter ernstige geskille is wat hulle nie op eie houtjie uit die weg kan ruim nie, dan weet hulle wat dit beteken. Hulle besef dat hulle nie tyd moet verspeel nie en dadelik om hulp moet aanklop voordat die vernietigende vervallingsproses intree en hulle in 'n toenemende mate van mekaar vervreemd raak. Hulle is behoorlik ingelig en weet dat die welstand van die huwelik, soos fisieke en geestelike welstand, fyn dopgehou moet word. Hulle weet dat professionele hulp gesoek moet word sodra daar tekens van ernstige probleme is.

Opsomming

Ek hoop ek het u oortuig dat daar 'n goeie saak vir huweliksvoorbereiding uit te maak is. Dit is nie slegs vir u eie geluk as paartjie wat hiervan afhang nie, maar ook die geluk van u kinders en moontlik ook dié van ander mense. Diegene wat hulself op die huwelik voorberei het, verbeter hulle kanse om onnodige ellende en verdriet te voorkom en te vermy. Hulle kanse is beter om gouer huweliksvervulling en -verryking te vind. Hierbenewens is hulle kanse ook beter om 'n meer diepliggende kwaliteitsverhouding te bereik as wat hulle andersins sou bereik het.

Dink u nie dat alles wat tot dusver gesê is, baie sinvol is nie? (Mace, 1981).

2. SESSIE II: KOMMUNIKASIE

2.1 NIE-VERBALE KOMMUNIKASIE

Kommunikasie kan gesien word as die oordra van gevoelens, houdings, feite, gelowe en idees tussen lewende wesens. Slegs 35% van alle kommunikasie is verbaal (woorde en sinne), terwyl 65% van alle kommunikasie nie-verbaal is. Nie-verbale kommunikasie bestaan uit gesigsuitdrukings, oogkontak, aanraking, liggaamsbewegings, stemtoon en stemvolume.

Die wyse waarop 'n boodskap oorgedra word, dra dikwels meer betekenis as die boodskap self.

2.2 GESTRUKTUREERDE OEFENING: NIE-VERBALE KOMMUNIKASIE

- Die groep kies 'n neutrale boodskap.
- Trek 'n papiertjie met jou instruksies uit die hoed.
- Dra die boodskap oor en probeer om deur middel van nie-verbale kommunikasie jou instruksies na te kom.
- Die ander persoon dui nou die boodskap wat hy ontvang het, aan.

2.3 POSITIEWE VERSTERKING

Wanneer 'n paar leer om dinge te sê en doen wat vir mekaar aangenaam is, ervaar hulle die verhouding as belonend. Indien 'n persoon "beloon" of "versterk" word vir 'n bepaalde aangename gedrag, is die moontlikheid sterk dat hy daardie gedrag meer gereeld sal herhaal. Dit is moontlik dat 'n voornemende egpaar

deur van "beloners" of "versterkers" gebruik te maak 'n positiewe siklus kan begin waarin die positiewe gedrag van een persoon die positiewe gedrag van die ander versterk.

2.3.1 Tipes "beloners" of "versterkers"

Daar is drie tipes beloners in 'n verhouding, naamlik:

1. *Verbale stellings:* persoonlike komplimente, woorde van waardering of aanmoediging.
2. *Affektiewe gedrag:* hande vashou voor die TV, dankie sê met 'n drukkie.
3. *Gedrag wat die lewe vir jou maat veraangenaam:* blomme huistoe bring, help met 'n huishoudelike taak of sy gunsteling gereg berei.

2.4 GESTRUKTUREERDE OEFENING: POSITIEWE VERSTERKING

- Verdeel in pare.
- Dink aan 'n onlangse geleentheid waar jou maat iets aangenaams gesê of gedoen het.
- Skryf daardie gebeurtenis hier neer:

- Beloon nou jou maat vir daardie aangename gedrag, deur met een van die volgende sinne te antwoord:

"Ek hou daarvan wanneer jy"

"Dit laat my goed voel wanneer jy"
"Ek waardeer dat jy"

2.5 INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 2

Voltooi module 2 van die interaktiewe videoprogram op die mikrореkenaar.

2.6 HUISWERK: DIE VANG-JOU-MAAT-SPELETJIE

Hierdie speletjie behels dat jy in die komende dae ingestel moet wees op die aangename gedrag wat jou maat doen. Wanneer hy/sy iets aangenaams sê of doen moet jy hom dadelik "beloon" met aangename gedrag van jou kant af.

Skryf dan aan die einde van elke dag neer wat hy/sy gedoen het en hoe jy hom/haar daarvoor beloon het. Gebruik die tabel op die volgende bladsy.

DIE VANG-JOU-MAAT WANNEER HY IETS AANGENAAM Sê OF DOEN SPELETJIE

NAAM: -----

VERLOOFDE SE NAAM: -----

DAG	DATUM	AANGENAME GEDRAG VAN MY VERLOOFDE	"BELONING WAARMEE EK HOM/HAAR BELOON"
MAANDAG			
DINSDAG			
WOENSDAG			
DONDERDAG			
VRYDAG			
SATERDAG			
SONDAG			

3. SESSIE III: KOMMUNIKASIE - LUISTERVAARDIGHEDE - SPREKERSVAARDIGHEDE

3.1 PASSIEWE LUISTER

'n Mens kan passief luister deur die SOLER-posisie in te neem.

S - *Squarely*: Dit beteken om vierkantig voor iemand te sit. Dit is die basiese liggaamshouding van betrokkenheid.

O - *Open Posture*: 'n Oop houding (ongekruisde arms en bene) is 'n teken dat 'n mens oop is vir wat jou maat te sê het. Dit is 'n nie-verdedigende posisie.

L - *Leaning*: Om na die ander persoon oor te leun is 'n teken van teenwoordigheid, beskikbaarheid en betrokkenheid.

E - *Eye Contact*: Om direkte oogkontak te hou is baie belangrik. Dit is 'n teken dat die interaksie vir jou belangrik is.

R - *Relax*: Wees ontspanne wanneer jy na jou maat luister. Dit kommunikeer dat jy tuis voel in sy/haar geselskap.

3.1.1 Gestruktureerde Oefening: Passiewe Luister

- Vind 'n gemaklike plek om te sit.
- Dink terug aan 'n gelukkige ervaring wat julle as 'n paar saam gehad het. Skryf dit neer.

- -----

- Een begin deur vir jou maat van hierdie herinnering te vertel.
 - Die ander een luister deur die SOLER-posisie in te neem.
 - Kom terug na die groep en bespreek die ervaring van passiewe luister vanuit die luisteraar sowel as die spreker se oogpunt.

3.2 AKTIEWE LUISTER

Om aktief te luister beteken om die wêreld deur 'n ander persoon se oë te sien. Om vir 'n paar sekondes in sy skoene te staan.

Aktiewe luister behels dat jy na die woorde van jou verloofde luister, maar ook na die gevoelens agter die woorde en te probeer begryp watter boodskap hy/sy aan jou probeer oordra. Kyk dan hoe akkuraat jou waarneming is deur sy/haar boodskap in jou eie woorde aan hom/haar te kommunikeer. Dit kan gedoen word deur jouself die vraag af te vra "Hoor ek hom/haar reg?"

Byvoorbeeld:

Die jong dame vertel haar verloofde iets wat tussen haar en haar kamermaat gebeur het.

"Ek sê jou ek kan dit nie meer verdra nie. Ek raak soms so kwaad dat dit vir my voel ek kan haar te lyf gaan. Sy meng gedurig in in alles wat ek doen. In alles wil sy 'n sê hê. My hele lewe word beplan, georganiseer en uitgewerk."

Verloofde: "Dit maak jou woedend wanneer iemand anders jou lewe kontroleer en regeer".

3.2.1 Gestruktureerde Oefening: Aktiewe Luister

Om sensitief te luister en op die ander persoon se golflengte te bly is 'n noodsaaklike vaardigheid wat aangeleer en verbeter kan word deur oefening.

- Neem die SOLER-posisie in.
- Een persoon begin deur eenvoudig te sê hoe hy/sy nou op die oomblik voel en wat hy/sy ervaar.
- Die ander persoon speel die rol van die luisteraar deur aktief te luister.
- Sê na 'n paar sinne opsommend watter boodskap verbaal en nie-verbaal gekommunikeer word. Doen dit deur te begin met die woorde "Hoor ek jou sê/voel ...?"
- Probeer daardie persoon se gevoel en ervaring begryp. Laat daardie persoon weet jy probeer begryp en hou aan om te kyk hoe akkuraat jou begrip is.
- Ruil rolle om en laat die ander persoon aktiewe luister oefen.

3.3. SPREKERSVAARDIGHEDE: EK-BOODSKAPPE

Nog 'n belangrike kommunikasievaardigheid is om te leer om jou gevoel duidelik in woorde om te sit.

Die reëls vir ek-boodskappe is:

- (i) Gee uitdrukking aan jou gevoel,

- (ii) Wees spesifiek, en
- (iii) Praat vir jouself.

3.3.1 Gestruktureerde Oefening: Ek-boodskappe

Een manier om jul verhouding te verbeter is om jou behoeftes en gevoelens direk en duidelik te stel. Wees spesifiek en praat vir jouself.

- Verdeel in pare.
- Een begin deur die sin "Ek het 'n behoefte aan ---
-----,
want ek voel -----
---" te voltooi, byvoorbeeld "Ek het 'n behoefte
aan meer tyd saam met jou want ek voel afgeskeep
as jy so besig is met jou studies". Voltooi die
sin soveel kere as wat nodig is.
- Gee die ander persoon nou geleentheid om sy/haar
behoefte te stel.
- Bespreek hoe dit voel om jou gevoelens direk en
spesifiek te stel. (Moenie nou 'n konflik probeer
oplos nie, dit word in die volgende sessie
gedoen).
- Skryf nou al die behoeftes neer wat deur jou
verloofde uitgedruk is.

- Vergelyk mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

3.4 INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 3

Doen module 3 van die interaktiewe videoprogram op die mikrorekenaar.

3.6 HUISWERK

1. Oefen aktiewe luister deur weer die gestruktureerde oefening vir aktiewe luister te herhaal.
2.
 - Neem die lysies wat julle opgestel het by die gestruktureerde oefening vir ek-boodskappe.
 - Soek die behoeftes uit wat dieselfde of soortgelyk is op beide lysies. Plaas 'n A langs dit.
 - Plaas nou 'n B langs die behoeftes op jul lysies wat in konflik met mekaar is, byvoorbeeld: Een van julle het 'n behoefte aan meer tyd saam, terwyl die ander 'n behoefte het aan meer vrye tyd.
 - Skryf nou daardie behoeftes hier neer:

A-Behoeftes:

B-Behoeftes:

Bring hierdie twee lysies na die volgende sessie wat handel oor konflikhantering.

4. SESSIE IV: KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEDE

4.1 VIER BASIESE RIGLYNE VIR KONFLIKHANTERING

- (i) Neem verantwoordelikheid vir jou eie gedagtes en gevoelens.
- (ii) Wees spesifiek en maak gebruik van ek-boodskappe. Waak teen vae, algemene beskuldigings en beledigings.
- (iii) Aanvaar jou maat se gedagtes en gevoelens. Hy/sy het 'n reg daarop net soos jy.
- (iv) Luister aktief en kyk voortdurend hoe akkuraat julle mekaar verstaan.

4.2 KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEID

Hierdie vaardigheid bestaan uit 'n gespreksituasie met ses stappe. Hou altyd die vier basiese riglyne in gedagte.

Stap 1: Identifiseer en definieer die konflik

Hier word bepaal presies wat die aard van die probleem is en hoe elke lid van die voornemende egpaar bydra tot die probleem.

Elke lid van die voornemende egpaar moet identifiseer hoe hy/sy die probleem ervaar. Let daarop dat:

- (a) Dit selde is dat slegs een persoon verantwoordelik is vir 'n probleem in 'n verhouding; en
- (b) Negatiewe interaksie versterk en behou kan word deur albei lede van 'n voornemende egpaar.

In hierdie stap word soveel as moontlik alternatiewe oplossings vir die probleem geformuleer. Onthou om spesifiek te wees.

Aan die einde van stap 2 moet die voornemende egpaar dus 'n lys van moontlike oplossings hê.

Stap 3: Evalueer die alternatiewe oplossings

Hier word elke moontlike oplossing objektief geëvalueer. Bepaal of die alternatiewe die probleem sal oplos, en of dit in ooreenstemming is met elke persoon se behoeftes en doelstellings.

Stap 4: Selekteer die beste oplossing

Hier word die beste alternatiewe oplossing vir die probleem gekies. Bepaal spesifiek watter rol elke lid van die voornemende egpaar sal speel in die implementering van hierdie oplossing.

Stap 5: Implementeer die oplossing

Bepaal 'n toetstydperk om die effektiwiteit van die geselekteerde oplossing te toets. Spel duidelik en in spesifieke terme uit wie wat, waar, wanneer en hoe moet doen.

Stap 6: Opvolg

Wanneer die "toetstydperk" verstreke is moet die oplossing bespreek en evalueer word. Indien nodig, kan daar weer by stap 1 begin word.

4.2.1 Gestruktureerde Oefening: Konflikhante- ringsvaardigheid

- Neem die lysie met A-behoeftes wat julle vir huiswerk opgestel het.
- Kies een van die A-behoeftes wat vir beide van julle belangrik is en bereikbaar is.
- Hanteer dit nou aan die hand van die ses stappe van die konflikhanteringsgesprek.

4.3 INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 4

Voltooi module 4 van die interaktiewe videoprogram op die mikrorekenaar.

4.4 HUISWERK

4.4.1 Lees die volgende stukke wat hierby aangeheg is:

Hoe om seks te hanteer:
 Hoe om u skoonouers te behandel.
 Hoe om u geldsake te hanteer.
 Nog 'n paar probleemterreine.

4.4.2 Neem die lysie met B-behoeftes

- Kies nou een van die B-behoeftes, 'n behoefte waar daar werklik konflik bestaan.
- Hanteer dit aan die hand van die volgende ses stappe.

Stap 1: Identifiseer die konflik

Stap 2 : Formuleer soveel as moontlik oplossings vir die probleem

Stap 3 : Evalueer die verskillende oplossings

Stap 4 : Selekteer die beste oplossing

Stap 5 : Implementeer die oplossing

Stap 6: Opvolg

HOE OM SEKS TE AANVAAR

Indien u werklik daardie reis na 'n vreemde land sou onderneem, sal u graag vooraf iets wou weet oor die streek waarheen u voornemens is om te reis. U sal 'n landkaart bestudeer ten einde die aard van die terrein vas te stel - berge hier, vlaktes daar, rivier wat in die see vloei. U sal ook kyk na die politieke verdelings op die kaart, die verskeie lande en hulle hoofstede. U sal boeke lees oor die lewenswyse in daardie land, die klimaat, die gewoontes en gebruike van die mense, wat om te eet en wat om aan te trek.

In hierdie afdeling van die boek gaan ons iets soortgelyks doen. Soos ek alreeds voorheen beklemtoon het, het huweliksvoorbereiding meer met gevoelens as met feite te doen. Die klem val meer op dit wat u behoort te doen as op dit wat u behoort te weet. Kennismaking met feite is egter ook deel van huweliksvoorbereiding. In hierdie stadium bespreek ek enkele huweliksprobleme waarvan u behoort te weet ten einde daarop bedag en voorbereid te kan wees. Al wat ek in hierdie beperkte ruimte kan doen, is om 'n paar van die grootste huweliksaanpassings wat vir my na 'n leeftyd van huweliksberaad as belangrik blyk, te beklemtoon. Daar is 'n groot aantal goeie boeke wat u kan lees indien u hierdie aspekte verder wil ondersoek. Vir hierdie doel het ek 'n gekeurde boekelys met kort samevattings van die inhoud van die boek saamgestel.

As ons wil verstaan waarom die getroude lewe gaan, waarom begin ons nie met seks nie? - Dit is immers so dat daar in die afwesigheid van seks geen huwelike sou gewees het nie.

Ons nuwe begrip van seks

'n Geslag gelede was die hoofdoel van huweliksvoorbereiding bloot om te verseker dat die verloofde paartjie die "feite van die lewe ken".

Die onkunde waarmee jong mense toegelaat was om groot te word in daardie dae, is ongelooflik as ons vandag daarna terugkyk. Meisies het getrou terwyl hulle slegs 'n vae begrip gehad het oor waar babas vandaan kom. Jong mans - veral dié wat uit streng godsdienstige huise gekom het - was soms geheel en al onkundig aangaande die vroulike anatomie en fisiologie. Hierdie mans moes by wyse van eksperimente en probeerslae wat dikwels pynlik was, hulself leer om seksueel te funksioneer. Vir die minder sensitiewe jong man was die huwelik 'n geleentheid om sy seksuele begeertes sonder enige weerhouding te bevredig en daar is van sy jong vrou verwag om op 'n onderdanige wyse alles wat hy gedoen het, te aanvaar. Hy het nooit daaraan gedink dat die man ook 'n plig het om die sekstdaad vir sy vrou aangenaam te maak nie. Destyds het baie min mense geweet dat die vrou ook 'n seksuele klimaks of orgasme kan bereik. Ek kan onthou dat ek 'n onderhoud gevoer het met 'n dokter wat heeltemal verbaas was toe ek hom meegedeel het dat 'n vrou ook tydens gemeenskap 'n klimaks soortgelyk aan dié van die man, kan bereik. Hy het nooit gedink dat so iets bestaan nie.

Namate kennis oor seksuele funksionering begin versprei het, is daar begin om huwelikshandleidings te publiseer. Hierdie boeke het die eksterne en interne seksorgane in besonderhede beskryf en ook verduidelik wat gedurende gemeenskap plaasvind. Daarna het dit mode geword dat 'n dokter of dominee aan 'n voornemende egpaartjie een van hierdie boeke gee. Groot klem is geplaas op sekstegnieke waarvolgens daar stap vir stap aan die toekomstige eggenoot verduidelik is hoe om sy vrou aan te wakker sodat sy ook kon deel in sy genot

van hul seksuele verhouding. Hierdie boeke was besonder nuttig,, veral vir daardie mense wat andersins die huwelik met totale onkunde sou betree het. Wat die boeke egter te sê gehad het, was vir te veel egpaartjies te min en te laat. Diegene van ons wat in hierdie vroeë dae die pioniers in huweliksberaad was, het maar alte deeglik besef hoeveel huwelikprobleme daar as gevolg van allerhande seksuele probleme was. 'n Dokter wat baie jare lank saam met my in Londen gewerk het en in die behandeling van seksuele onaanpasbaarheid gespesialiseer het, het geskat dat soveel as negentig persent van alle vroue nie orgasme kon bereik nie. Hy is later verkeerd bewys. Gesien uit die oogpunt van sy praktyk, was die volgehoue stroom van vroue wat sy hulp opgesoek het, blykbaar genoegsame regverdiging vir sy swartgallige berekening.

Baie het sedert daardie dae gebeur en ons het heelwat vooruitgang gemaak in ons begrip van seksuele funksionering. Ons is geneig om aan die seksuele revolusie in terme van die toename in voorhuwelikse seks te dink. Dit is sekerlik waar. Die werklike revolusionêre aspek is egter dat daar 'n nuwe begrip van seks vir getroudes tot stand gekom het. Daar kan geen twyfel wees dat 'n merkwaardige omwenteling in getroudes se vryheid om die fisieke uitdrukking van hul liefde te geniet, plaasgevind het nie.

Diegene van u wat vandag trou, kan uself gelukkig ag dat u lewe in 'n tydvak waarin 'n verligte houding teenoor hierdie belangrike aspek van die huwelik ingeslaan word. Die inligting wat 'n geslag gelede so moeilik bekombaar was, is vandag algemene kennis. In hierdie boek oor huweliksvoorbereiding is dit onnodig om meer as een hoofstuk aan seks te wy.

Ons moet egter nie te geesdriftig wees oor die veranderinge wat reeds plaasgevind het nie, want ons probleme is nog nie almal verby nie. Egpaartjies kom steeds na my oor seksuele probleme. Hierdie probleme

is hoofsaaklik saadstorting wat prematuur is, impotensie in mans en gebrekkige orgasme by vroue.

Masters en Johnson, wie se onlangse navorsing 'n omwenteling in ons beskouings ten opsigte van sekere terreine van seksuele funksionering veroorsaak het, beweer in hul boek, Human Sexual Inadequacy, dat meer as die helfte van alle egpaartjies nog steeds probleme met seksuele aanpassings ondervind. Hulle maak egter ook die optimistiese stelling dat seksuele onvolwaardigheid binne die volgende tien jaar feitlik uitgeskakel sal wees.

Voorbereiding vir seks in huweliksverband

U as voornemende egpaartjie is besorg oor wat u kan doen ten einde te verseker dat hierdie belangrike deel van u verhouding wedersydse bevrediging sal verskaf. Hier is vyf aspekte wat elk van u afsonderlik moet oorweeg en dan tydens 'n gesamentlike sitting moet bespreek.

1. Neem u eie seksuele opvoeding in oënskou ten einde vas te stel of dit toereikend is. Seksvoorligting op skool is reeds 'n geruime tyd aan die kom, maar het al verskeie terugslae in die vroeë ontwikkeling daarvan ondervind. Dit is dus hoogs waarskynlik dat u geen formele seksvoorligting wat as genoegsaam beskou kan word, ontvang het nie. Aangewakker deur natuurlike nuuskierigheid, het u waarskynlik u eie private studie oor hierdie onderwerp gedoen.

Nou is die geleentheid om u eie kennis te ondersoek, want hierdie onderwerp is van kardinale belang vir getroude persone. Seksvoorligting dek normaalweg vier terreine. U moet 'n redelike helder begrip van die menslike voortplantingsproses hê en die verskeie metodes van swangerskapvoorkoming. U moet die basiese

feite van die struktuur en seksuele funksionering van die manlike en vroulike geslagsorgane ken. U moet genoegsame kennis van die seksuele etiek hê ten einde vir uself 'n aanvaarbare persoonlike gedragskode neer te lê. Ten slotte behoort u ook 'n begrip te hê van die basiese sielkunde van manlike en vroulike houdings en reaksies.

Al hierdie dinge kan omvattende onderwerpe word as 'n mens dit in besonderhede bestudeer. So 'n benadering is egter nie noodsaaklik nie. 'n Basiese kennis van al hierdie aspekte is egter noodsaaklik vir die getroude lewe. Boeke oor hierdie aangeleenthede verskyn in die lys aan die einde van hierdie boek.

2. Maak seker dat u eie individuele houding teenoor seks suiwer en gesond is. U het reeds 'n evaluering van u seksuele ondervindings gedoen en vasgestel hoe dit u geaffekteer het. Dit is belangrik om nou enige negatiewe assosiasies met seks wat tot angs- en skuldgevoelens lei, op te klaar. U moet ontspanne en positief voel teenoor u seksuele natuur en die gevoelens en begeertes wat dit in u wek. Daar moet niks wees waaroor u skaam of bang voel nie. As daar is, sal dit wys van u wees om professionele hulp te soek. U is dit teenoor u maat verskuldig om nie die huwelik te betree indien u ongelukkig, ontsteld of beangs teenoor seks staan nie.

3. Sorgsaam en op 'n openhartige wyse met mekaar kommunikeer oor u seksuele gevoelens en reaksies. 'n Geslag gelede sou advies van hierdie aard as onbehoorlik beskou gewees het. Vandag bied ek dit egter sonder huiwering aan. 'n Voornemende egpaartjie behoort vryelik met mekaar te kan gesels oor hoe hulle mekaar seksueel affekteer. Ongemaklikheid en weerhouding of verswyging skep verwarring en misverstand. U het saam besluit om u seksualiteit ten

volle en sonder enige voorbehoud vir die res van u lewens te deel. Dit is nie iets waaroor u ontwykend moet wees nie.

'n Gesprek hieroor mag inderdaad u albei tot hulp wees om u eie individuele seksualiteit te vind. Die atmosfeer van liefdevolle vertroue en aanvaarding wat tussen u behoort te bestaan, kan baie daartoe bydra om u seksuele angs en skuld uit die weg te ruim.

4. Dring daarop aan dat u ten volle saamstem oor welke seksuele ondervindings u tans mag hê. Ek aanvaar eenvoudig dat u tans seksuele ondervindings van die een of ander aard het, alhoewel dit nie volledige gemeenskap is nie. Ek sal sekerlik my ondersteuning toesê aan enige paartjie wat besluit dat dit die beste is om te wag tot ná huweliksluiting. As ons gemeenskap vir 'n oomblik buite rekening laat en ander seksuele intimiteite oorweeg, dan moet 'n mens aanvaar dat feitlik alle voornemende egpaartjies sulke ondervindings het.

Dit is u saak presies wat u op seksuele gebied saam doen. Al waaroor ek besorg is, is wat dit aan u kan doen. As u albei gelukkig is oor wat tussen u plaasvind en u vry is van enige ontstellende gevoelens en baie gelukkig is met die plesier wat u aan mekaar verskaf, dan het ek niks meer te sê nie - behalwe as u risiko's loop wat tot 'n ongewenste swangerskap kan lei. As u byvoorbeeld gemeenskap het en u gebruik nie 'n betroubare voorbehoedmiddel nie, dan waag u beslis kanse en tree u, na my oordeel, onverantwoordelik op. Ek glo nie daarin dat 'n paartjie wat mekaar liefhet, moet saamspan om onverantwoordelik op te tree nie, want dit is 'n baie swak voorbereiding vir die huwelik.

Daar is nog iets waaroor ek besorg is. U moet seker maak dat een van u nie die ander misbruik nie. Dit kan

maklik gebeur en kan baie skade aan u verhouding berokken. Die normale situasie is dat hy haar - teen haar beterwete in - oorreed om gemeenskap te hê, hoewel sy dit liefs nie sal wil doen nie. Dit is 'n liefdelose daad en is niks anders as skynheiligheid as hy haar vertel dat sy op hierdie wyse haar liefde aan hom betoon nie. 'n Vrou wat op hierdie wyse behandel word, kan maklik 'n smeulende verwyd ontwikkel wat haar selfvertroue en die vertroue wat sy in haar geliefde het, vernietig. Enigiets van hierdie aard - naamlik om ter wille van seks mekaar te misbruik - is 'n ernstige wanaanwending van seks en uiteindelik kan dit seks vir u albei onaantreklik maak.

Seks is 'n groot genot as dit deur 'n liefdevolle egpaartjie gedeel word. Dit kan egter 'n vernietigende krag in hul verhouding wees as een persoon toelaat dat sy persoonlike behoeftes hand-uit ruk en sy of haar wil op die ander afdwing. Die sensitiewe en simpatieke hantering van seksuele behoeftes is nie maklik nie, maar dit is noodsaaklik vir 'n goeie sekslewe in die huwelik. As die hantering van seks voor die huwelik u selfbeheersing tot die uiterste toets, sal u vertroue baie versterk word as u hierdie toets kan slaag. Dit sal aan u bewys dat u op 'n soortgelyke wyse ander moontlike situasies sal kan hanteer waar u, ter wille van liefde, nie u eie behoeftes eerste kan stel nie. Die vermoë om die behoeftes en wense van die ander persoon in ag te neem soos u met u eie sou doen, is een van die vernaamste kwaliteite vir die huwelik.

5. Beklemtoon seks altyd as 'n ondervinding en nie as 'n vertoningsdaad nie. Ons nuwe kennis van die patrone van seksuele reaksies (alhoewel baie waardevol op sigself), het egter een ontstellende resultaat gehad. Mensse loop gevaar om ontsteld te raak as hulle nie daarin slaag om sekere standarde te bereik nie. Dieselfde gebeur as 'n paartjie mekaar beoordeel in die lig van die vraag of hulle aan die standarde voldoen.

Hierdie benadering het baie mense al van die genot en spontaneïteit van seks beroof en daarvan 'n werk in plaas van 'n genotspel gemaak. Wat veral baie ontstellend is, is dat wanneer ons seks in werk en inspanning wil verander, die teenreaksie is dat dit weier om saam te werk. Die assosiasie van angstigtheid met seksuele vertoon, lê aan die wortel van byna al die sogenaamde psigo-seksuele probleme.

Elke paartjie se seksuele lewe is iets wat uitsonderlik persoonlik vir hulle is. Berekening van die aantal dae waarop gemeenskap plaasvind en die kere wanneer orgasmes bereik word, is moontlik van belang vir navorsers, maar vir egpaartjies kan dit vernietigende gevolge hê. Ek kan pynlike verhale vertel van bedrukte en angstige mans wat ontsteld was omdat hulle vrouens nie die aantal orgasmes gekry het wat deur sekere boeke as die korrekte aantal vermeld word nie. Ek kan dieselfde soort ding vertel van verontwaardige vrouens wat gekla het dat hulle mans wou eksperimenteer met 'n gewaagde afwyking van die normale posisies wat tydens die seksdaad ingeneem word. 'n Wyse en ervare dokter het 'n baie duidelike antwoord oor hierdie gevalle gegee. Hy het verklaar dat dit wat fisiologies korrek is, ook eties korrek is. Met ander woorde: alles is in die haak solank u net nie bene breek nie.

Seks is die hoogste uitdrukkingsvorm van die getroude lewe, en 'n egpaartjie wat mekaar liefhet is nie gebonde aan enige reëls behalwe dié wat aan hulle wedersydse geluk besorg nie. As hulle nie hieroor eenstemmigheid kan bereik nie, dan het hulle hulp nodig.

Neem u tyd om die punte wat ek hierbo genoem het, gesamentlik te bespreek. Dit sal 'n baie verrykende en belonende prestasie wees om oor hierdie aspek van u verhouding eenstemmigheid te bereik.

HOE OM U SKOONOUERS TE BEHANDEL

Iemand het eenkeer 'n eenvoudige antwoord op hierdie probleem verskaf. Hy het verklaar: "Verban die skoonouers". Baie van ons moet erken dat daar al tye was dat ons werklik gewens het om dit te doen. Dit sal egter geen oplossing bied nie.

Ons het reeds daarop gewys dat elk van u 'n produk van u familie-agtergrond is. Die invloed van u ouers is nie iets waarvan u eensklaps ontslae kan raak nie. Dit is deel van u. Dit vorm 'n diepliggende deel van u persoonlikheid en lê ook op onbewustelike vlakke. Selfs indien u teen hulle sou rebelleer en hulle sou repudieer en as vreemdelinge behandel, dan sal hulle nog steeds daar wees en u oordeel beïnvloed en u gedrag beheer. Enige psigoterapeut sal dit kan bevestig. Dit is 'n feit wat spruit uit oorweldigende getuienis. U moet dit liewer so aanvaar.

Probleme met skoonouers kan ingewikkeld wees

Vir getroude paartjies is die implikasies van hierdie stelling diepliggend en verreikend. Daar is geen ernstige probleme as u albei uitstekende verhoudings met u onderskeie ouers het en die ouers van u albei u huwelik gelate aanvaar en beide ouerpare goed oor die weg kom nie. In hierdie gelukkige omstandighede is daar eenstemmigheid in alle oorde en die skoonouers verleen hul hulp aan die paartjie en verskaf sodoende aan hulle 'n diep sekuriteitsgevoel. Hierdie situasie is ideaal en is beslis nie raar of uitsonderlik nie. Baie families het hierdie solidariteitsgevoel. Toe dr. Evelyn Cuvall 'n studie gemaak het van skoonouerprobleme, het sy gevind dat 25 persent van al die getroude paartjies wat sy genader het, beweer het dat hulle geen betekenisvolle bydrae tot die studie kon maak nie omdat hulle uitstekende verhoudings met hul skoonouers gehad het en hoegenaamd geen probleme ondervind het nie.

Daar ontstaan egter dikwels probleme. Die ideale situasie wat ek beskryf het, is baie duidelik die resultaat van 'n gelukkige sameloop van omstandighede. Dikwels gebeur dinge egter nie so nie. Daar is heelwat wat verkeerd kan gaan. Kom ons kyk dus na die ander kant van die prentjie.

Soms gebeur dit dat alles verkeerd loop. Veronderstel dat u albei 'n gespanne verhouding met u ouers het en dat die twee pare skoonouers ook haaks is. Hierdie situasie is belaaie met konflik. Afgesien van hierdie algehele vervreemding, kan daar ook allerhande ander verskynings van spanning wees. As u albei van u ouers vervreemd is, dan mag die ouers aan beide kante 'n gemeenskaplike band vind in die feit dat hulle opstandige kinders het en hulle mag kragte saamspan in 'n poging om u albei tot u sinne te bring. In hierdie situasie het 'n mens met 'n direkte konflik tussen geslagte te doen. Dit is ook moontlik dat die ouers aan die een kant mag simpatiseer met u albei aangaande die harde behandeling wat u van die ouers aan die ander kant ontvang. Dit is ook glad nie vreemd om te vind dat die een huweliksmaat ondersteun word deur die ouers van die ander wat die gedrag van hul seun of dogter afkeur nie.

Verdere komplikasies kan ontstaan as die ouers aan die een kant - of selfs aan beide kante - onderling ook verskille of geskille het. Soms sal 'n moeder haar seun ondersteun terwyl die vader weer sy skoondogter se kant sal kies. Die omgekeerde kan ook gebeur.

Ek het beslis genoeg gesê om dit duidelik te maak dat dit soms 'n baie stekerige probleemgebied kan wees. Die antwoord is nie om uself van u skoonouers af te sny nie. Ouers kan 'n sterk stabiliserende faktor in 'n huwelik wees en dit is die moeite werd om groot pogings aan te wend om hulle aanvaarding en ondersteuning te bekom. Geduld en deursettingsvermoë sal beloon word.

Elke paartjie wat 'n skoonouerprobleem het, moet 'n strategie ontwikkel om dit te kan hanteer. Die skaduwee van toekomstige konflik (of die konflik self) verskyn gewoonlik

baie duidelik op die horison tydens die voorhuwelikse periode. Soms is die situasie dikwels die slegste in hierdie stadium en verbeter dit ná die huwelik. Soms vind die omgekeerde plaas.

'n Gesonde strategie moet drie basiese vereistes bevredig. Dit moet, eerstens, deur u albei gesteun en op lojale wyse gehandhaaf word. As een sou versuim om dit te doen, verval die strategie en werk dit nie. U beplanning moet dus baie deeglik wees.

Die tweede vereiste is dat die plan positief moet wees: die doel moet wees om versoening en harmonie te bereik, nie om vergeldend of bestraffend op te tree ten einde kwade en gekrenkte gevoelens te bevredig nie. Die doel is nie om die skoonouers te verwerp of hulle uit u lewens uit te sluit nie, maar om - indien enigsins moontlik - hul goeie guns te bekom en 'n atmosfeer van wedersydse vertroue en begrip te skep.

Die derde vereiste is dat u strategie rekening met die werklikheid moet hou. U moet saam 'n noukeurige studie hiervan maak. Geen twee skoonouerprobleme is presies dieselfde nie. Tog is daar enkele faktore wat dikwels kop uitsteek en met die meeste van hierdie probleme verband hou.

Die kern van die probleem

Hieronder verskaf ek 'n lys van die belangrikste feite betreffende spanningsverhoudings met skoonouers. Hierdie feite kan vir u as 'n gids dien in die beplanning van u eie strategie:

1. Die persoon wat die meeste botsings veroorsaak is ongelukkig die skoonmoeder. Die bevinding van een navorsingsprojek was dat sy meer probleme as al die skoonfamilie saam veroorsaak. Skoonvaders bly

normaalweg in die agtergrond, alhoewel hulle somtyds op 'n hulpvaardige wyse tot die redding kom.

2. Die slagoffers van skoonouerprobleme is byna altyd die skoondogters. In die studie wat ek genoem het, het nege uit die tien klagtes van skoondogters gekom. Dit gebeur baie dikwels dat die skoonmoeder jaloers is op haar skoondogter omdat sy haar seun se liefde met haar skoondogter moet deel. Sy probeer dan om haar verlore sentrale posisie in haar seun se lewe terug te wen deur hom van sy vrou te vervreem. Ongelukkig vind die seun dit dikwels vleierend om die brandpunt van kompetisie te wees en versuim dan om 'n ferm standpunt teenoor sy moeder se inmenging in te neem.
3. Die kompetisie en konflik tussen hierdie twee vroue bereik sy toppunt wanneer hulle onder een dak moet saam leef. As daar enige waarskynlikheid van konflik is, dan moet saamwonery tot elke prys vermy word. Dit plaas eenvoudig net te veel spanning op alle betrokkenes.
4. Nog 'n terrein waar die skoonmoeder dikwels inmeng, is die opvoeding van kinders. Sy doen dit deur die moeder se opvoedingsmetodes te bevraagteken of die kinders se liefde met geskenke en spesiale voorregte te koop.
5. 'n Skoonmoeder wat op hierdie wyse optree, kan baie probleme skep. U moet egter nooit uit die oog verloor nie dat sy eerder u meegevoel as u vyandigheid verdien. Dit blyk telkens dat sy 'n ongelukkige mens is. Die tipiese voorbeeld is 'n vrou wat nooit daarin geslaag het om 'n werklik intieme en wedersyds bevredigende verhouding met haar man te ontwikkel nie en emosionele vervulling gesoek het in die opvoeding van haar kinders. Sodra die kinders haar verlaat, probeer sy desperaat om hul aandag te herwin en hul weer in haar mag te kry. Terselfdertyd besef sy dat sy besig is om ouer te word, en sy mag ook onder die emosionele stremminge van haar menopouse verkeer. Sy sien min

waarna sy in die toekoms kan uitsien en daarom tree sy so op dat sy haar eie persoonlikheidswaarde verhoog deur mag oor andere te verkry. Haar optrede is in die meeste gevalle onbewustelik - sy is nie self bewus van haar motiewe nie. Wat sy in werklikheid nodig het, is die liefde van dié wat na aan haar is. Omdat sy dit egter nie altyd kry nie, probeer sy om haar doel te bereik deur middel van manipulasie en intrige. Ongelukkig besef sy gewoonlik nie dat sy eintlik haar eie doel verydel nie.

'n Strategie vir die voorkoming van onnodige konflik

Hieronder noem ek enkele beginsels wat werk en ander paartjies gehelp het om hulle skoonouerprobleme op te los.

1. Geen inmenging deur skoonouers is van so 'n aard dat dit 'n gesonde huwelik kan skade berokken nie. As man en vrou ooreengekom het oor 'n beleid en mekaar ondersteun by die uitvoering van hierdie beleid, sal die skoonouers se uitbuiting en manipulasie sonder uitsondering onsuksesvol wees.

Enige swakheid, enige kraak in die eenheid tussen man en vrou, sal die skoonouers in staat stel om 'n wig tussen die egpaar in te dryf.

2. Die beleid wat u behoort te volg is om dit duidelik te stel dat u vriendelik wil wees en harmonie tussen die geslagte wil bewerkstellig, maar dat u beslis nie ongevraagde inmenging in u huwelik sal duld nie. Dié houding moet baie duidelik gestel word en geen kompromie moet aanvaar word nie. Soms kan dit egter slegs by wyse van 'n pynlike, openlike en een-en-vir-altyd-konfrontasie geskied. As die skoonouers op hierdie beslissende wyse daarop gewys word dat hulle inmenging nie geduld sal word nie, laat vaar hulle gewoonlik hul saak en aanvaar die situasie.

3. Hierdie beslissende konfrontasie moet opgevolg word deur eerlike en opregte pogings om vriendelik en versoenend te wees. Selfs as u nie van u skoonouers as mense hou nie (en dit is nie u fout nie), kan u nog steeds vriendelik teenoor hulle optree. Ons kan almal daarin slaag om vriendelik te wees teenoor mense wat nie vriendelik teenoor ons is nie wanneer ons met sulke mense op sosiale vlak verkeer of sake doen. Ter wille van familie-eenheid kan ons sekerlik dieselfde doen. Baie mense maak die fout om te dink dat as hulle niks gemeen met hulle skoonouers het nie, dan is daar niks wat hulle daaraan kan doen nie. In werklikheid kan 'n mens egter liefdevol optree selfs al voel jy geen liefde nie, en jou optrede kan liefde kweek. Dit sal u lewensmaat help en bemoedig as u 'n werklike en suksesvolle poging in hierdie rigting aanwend. Ondervinding het bewys dat hierdie beeld op die lange duur aanleiding gee tot 'n verrassende mate van sukses.
4. As u en u skoonouers werklik baie min gemeen het, is kort besoekies van tyd tot tyd die beste manier om goeie verhoudinge te handhaaf. 'n Aangename atmosfeer kan normaalweg vir 'n redelike kort tydjie gehandhaaf word - veral as u almal besig is om saam iets interessants te doen. Spanning mag opbou en die aangename atmosfeer mag vinnig versleg as 'n mens té lank ledig saam is.
5. Hou altyd in gedagte dat familiebande nie verbreek kan word nie en vir 'n leeftyd geld. Selfs al is die verhoudinge tussen u en u skoonouers nie op die oomblik baie vriendelik nie, mag daar wel 'n tyd aanbreek wanneer u hulle hulp nodig het of hulle u hulp nodig het. Tydens betekenisvolle lewensgebeurtenisse kom familieleden normaalweg bymekaar om te deel in die gebeurtenis; en in die lewenskrisis is hulle ook die mense by wie ons 'n natuurlike reg het om om hulp aan te klop. 'n Mens kan nie voorspel wat die toekoms mag voortbring nie. Die bande wat vandag as onbelangrik voorkom, mag môre 'n reddingstou vir u en u kinders

wees. Dit is wys om alles in u vermoë te doen om goeie en gesonde familieverhoudinge te handhaaf.

HOE OM U GELDSAKE TE HANTEER

In armer kulture is geld 'n oorlewingsmiddel. In ons kultuur, waar baie mense meer het as wat nodig is om aan die lewe te bly, het geld ook 'n belangrike statussimbool geword. U bepaal u eiewaarde in terme van die hoeveelheid en kwaliteit van die goedere wat u kan koop. Elk van u het alreeds 'n sekere begrip ontwikkel van watter uitgawes u as paslik vir uself as persoon beskou. U weet watter soort huis en buurt reg sal wees vir u om in te leef, watter soort motor u graag sal wil besit, watter soort klere u graag sal wil dra. Sodra u uitgawes dit wat u as doenlik beskou, oorskry, voel u baie belangrik, alhoewel u nie ook terselfdertyd 'n sekuriteitsgevoel sal hê nie. As u uitgawes egter laer is as dit waarop u voel u geregtig is, dan word u eiewaarde aangetas en voel u verontwaardig en beledig.

Twee persone bring in die huwelik heeltemal verskillende standaarde ten opsigte van geld en dit kan heelwat probleme veroorsaak. Solank u u eie geld spandeer, is dit u eie saak. As ek en u egter in 'n vennootskap gaan, sal spanning spoedig ontwikkel. As ek voel dat u iets koop wat ons nie kan bekostig nie, sal ek baie gou protesteer. As u egter, aan die ander kant, weer weier dat ek iets koop waarop ek voel dat ek geregtig is, sal ek beslis selfs heftiger beswaar maak as in die eerste geval. Dit is duidelik dat heelwat twispunte hier kan ontstaan. Hierdie twispunte sal baie bitter wees omdat dit ons op 'n baie sensitiewe terrein tref - ons gevoel van eiewaarde.

Die aanwending van geld kan dus die huweliksvennootskap in 'n sterk mate beproef. U moet eenvoudig op 'n bepaalde beleid ooreenkom, tensy u in die gelukkige posisie is dat u onbeperkte finansiële vermoëns het (en selfs dan sal u bestedingsgewoontes u ook uiteindelik in 'n hoek vaskeer). Die hantering van geldsake toets eintlik 'n paartjie se vermoë om hul gesamentlike lewe op 'n rasonale en ordelike

wyse te beplan - en, hoe verrassend dit ook al mag klink - is daar baie paartjies wat dit eenvoudig baie moeilik vind.

Enkele riglyne vir 'n finansiële beleid

Ek stel dus voor dat u, as deel van u huweliksvoorbereiding, saam 'n plan uitwerk op die grondslag van die punte waarop u oor geldsake saamstem. Ek raai u aan om ernstig te kyk na daardie punte waaroor u nie kan saamstem nie. Om mee te begin, sal ek voorstelle maak wat ander mense waardevol gevind het en wat u moontlik ook kan oorweeg. Hier volg nou 'n samevatting van sekere aspekte van familie-geldsake waaroor u sekere besluite sal moet neem ten einde 'n doeltreffende beleid te kan vind.

1. Is u ten gunste daarvan dat u inkomste verdeel word? Sommige egpaartjies hou hulle geld apart en die een is nie teenoor die ander verantwoordelik oor die besteding van eie geld nie. In die verlede het die man dikwels nie eers sy vrou meegedeel wat hy verdien nie. Hy het haar 'n weeklikse toelaag gegee en die res van sy geld gehou. Sy moes alle persoonlike uitgawes uit haar toelaag dek of haar man oorreed om enige bykomende dinge vir haar te gee. Soms was dit so vernederend dat sy 'n eie geheime neseiertjie opgebou het ten einde haarself 'n onafhanklikheidsgevoel te gee.

Moderne paartjies deel hul inkomste. Dit beteken dat u albei moet weet van al die bates wat u gesamentlik besit. Dieselfde geld vir laste. Sonder hierdie basis van gemeenskaplike kennis, kan u nie eers begin om 'n gemeenskaplike beleid te formuleer nie.

U moet bespreek in hoeverre u albei die beginsel kan aanvaar dat alle bates aan u albei behoort en alle laste 'n gesamentlike verantwoordelikheid is. Is u albei bereid om gelyke verantwoordelikheid vir alle finansiële besluite te aanvaar? Indien nie, hoekom nie?

2. Wie sal die penningmeester wees? U sal 'n beleid nodig hê vir die werklike hantering van finansiële transaksies. Tradisioneel het die man altyd die rekeninge betaal. Vandag doen die vrou dit egter dikwels, en die man mag selfs bly wees om van hierdie verantwoordelikheid ontslae te raak. Sommige paartjies besluit wie die geldsake hanteer deur te vra wie die beste vir hierdie taak toegerus is, ongeag van geslag. Dit is natuurlik ook moontlik dat beide rekeninge kan betaal uit aparte fondse of deur tjeks uit te skryf op 'n gesamentlike rekening. As hierdie beleid gevolg word, is dit goed om duidelik ooreen te kom ten opsigte van watter soort rekeninge elkeen gaan betaal, anders sal verwarring spoedig ontstaan. 'n Rekening mag onbetaald bly omdat elkeen dink die ander een het dit betaal. 'n Rekening mag selfs twee keer betaal word.

3. Hoe sal u begroting lyk? Die beplanning van 'n hipotetiese begroting is so 'n goeie manier om mekaar se benadering tot geldsake te ontdek, dat ek in alle erns wil voorstel dat u 'n aand of twee hieraan wy. Ek glo dat u baie van mekaar sal leer in hierdie proses.

Begin deur so na as moontlik te skat wat u gesamentlike inkomste sal wees. Bereken dan so akkuraat moontlik al die basiese uitgawes wat uit hierdie gesamentlike inkomste gedek moet word: behuising, versekering, besparings en dergelike meer. Stel dan vas hoe uitgawes en inkomstes balanseer en hoe u daarin kan slaag om binne u inkomste te leef.

Dit kan natuurlik nie haarfyn gedoen word nie. Die saak moet dus nie té ernstig opgeneem word nie. Die doel is eintlik om vas te stel in watter mate daar eenstemmigheid is en waar konflikterreine in die hantering van geldsake waarskynlik geleë is. Waar daar 'n groep paartjies teenwoordig is, is dit 'n goeie idee as elke paartjie afsonderlik hul begroting uitwerk en almal dan daarna ontmoet vir 'n algemene bespreking van die beginsels en metodes van die hantering van geldsake.

4. Wat van persoonlike toelaes? Een van die mees verwarrendste vrae ten opsigte van gesinsfinansies is hoe om klein persoonlike items soos haarsny, drank, sigarette, stokperdjies, geskenke, onthale en dergelike meer in 'n gesinsbegroting te hanteer. Om al sulke klein items in 'n begroting in te pas, is tydrowend en verg moeite. Dit is moeilik om 'n berekening vooruit te maak. Die meeste van ons hou glad nie daarvan om 'n inskrywing in 'n notaboek te maak elke keer as ons 'n posseël koop of 'n muntstuk in 'n parkeermeter plaas nie.

Die beste oplossing vir hierdie probleem is om aan elke lid van die gesin (insluitend kinders wat oud genoeg is) 'n persoonlike weeklikse of maandelikse toelae te gee en dat hulle nie hiervan boek hoef te hou nie. 'n Mens kan slegs by wyse van eksperiment vasstel watter bedrag 'n redelike toelaag is. 'n Mens behoort buigsaam hieroor te wees totdat jy dit reg het. Hierdie stelsel blyk beter te werk as enige ander. As die vrou geen inkomste het nie, is dit goed dat sy 'n toelaag het wat sy werklik haar eie kan noem. Kinders leer op 'n vroeë ouderdom die waarde van geld en hoe om dit verstandig te bestee indien hulle 'n gereelde weeklikse toelaag ontvang.

Dit is noodsaaklik om te besluit watter items uit hierdie persoonlike toelaes aangekoop moet word. Dit sluit normaalweg ontspanning in. Sommige gesinne maak dit groot genoeg om klere ook in te sluit. Ander gesinne begroot apart vir klere en ook vir ontspanning waaraan die hele gesin te minste deelneem.

5. Wat is u houding teenoor skuld? In die tyd van ons grootouers was dit die gebruik om kontant te betaal en is dit as 'n skande beskou om skuld te maak, behalwe vir groot items soos 'n verband op die gesin se huis. Al hierdie dinge het egter nou verander en baie mense koop die meeste groot items - meubels, motors, toebehore en dergelike meer - op die basis van betaling met rente wat strek oor 'n sekere termyn. Dit het

aanvaarbaar geword om vandag te koop en later te betaal.

Hierdie aangeleentheid het egter ook 'n teenkant: Gesinne met 'n klein inkomste beland dikwels in ernstige probleme as gevolg van hierdie stelsel. Getroude paartjies het eindelose twiste oor die vraag hoe om die stygende maandelikse paaieimente te betaal en nog steeds ook kos te kan koop. Dikwels is die bedrag wat aan rente betaal moet word, 'n groot deel van die man se weeklikse verdienste. En as die feite realisties in oënskou geneem word, dan was die meeste van die gekoopte goedere glad nie noodsaaklikhede nie.

Die meeste egpaartjies moet in een of ander stadium 'n ferm besluit neem oor die kwessie van skuld. U kan heelwat latere ellende vermy indien u nou reeds op 'n gesonde finansiële beleid kan besluit.

6. Wat is u versekeringsbehoefte? Versekering is baie sinvol en verskaf ook gemoedsrus. Ons het egter vandag so baie versekering nodig dat die oorversigtige persoon mag vind dat hy onderverseker is. Daar is lewensversekering, huisversekering, motorversekering, en nog baie ander. Waar hou 'n mens op?

Versekeringsbehoefte moet in verhouding gesien word, in verband met mekaar en ook in verband met beskikbare inkomste. Daar is buigsame planne beskikbaar vir feitlik elke moontlike situasie, maar u moet daarvan weet ten einde dit te verstaan. So nie sal u baie dom foute maak.

7. Beplan u om 'n huis te koop? Behuisingskoste het vandag tot ontstellende hoogtes gestyg en baie jong mense voel dat huiseienaarskap buite hul bereik is. As u egter 'n plek het wat u u eie kan noem, bring dit aan die gesin 'n diepe en ewigdurende bevrediging. Die

aankoop van 'n huis is ook 'n goeie metode om spaargeld op te bou, want as dit 'n goeie huis in 'n goeie buurt is, styg sy waarde geleidelik en in 'n skielike noodgeval is dit 'n verkoopbare item. As die broodwinner se werk egter die moontlikheid van veelvuldige verplasings inhou, sal dit 'n beter plan wees om 'n woonstel te huur. U moet al hierdie dinge sorgvuldig oorweeg in die lig van u persoonlike vooruitsigte.

In die ou dae was egpaartjies normaalweg tevrede om hul huishouding te begin met enkele stukke goedkoop meubels en om dit dan later te vervang wanneer daar meer geld in die bank is. Die hedendaagse pasgetroudes glo egter dat hulle moet afskop met 'n huis vol splinternuwe meubels. Ten einde dit te kan doen, moet hulle hulself onder 'n swaar juk van skuld plaas. U moet ernstig aandag skenk aan die vraag watter beleid vir u die beste sal wees.

8. Wat van spaargeld? Benewens alledaagse uitgawes, behoort die gemiddelde egpaartjie gedurende hul lewens vir drie hoofogmerke te spaar. Eerstens behoort hulle te probeer om eendag 'n huis van hul eie te hé. Tweedens sal hulle geld nodig hé ten einde hulle kinders 'n goeie begin in die lewe te gee. Derdens sal hulle geld nodig hé vir hul aftrede. Dit is goed om hierdie uitgawes reg van die begin af vierkant in die oë te staar en 'n plan daarvoor te beraam. Ek weet dat die meeste van ons vandag gehelp word deur verpligte vorms van spaar soos byvoorbeeld pensioenskemas. Hierdie vorms van besparing verskaf egter slegs 'n basiese bedrag en verg aanvulling indien ons eendag dieselfde lewenspeil as dié waaraan ons gewoond is, wil handhaaf.

'n Spaarbeleid beteken 'n beleggingsbeleid. Hier is ons op 'n ingewikkelde terrein waar ek nie bevoeg is om aan u leiding te verskaf nie. Wat u hier nodig het, is die advies van 'n persoon wat behoorlik ingelig is en wat nie daarop ingestel is om iets aan u te verkoop

nie. Die man wat iets wil verkoop, sal stellig probeer om u te oortuig van die meriete van sy produk. Wees ook versigtig om advies te aanvaar van u vriende en kollegas wie se beleggingskennis dalk niks wyer strek as u eie beperkte ondervinding nie.

Opsomming

Dié wat nog nooit oor geld getwis het nie, is voorwaar gelukkig. Die beste manier om by hulle aan te sluit is om die hele aangeleentheid nou deeglik te bespreek en, indien enigsins moontlik, ooreen te kom op 'n beleid ten opsigte van die verskeie aspekte wat ek aan u genoem het.

Onthou egter dat geld self nie die moeilikheid is nie. Geld is eenvoudig 'n nuttige middel om die uitruiling van goedere en dienste te vergemaklik. U twiste en geskille oor geldsake is altyd 'n weerspieëling van konflik in u verhouding. U moet dus nie tevrede wees met oplossings van bloot u geldsake nie. Probeer altyd om verder te kyk en vas te stel waarom u die finansiële terrein as 'n gevegsterrein wil gebruik. Klaar die onderliggende konflikte op en u sal met 'n basiese hoeveelheid gesonde verstand en goeie oordeel ook in staat wees om u finansiële sake bevredigend te hanteer.

NOG 'N PAAR PROBLEEMTERREINE

'n Wyse ou maatskaplike werker het eendag vir my gesê: "Huweliksprobleme? Ek werk al my lewe lank daarmee. Na my mening is daar net drie soorte probleme: seks, skoonfamilie en geld."

Dit is die probleemterreine wat ons tot dusver behandel het en hulle is beslis ook dié probleme waarvoor die meeste getroude pare hulp nodig het. Daar is egter baie ander probleemterreine. Ek sien geen rede waarom ek 'n lang lys van hulle moet opstel nie, want 'n mens soek mos nou nie moeilikheid nie. Daar is egter 'n paar waarvan 'n mens moet weet, en ek gaan kortliks u aandag daarop vestig.

Kinders

Die voorreg van ouerskap is nog altyd baie hoog geag en om kinders te kan hê, is gewoonlik vir 'n egpaar 'n groot vreugde. Tog kan hierdie saak in die huwelik ook probleme skep.

Min mense probeer om die redes waarom hulle kinders wil hê, te ontleed. As hulle dit sou doen, sou hulle 'n taamlike verskeidenheid motiewe ontdek. Daar is die begeerte om jou identiteit te laat voortleef; om nie af te steek by die bure nie; om jou manlikheid of vroulikheid te bewys; om iemand te hê wat jou kan versorg as jy oud is - dit is sommige van die motiewe wat ons nie altyd erken nie. U wil miskien hierdie saak saam bespreek. Wil u albei regtig kinders hê? Wat is die belangrikste beweegredes hiervoor? Stem u albei saam oor hierdie saak? Onopgeloste konflik oor hierdie saak kan baie pynlik wees.

Hoeveel kinders wil u graag hê. Dit lyk asof die dae van groot gesinne getel is. Navorsing toon dat die meeste mense deesdae drie kinders wil hê, maar aangesien die probleem van bevolkingsaanwas so prominent onder ons aandag gebring word,

is sommige mense ten gunste van slegs twee kinders per gesin. Wat is u opinie oor hierdie saak?

Dan is daar ook die vraag oor hoe ver die kinders uit mekaar moet wees. Ek neem aan dat u goeie raad oor geboortebepkering van u geneesheer sal kry en ek hoef dit nie hier in besonderhede te bespreek nie, maar u moet tog sekere besluite neem. Wil u onmiddellik met 'n gesin begin? Wil u dalk eers 'n jaar of wat wag - soos sommige mense aanbeveel - sodat u die aanpassings wat 'n huwelik vereis, kan maak sonder die bykomende probleem van 'n swangerskap of sodat die vrou eers vir haarself 'n bietjie geld kan verdien? Daar is veel te sê vir albei standpunte en ek wil u nie in een of ander rigting beïnvloed nie.

Wat gebeur as u kinders wil hê, maar dit gebeur nie? Dan moet u u geneesheer vra vir 'n volledige vrugbaarheidstoets. Albei moet getoets word. Deesdae is dit gewoonlik moontlik om die probleem op te spoor, en dikwels kan dit ook opgeklaar word. Indien nie, moet u kies tussen aanneming, kunsmatige bevrugting as dit die man is wat steriel is, of 'n kinderlose huwelik. Laasgenoemde hoef nie noodwendig 'n tragedie te wees nie. Dit mag vir u interessant wees om te weet dat, volgens sommige statistieke, kinderlose huwelike effens gelukkiger blyk te wees as dié waar daar kinders is.

Botsings oor hoe die kinders grootgemaak moet word, kom in baie huwelike voor, maar ons as beraders vind dat dit gewoonlik 'n projeksie is van konflikte wat reeds tussen die egpaar bestaan. Baie navorsers meen dat die geboorte van kinders die bestaande toestand van die huwelik intensifiseer. As die egpaar gelukkig is, verhoog die koms van kinders daardie geluk. As die huwelik ongelukkig is, is die teenoorgestelde ongelukkig waar.

Werk

Getroude pare werk op twee gebiede: Binne en buite die huis. Die tradisionele patroon was dat die vrou

verantwoordelik was vir die werk in die huis en dat die man uitgegaan en geld verdien het.

Hierdie patroon het radikaal verander. Trouens, daar is nie meer 'n vasgestelde patroon nie, dus moet u u eie patroon uitwerk. As die vrou 'n inkomste gaan verdien, sal die man 'n hand bysit met die huiswerk? Sommige mans hou nie van huiswerk nie. Die vrou voel nogtans afgehaal as sy op twee gebiede moet werk en die man net op een.

'n Ander faktor is dat sommige mans voel dat dit 'n refleksie op hulle manlikheid werp as hulle nie hulle vrouens onderhou nie en derhalwe wil hulle nie hê hulle vrouens moet werk nie. Dog wil die vrou dikwels graag werk, nie soseer om die geld nie, maar ook om te voel dat sy iets van waarde verrig, en ook miskien om haar opleiding nuttig te gebruik. As sy tuis bly, kan sy dalk begin ly aan wat Margaret Mead die "vasgekeerde huisvrou-sindroom" noem.

Dan is daar die vraag of dié moeder wat uitgaan om te gaan werk, haar kinders verwaarloos. Eens op 'n tyd is gereken dat kinders ernstig skade ly as die moeder 'n gedeelte van die dag nie daar is nie. Nou weet ons dat met goeie versorging bedags en 'n nuttige aanwending van tyd as die moeder tuis is, dit glad nie nodig is dat die kinders moet skade ly nie. Sommige mense meen dat dit selfs beter vir die kinders is, want 'n moeder wat in die wêreld uitgaan is beter toegerus om haar kinders te lei as hulle in die wêreld moet uitgaan.

Daar is voor- en nadele ten opsigte van al hierdie vrae. As hierdie vraagstuk op u van toepassing is, is dit wys om dit deeglik te bespreek voor u trou en om 'n ooreenkoms te bereik oor watter beleid u gaan volg.

Vriende

Gedurende hierdie tydperk wil u natuurlik baie tyd alleen by mekaar deurbring. As u eers getroud is sal die vraagstuk

oor u sosiale lewe uitgepluis moet word. Baie mans reken dat as hy sy vrou gekry het en vir haar 'n huis gegee het, hy nou maar kan teruggaan na sy ou vriende en die meeste van sy vrye tyd by hulle deurbring. Die vrou kan dit egter in 'n ander lig beskou en dan is daar moeilikheid. As hy egter daarmee aanhou, mag sy vir haarself 'n sosiale lewe los van hom opbou en spoedig sal hulle begin wegdryf van mekaar af.

Alhoewel 'n mens nie jou vorige vriende hoef af te sweer nie, is dit voordelig vir 'n huwelik as die egpaar saam nuwe vriendskappe kan opbou. As mense trou, is dit asof hulle oor 'n onsigbare grens gaan: die fokus van hulle lewens verander; hulle ontwikkel nuwe belange en dit voel nou onvanpas om terug te keer na die ou sorgvrye leefwyse van voor die troue. As albei hierdie oorgang glad kan laat verloop, is alles reg, maar as een bereid is om die oorgang te maak en die ander nie, kan probleme ontstaan.

Dan is daar die moeilike saak, naamlik vriende van die teenoorgestelde geslag. Jaloesie kan geweldige probleme tussen huweliksmaats veroorsaak en u moet baie seker maak dat albei goed verstaan hoe die ander een oor sulke vriendskappe voel. In hierdie tyd waar die omruil van maats redelik vrylik voorkom, wil dit lyk asof sommige egpare baie permissief is oor hierdie sake. Dit is egter gevaarlik om te aanvaar dat baie mense so permissief is op hierdie gebied: Slegs 'n klein persentasie val in hierdie kategorie.

Getroude pare moet beslis ook 'n vriendekring hê. Iemand het eenkeer gesê: "Twee mense wat net in mekaar opgaan, vorm maar 'n klein groepie." Die keuse van hierdie vriende; die aktiwiteite wat met hulle gedeel word en die tyd wat aan hulle bestee word - oor hierdie vrae moet baie goed deur albei huweliksmaats besin word.

Ontspanning

'n Aspek wat u vriendekring ook raak, is die gebruik van u vrye tyd. Sommige paartjies het gemeenskaplike belange en hou daarvan om hulle aande saam deur te bring en hulle stokperdjies saam te beoefen. Dit is gewoonlik voordelig vir die huwelik. Dit omseil die gevaarlike situasie dat al hul tyd saam net aan huishoudelike take, familieprobleme en roetinebesluite gewy word.

Wat gebeur egter as die stokperdjies en belangstellings van die man en vrou hulle van mekaar af wegneem? As hulle in 'n redelike mate saam hieroor kan ooreenkom, kan dit aanvaar word. As hulle die een se belangstelling in die ander se stokperdjie kan opwek, kan hulle ten minste hulle interessante ondervindings met mekaar deel sonder om mekaar te verveel. Daar kom egter soms 'n stadium wanneer elkeen opofferings moet maak ter wille van die huwelik. Ek onthou my eie ondervinding in hierdie verband toe ek kort na my huwelik agtergekom het dat my vrou eensaam en afgeskeep voel as ek Saterdag gaan voetbal speel het. Dit het my ontstel en ek het die voetbal laat staan. In plaas daarvan het ons begin om Saterdag saam lang staptoere in die veld te onderneem en ons het dit albei baie geniet.

Hier kom die vraag oor vakansies ook ter sprake. Party mense hou van die vrolike stadsluwe en ander verkies weer die stilte van die berge. Party hou daarvan om oorsee te reis, en ander voel gelukkiger as hulle tuis bly. Party hou daarvan om te kampeer, en andere verafsku dit. As twee mense, wat totaal uiteenlopende voorkeure het met mekaar trou, wat moet hulle doen? Ek dink 'n vakansie weg van mekaar, indien dit slegs af en toe voorkom, kan nie skade doen nie, maar om 'n gewoonte daarvan te maak, kan dalk lei tot probleme.

Daar is deesdae al hoe meer vrye tyd beskikbaar en wyse beplanning in hierdie verband kan 'n belangrike bydrae lewer tot die sukses van 'n huwelik.

Persoonlike gewoontes

Ons ken al die verhaal van die huwelik wat op die rotse geloop het omdat die man daarop aangedring het dat die kamervenster snags moet oop wees, en die vrou weer net so vasbeslote was dit sal toe bly. Dit is nie regtig waar dat sulke verskille 'n huwelik kan laat misluk nie. Dit is die onversetlike koppigheid van albei maats wat dit vir hulle onmoontlik maak om saam te leef. As hulle in 'n kamer geslaap het sonder vensters sou hulle iets anders gevind het om oor te baklei.

Al sal sulke klein dingetjies nie 'n huwelik vernietig nie, kan dit beslis baie doen om die goeie gesindheid en liefde te laat afkoel, 'n liefdevolle vrou wat nie van drank hou nie, gaan allesbehalwe liefdevol wees as haar man besope tuis kom. 'n Man wat dink dat die rookgewoonte onaangenaam en ongesond is, gaan nie lus wees om sy vrou te soen as sy na tabak ruik nie. Die man wat soggens vroeg moet gaan werk, sal kwaad word as sy vrou met hom aanhou gesels tot middernag, en die baie netjiese huisvrou sal woedend word as haar man sy klere op die badkamer- en kamervloer laat lê.

Sommige ergerlike persoonlike gewoontes steek al voor die huwelik kop uit, en dis goed om dan deeglik na hulle te kyk. So nie, sal 'n mens sekerlik meer ergerlik voel daaroor in die intieme verhouding van die huwelik. Die meeste persoonlike gewoontes is nie onvoorwaardelik vasgelê nie en 'n mens moet gewillig wees om hulle te verander of ten minste bietjie te temper, ter wille van jou geliefde. As jy nie bereid is om op te offer in dié verband nie, kan dit lyk asof jy nie omgee nie, en as jy nie omgee nie, is die volgende vraag: Het jy dan werklik lief? Diegene wat dink hulle kan trou sonder om enige veranderings in hulle lewensgewoontes aan te bring, het geen idee van wat 'n huwelik behels nie. As ons sê dat ons mekaar liefhet, is die beste manier om dit te bewys, ons bereidwilligheid om mekaar in ag te neem.

Opsomming

Ek het vir u nou 'n paar voorbeelde gegee van die aanpassings wat 'n getroude paar moet maak om gelukkig en in harmonie met mekaar saam te leef. U hoef nie al hierdie voorbeelde te ernstig op te neem nie, want baie van hulle sal miskien nie eers in u geval opduik nie, maar daar sal beslis aanpassings gemaak moet word en sommige van hulle mag ongemaklik wees. Hierdie feit moet u goed verstaan.

Daar is twee goeie redes hoekom u nou voor die huwelik, tyd moet bestee aan dié sake wat miskien probleme kan veroorsaak. Eerstens as 'n mens vooruit weet wat presies die huwelik gaan behels, dan sal jy nie so afgehaal voel as jy sekere realiteite van die huwelik nie langer kon ontwyk nie. Deur vooruit vir hierdie realiteite voorsiening te maak, het 'n mens dan klaar 'n goed-geformuleerde beleid om te volg as daar probleme opduik.

Die tweede rede is dat 'n mens dan nie hoef te wag tot ná die huwelik voordat sekere aanpassing gemaak word nie. Ek is seker dat sekere aanpassingsprobleme alreeds tussen u opgeduik het. Baie paartjies slaan dié houding in van: "Nou het ons pret - ons sal later werk", en hulle skuif die probleme op die agtergrond. U moet goed besin of dit 'n goeie benadering is. As u nou reeds aan sommige probleme werk, kan u nog steeds pret hê, en u sal die taak van aanpassing ná die huwelik dan aansienlik ligter maak.

5. SESSIE V: INTIMITEIT BINNE DIE HUWELIK

5.1 HOE OM INTIMITEIT IN JUL VERHOUDING TE LAAT ONTWIKKEL

- (i) Intimiteit ontwikkel wanneer 'n paar groter openheid vir mekaar ontwikkel.
- (ii) Intimiteit groei wanneer 'n paar leer om emosioneel teenwoordig te wees vir mekaar.

- (iii) Intimiteit groei wanneer 'n paar 'n hoë mate van aanvaarding en respek vir mekaar ontwikkel.
- (iv) Intimiteit groei in 'n klimaat van wedersydse vertroue wat gebaseer is op 'n hoë mate van toewyding aan die verhouding.

5.2 DIE VERSKILLENDE VLAKKE VAN INTIMITEIT

'n Groter mate van intimiteit kan op verskeie vlakke of dimensies van 'n verhouding bereik word. Hierdie vlakke van intimiteit is:

(i) Seksuele Intimiteit

Dit is om op fisieke vlak groter intimiteit te ervaar. Dit kom tot uitdrukking in die seksuele verhouding binne die huwelik, volgens die Bybelse frase "en hulle sal een vlees wees".

(ii) Emosionele Intimiteit

Dit is die doel van betekenisvolle gevoelens. Hier is twee mense op mekaar se golflengtes ingestel. Emosionele intimiteit is die grondslag vir alle ander vorme van intimiteit.

(iii) Intellektuele Intimiteit

Intellektuele intimiteit word bereik wanneer idees en intellektuele ervarings gedeel word, soos om 'n interessante boek saam te lees, 'n politieke kwessie te bespreek of 'n lesing oor 'n stimulerende onderwerp saam by te woon.

(iv) Estetiese Intimiteit

Dit is die deel van ervarings met estetiese waarde. Estetiese intimiteit kan gevind word in musiek, 'n mooi landskap of in kunsvorme.

(v) Skeppende Intimiteit

'n Hoër mate van intimiteit word verkry wanneer 'n paar gesamentlik iets skep, byvoorbeeld 'n tuiste, 'n tuin of die intense belewenis van ouerskap.

(vi) Ontspanningsintimiteit

Dit is baie belangrik dat 'n paar saam moet kan ontspan. Om saam te lag, uit te gaan en te ontspan lei tot 'n groter mate van ontspanningsintimiteit.

(vii) Werksintimiteit

Dit is die nabyheid wat ontwikkel wanneer algemene take gedeel word. Soos byvoorbeeld die beplanning van 'n huweliksonthaal, die onderhoud van 'n blyplek, ensovoorts. Dit is belangrik dat werksintimiteit gebalanseer word met ander vorme van intimiteit, sodat 'n paar nie net saam werk nie.

(viii) Krisisintimiteit

'n Hoë vlak van intimiteit ontwikkel wanneer 'n paar in tye van krisis saam staan. Die gesamentlike hantering van bedreigings vir 'n verhouding skep potensiaal vir intimiteit.

(ix) Toewydingsintimiteit

Dit is die gesamentlike belegging in en toewyding aan 'n verhouding.

(x) Geestelike Intimiteit

Dit is 'n voornemende egpaar of 'n egpaar se gesamentlike verhouding tot God. Dit is van groot belang dat geestelike ervarings, soos byvoorbeeld huisgodsdien, gedeel word.

Hierdie vlakke van intimiteit het die potensiaal om twee individue nader aan mekaar te trek. Dit kan met groot sukses gebruik word om 'n verhouding op verskeie vlakke te verryk en meer bevredigend te maak.

5.2.1 Gestruktureerde oefening: Vlakke van Intimiteit

Bespreek elke vorm van intimiteit in julle verhouding en merk dan die tabel op die volgende bladsy soos wat dit van toepassing is vir julle verhouding.

5.3 INTERAKTIEWE VIDEO: MODULE 5

Doen module 5 van die interaktiewe videoprogram op die mikrorekenaar.

5.4 HUISWERK

Plan van aksie om ons verhouding te verryk aan die hand van verhoogde vlakke van intimiteit.

- Bespreek daardie fasette van intimiteit waarin julle albei 'n behoefte het aan verryking.
- Bespreek nou spesifieke stappe wat kan lei tot verhoging van intimiteit in elk van die fasette.
- Besluit ook hoe julle die plan sal implementeer.

FASET VAN INTIMITEIT	MEISIE HET 'N BEHOEFTE AAN VERRYKING	MAN HET 'N BEHOEFTE AAN VERRYKING	ALBEI HET 'N BEHOEFTE AAN VERRYKING	ALBEI IS TEVREDE MET DIE VLAK VAN INTIMITEIT
Seksuele Intimiteit				
Emosionele Intimiteit				
Intellektuele Intimiteit				
Estetiese Intimiteit				
Skeppingsintimiteit				
Ontspanningsintimiteit				
Werksintimiteit				
Krisisintimiteit				
Toewydingsintimiteit				
Geestelike Intimiteit				

- Skryf julle plan van aksie neer langs die fasette van intimiteit wat toepaslik is vir jul verhouding.

Seksuele Intimiteit

Emosionele Intimiteit

Intellektuele Intimiteit

Estetiese Intimiteit

Skeppingsintimiteit

Ontspanningsintimiteit

Werksintimiteit

Krisisintimiteit

Toewydingsintimiteit

Geestelike Intimiteit

6. SESSIE VI: EVALUERING EN KONTRAKTERING**6.1 DIE VERLOWINGSTYDPERK**

Die verlowingstydperk behoort 'n tydperk te wees waar twee mense mekaar werklik leer ken. Dit behoort ook 'n tyd te wees waar 'n mens jouself beter leer ken.

Die verlowingstydperk verskaf 'n waardevolle geleentheid vir 'n voornemende egpaar om te werk aan:

- (i) Kommunikasievaardighede deur middel van oefeninge.
- (ii) Konflikhanteringsvaardighede deur middel van oefeninge.
- (iii) Verryking van die verhouding deur middel van verhoging van die verskeie fasette van intimiteit.

6.2 GESTRUKTUREERDE OEFENING: DIE OPSTEL VAN 'N KONTRAK VIR VOORTDURENDE VERHOUDINGSGROEI

Stap 1: Identifiseer die sterk punte in jul verhouding

- Vind 'n gemaklike plek om te sit.
- Begin deurdat een van julle die sin "Ek waardeer in jou" soveel kere as moontlik voltooi, terwyl die ander persoon luister.
- Ruil rolle om sodat die ander persoon die sin "Ek waarder in jou" soveel kere as moontlik voltooi.
- Skryf neer in die Werkboek al die dinge wat jy kan onthou jou maat in jou waardeer.
- Kyk na mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

Stap 2: Identifiseer die groei-areas in jul verhouding

- Een begin deur die sin "Ek verwag van ons verhouding" soveel kere as nodig te voltooi.
- Gee die ander persoon geleentheid om sy/haar verwagtings te stel.
- Skryf in die Werkboek al die verwagtings wat jou maat aan jul verhouding stel.
- Vergelyk mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

Stap 3: Sluit 'n kontrak vir voortdurende groei

- Bespreek hoe elkeen van julle se verwagtings van die verhouding beantwoord kan word.
- Selekteer die verwagtings wat vir albei van julle belangrik is.
- Skryf in die Werkboek 'n spesifieke kontrak vir toekomstige beantwoording van elkeen se verwagtings.

Stap 4: Implementeer julle Groeikontrak

- Hou hierdie kontrak en implementeer dit in die tydperk wat kom.
- Kyk gereeld waar julle die kontrak kan aanpas om die verhouding nog meer te verryk en meer bevredigend te maak.

6.3 INTERAKTIEWE VIDEO

Julle het nou die geleentheid om enige module van die interaktiewe videoprogram te herhaal na aanleiding van julle behoeftes.

7. SLOT

"It takes guts to stay married There will be many crisis between the wedding day and the golden anniversary, and the people who make it are heroes."

Howard Whitman

BYLAE B

' N

HUWELIKSVOORBEREIDINGSPROGRAM

HANDLEIDING

OPGESTEL DEUR

DR. GERTIE PRETORIUS

INHOUDSOPGAWE

	Bladsy
1. TEORETIESE VERWYSINGSRAAMWERK	185
2. AANBIEDINGSWYSE VAN DIE HUWELIKSVORBEREIDINGS- REIDINGSPROGRAM	185
3. INHOUD VAN DIE HUWELIKSVORBEREIDINGS- PROGRAM	189
3.1 AANVANGSONDERHOUD	189
3.2 SESSIE I: GROEPKONTAK EN STRUKTURERING	190
3.2.1 Doelstellings	190
(i) Groepkohesie	190
(ii) Strukturering	191
(iii) Redes en oorsake van huweliksongeluk en egskeiding	191
(iv) Gestruktureerde oefening: identifi- seer die sterk punte vir die verhou- ding	192
(v) Interaktiewe Video: Module 1	193
Huiswerk	193
3.3 SESSIE II: KOMMUNIKASIE	193
3.3.1 Opvolg van Huiswerk	193
3.3.2 Doelstellings	193
3.3.3 Nie-verbale kommunikasie	194
3.3.4 Positiewe versterking in kommunikasie	196
Interaktiewe Video: Module 2	198
Huiswerk	198
3.4 SESSIE III: KOMMUNIKASIE - LUISTERVAAR- DIGHEDE - SPREKERTVAAR- DIGHEDE	198
3.4.1 Opvolg van Huiswerk	198
3.4.2 Doelstellings	198
3.4.3 Luistervvaardighede	199

Bladsy

3.4.3.1	Passiewe Luister	199
3.4.3.2	Aktiewe Luister	202
3.4.4	Spreekervvaardighede: Ek-boodskappe	103
	Interaktiewe Video: Module 3	205
	Huiswerk	205
3.5	SESSIE IV : KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEDE	206
3.5.1	Opvolg van Huiswerk	206
3.5.2	Doelstellings	206
3.5.3	Konflik in 'n huweliksverhouding	206
3.5.3.1	Vier basiese riglyne vir konflikhantering	206
3.5.3.2	'n Vaardigheid vir konflikhantering	207
	Interaktiewe Video: Module 4	209
	Huiswerk	210
3.6	SESSIE V: INTIMITEIT BINNE DIE HUWELIK	210
3.6.1	Opvolg van Huiswerk	210
3.6.2	Doelstellings	210
3.6.3	Huweliksintimiteit	211
3.6.3.1	Hoe om intimiteit te laat ontwikkel	211
3.6.3.2	Verskillende vlakke van intimiteit	211
	Interaktiewe Video: Module 5	214
	Huiswerk	214
3.7	SESSIE VI: EVALUERING EN KONTRAKTERING	215
3.7.1	Opvolg van Huiswerk	215
3.7.2	Doelstellings	215
3.7.3	Die Verlowingstydperk	215
3.7.4	Groepbespreking en evaluering	216

Bladsy

Interaktiewe Video	218
4. INDIVIDUELE AFSLUITINGSONDERHOUD	218
5. SLOT	218
BIBLIOGRAFIE	219

* * *

1. TEORETIESE VERWYSINGSRAAMWERK

Dit is nie hier die plek om 'n volledige uiteensetting van die teoretiese vertrekpunt van die studie te gee nie. Dit sou egter van pas wees om 'n kort beskrywing te gee van die teoretiese verwysingsraamwerk waarbinne die Huweliksvoorbereidingsprogram ontwikkel is.

Verryking van voorhuwelikse verhoudings en die aanleer van interpersoonlike vaardighede binne sistemiese verband deur die toepassing van sekere leerteoretiese beginsels, vanuit 'n psigo-opleidingsbenadering is die basiese uitgangspunt van die huweliksvoorbereidingsprogram.

Huweliksvoorligting verskil van individuele voorligting daarin dat dit primêr verandering van die sisteem eerder as verandering van die individu tot gevolg het. Die doelstelling binne die psigo-opleidingsmodel met huwelike is om gesonde en gelukkige huwelike, deur middel van voorkomende ingrepe, te ontwikkel en sodoende die latere behoefte aan huweliksterapie te voorkom.

2. AANBIEDINGSWYSE VAN DIE HUWELIKSVORBEREIDINGS-PROGRAM

Baie van die huweliksvoorbereidingsprogramme wat in die literatuur te vind is het algemene, nie-spesifieke doelstellings soos byvoorbeeld die verhoging van gevoelsuitdrukking (Collins, 1977; Ginsberg & Vogelsang, 1977; Mace & Mace in Stahmann en Hiebert, 1980). Hierdie Huweliksvoorbereidingsprogram is daarenteen basies 'n opleidingsprogram in interpersoonlike vaardighede en verrykingsdimensies.

Die huweliksvoorbereidingsprogram leer voornemende egpare:

- (a) spesifieke kommunikasievaardighede,
- (b) spesifieke konflikthanteringsvaardighede, en
- (c) spesifieke verrykingsdimensies.

Die huweliksvoorbereidingsprogram bestaan uit twee individuele ontmoetings wat die voorligter met elke individuele verloofde paar voer en ses groepbyeenkomste wat ongeveer twee ure elk duur.

Die program maak gebruik van 'n aantal ingrepe en leerteoretiese beginsels om die inhoud van die program aan die voornemende egpare in 'n groep oor te dra.

Hierdie beginsels word vervolgens beskryf:

2.1 HUISWERK

Huiswerk is 'n baie belangrike deel van die huweliksvoorbereidingsprogram. Take sluit leeswerk uit *Vorbereiding vir die Huwelik* van David Mace in. Verder word van die deelnemers aan die program verwag om gestruktureerde huiswerk oefeninge te doen en sodoende die vaardighede te oefen.

2.2 INFORMELE LESINGS

Kort informele lesings en voorbeelde van die vaardighede wat aangeleer moet word verskaf geleentheid vir die uitruil van inligting.

2.3 ROLLESPEL

Rollespel word in en aanvullend tot die informele lesings gebruik om die vaardighede wat aangeleer moet word te demonstreer.

2.4 TERUGVOER EN POSITIEWE VERSTERKING

Terugvoer oor die rollespel in die groep, huiswerk en gestruktureerde oefeninge word op 'n gereelde basis gegee. Die reël by terugvoer is om die positiewe te beklemtoon, negatiewe te onderbeklemtoon en baie van positiewe versterking gebruik te maak.

2.5 MODELLERING

Die voorligter of groepleier poog om die vaardighede wat sy aan voornemende egpare wil leer te modelleer. Nie net in die opleiding van vaardighede nie, maar ook in terugvoer en groepbesprekings, deur altyd positief en spesifiek te wees, dit is 'n vaardigheid wat in die program aangeleer word.

2.6 GROEPSDINAMIKA

In 'n groepsverband leer voornemende egpare ook by mekaar, modelleer vir mekaar en gee aan mekaar terugvoering.

2.7 GESTRUKTUREERDE OEFENINGE

Vir elke vaardigheid wat aangeleer word is daar gestruktureerde oefeninge wat in groepsverband gedoen word, sowel as gestruktureerde oefeninge in die deelnemers se Werkboek vir Verloofdes wat tuis gedoen kan word.

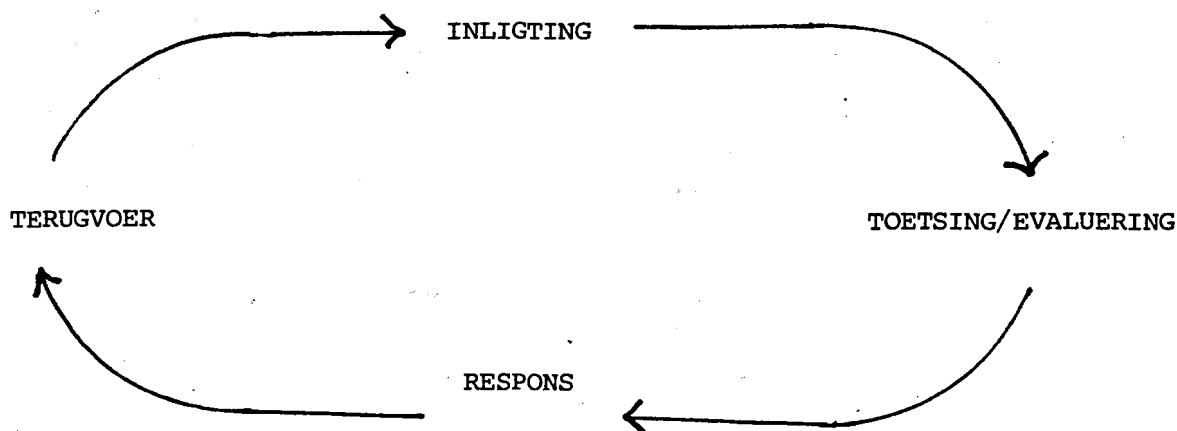
Hierdie ingrepe en beginsels sluit nou aan by die teoretiese verwysingsraamwerk van die huweliksvoorberedingsprogram. Daar word veral gebruik gemaak van leerteoretiese beginsels (Libermann, Wheller, De Visser, Kuehnel en Kuehnel, 1983; Markman & Floyd

(1981) en sistemiese beginsels soos byvoorbeeld groepsdinamika (Rademeyer, 1978).

2.8 INTERAKTIEWE VIDEO

Die konsep van interaktiewe video word as 'n hulpmiddel in die leerproses gebruik.

'n Mikrorekenaar gekoppel aan 'n videobandspeler verskaf 'n interaktiewe siklus, wat soos volg verloop:



Aanvullend tot elke sessie van die huweliksvoorbereidingsprogram bestaan 'n interaktiewe module, wat klem lê op die bepaalde vaardighede wat in die betrokke sessie aangeleer word.

Verskeie voorbeelde van interaktiewe videoprogramme, in die literatuur, wys die weg aan vir kommunikasie-opleiding en -navorsing (Dyer, 1981; Wellens, 1979; Wellens, 1982).

Dit is ook ten enige tyd moontlik vir enige voornemende egpaar om enige sessie van die program met behulp van die interaktiewe program te herhaal om hul vaardighede te verskerp of hul vordering te evalueer.

3. INHOUD VAN DIE HUWELIKSVORBEREIDINGSPROGRAM

3.1 AANVANGSONDERHOUD

Alle voornemende egpare wat aan die huweliksvorberedingsprogram gaan deelneem word deur die voorligter-groepleier tydens 'n individuele onderhoud gesien.

Die doelstellings van die aanvangsonderhoud is om:

- (i) Te bepaal of die voornemende egpaar geskik is vir verhoudingsverryking. Daar moet dus geen ooglopende patologie in die verhouding teenwoordig wees nie.
- (ii) Die voornemende egpaar in te lig aangaande die huweliksvorberedingsprogram en die groepsprosedures.
- (iii) Die voornemende egpaar te motiveer tot deelname aan en voltooiing van die huweliksvorberedingsprogram.

Tydens die aanvangsonderhoud word die voormetingsprosedures ook voltooi. Die voornemende egpaar word versoek om vir 'n periode van tien minute 'n interaksie te voer. Hierdie interaksie word op band vasgelê vir latere evaluering. Die metingsprosedures bestaan uit:

- (i) "Dyadic Adjustment Scale"
- (ii) Empatieskaal
- (iii) "Communication Skills Test (CST)"
- (iv) Beoordelaarskaal vir nie-verbale versterking
- (v) Vraelys oor Positiewe Versterking
- (vi) "Scoring Procedures for Problem Solving Steps (SPPSS)"
- (VI) Die Intimiteitsvraelys

(Filsinger, 1984; Floyd & Markman, 1984; Ridley, Avery, Harrel, Leslie & Dent, 1981); Spanier & Filsinger, 1984; Van Wyk, 1978).

3.2 SESSIE I: GROEPKONTAK EN STRUKTURERING

3.2.1 Doelstellings

Die doelstellings van die eerste sessie is om:

- (i) Groepkohesie te vorm,
- (ii) Die huweliksvoorbereidingsprogram te struktureer,
- (iii) Redes en oorsake vir egskeiding en huweliksongeluk te bespreek
- (iv) Positiewe punte in elke voornemende egpaar se verhouding te identifiseer, en
- (v) Elke voornemende egpaar se begrip van die inhoud van Sessie I met behulp van interaktiewe video te evalueer.

(i) *Groepkohesie:*

Om hierdie doelstelling te bereik word gebruik gemaak van die volgende metode:

- Twee pare ontmoet mekaar, - een paar stel hulself voor en vertel van hul verhouding en wanneer hulle bepaln om te trou.
- Die ander paar vertel weer van húl verhouding en wanneer hulle beplan om te trou.
- Almal kom terug na die groot groep.
- Pare stel mekaar nou aan die groot groep voor deur van die voornemende egpaar wat hulle so pas ontmoet het se verhouding te vertel en wanneer

hulle gaan trou (FAMSA, Opleiding van Beraders, 1985).

(ii) *Strukturering*

Die groep word versoek om hul hoop en verwagtings van die huweliksvoorbereidingsprogram te bespreek. Verwagtings en doelstellings word deur die groepleier op 'n bord geskryf. Die groepleier sê wat die huweliksvoorbereidingsprogram aanbied en hoe deelnemers se doelstellings bereik kan word.

Hierdie verwagtings, doelstellings en metodes om dit te bereik word op 'n bord geskryf en sodoende word 'n groepkontak ontwikkel (FAMSA, Opleiding van Beraders, 1985).

(iii) *Redes en oorsake van huweliksongeluk en egskeiding*

Uit die literatuur blyk dit duidelik dat 'n gebrek aan kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede die grootste oorsaak van huweliksongeluk en egskeiding is (Clinebell & Clinebell, 1970; Hinkle & Moore, 1971; Mace & Mace, 1977; Markman & Floyd, 1981).

Dit word aan die voornemende egpare oorgedra dat huweliksongeluk en egskeiding voorkom kan word indien 'n voornemende egpaar reeds vóór die huwelik hierdie kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede kan aanleer. Die konsep van verryking van 'n verhouding wat reeds bevredigend is word ook oorgedra en bespreek.

'n Vaardigheid is 'n gedrag wat aangeleer kan word en wat ook uitgewis kan word oor tyd, indien dit nie geoefen word nie. Aangesien vaardighede geleër word is die noodsaaklike kommunikasie- en konflikthanteringsvaardighede wat 'n huwelik suksesvol maak dus binne elke voornemende egpaar se bereik.

Die konsep dat die vaardighede wat in komende sessies van die huweliksvoorbereidingsprogram aangeleer word aanvanklik vreemd en kunsmatig sal voel, word bespreek. Pare word gemotiveer om te volhard in die oefening van hierdie vaardighede al voel dit aanvanklik kunsmatig.

(iv) *Gestruktureerde oefening: Identifiseer die sterk punte in die verhouding*

Die onderliggende rasionaal van hierdie doelstelling in die eerste groepsessie is om die voornemende egpare bewus te maak van die positiewe aspekte in hul verhouding. Pare sal dus in die res van die huweliksvoorbereidingsprogram bou op sterk punte wat reeds in hul verhouding teenwoordig is.

Die gestruktureerde oefening is gebaseer op die eerste stap van die Intentional Marriage Method (IMM) van Clinebell (1975), en die volgende instruksies word deur die groepleier gegee:

- Elke voornemende egpaar vind 'n gemaklike plek om te sit, maar nie te naby aan ander pare nie.
- Een van julle begin om die sin "Ek waardeer in jou ..." soveel kere as moontlik te voltooi. Vertel aan jou maat al die dinge in hom/haar waarvan jy hou. Die ander persoon sê niks maar luister net.
- Sodra die een persoon klaar is word rolle omgeruil en die ander persoon voltooi die sin "Ek waardeer in jou" soveel kere as moontlik.
- Bespreek nou hoe julle voel oor wat julle nou net gedoen het.
- Skryf neer in jou Werkboek al die dinge wat jy kan onthou jou maat in jou waardeer.

- Vergelyk nou mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

Hierdie eerste stap van die IMM het hopelik daartoe bygedra dat die deelnemers aan die huweliksvoorbereidingsprogram 'n positiewe fondament ontwikkel het waarop in die daaropvolgende sessies gebou kan word.

(v) *Interaktiewe Video: Module 1*

Elke voornemende egpaar kry nou geleentheid om Module I van die interaktiewe videoprogram aanvullend tot Sessie I te voltooi.

Hierdie module dek die inhoud van Sessie I en dien as aanvullende leermetode. Die beginsels van versterking en modellering is geïnkorporeer by die interaktiewe video.

Huiswerk

1. Lees in jou Werkboek "Die doel van huweliksvoorbereiding: wat kom uit Voorbereiding vir die Huwelik van David R. Mace.
2. Oefen tuis die eerste stap van IMM en skryf weer in jou Werkboek die positiewe dinge in jul verhouding neer.

3.3 SESSIE II: KOMMUNIKASIE

- 3.3.1 Opvolg van Huiswerk
- 3.3.2 Doelstellings

Tydens sessie II is die doelstelling om 'n basis vir huwelikskommunikasie te skep. Die spesifieke doelstellings in hierdie sessie is om:

- (i) Die belangrikheid van nie-verbale kommunikasie te beklemtoon, en
- (ii) die belangrikheid van positiewe versterking te beklemtoon.

3.3.2 Nie-verbale Kommunikasie.

Voordat luister- en sprekervvaardighede aangeleer word is dit belangrik dat deelnemers aan die huweliksvoorbereidingsprogram die belangrikheid van nie-verbale kommunikasie begryp.

Alle gedrag is kommunikasie. Alles wat ons sê en nie sê nie, alles wat ons doen en nie doen nie kommunikeer 'n boodskap aan ons omgewing. 'n Boodskap kan dus gekommunikeer word sonder dat 'n enkele woord gesê word. Kleredrag is 'n goeie voorbeeld hiervan, die dominee se toga kommunikeer byvoorbeeld 'n baie sterk boodskap. Die vrou wat kwaad is omdat haar man twee ure laat tuis kom, en hom net aangluur sonder om 'n woord te rep kommunikeer 'n baie duidelike boodskap aan haar man juis omdat sy geen woord sê nie.

Kommunikasie kan gesien word as die oordra van gevoelens, houdings, feite, gelowe en idees tussen lewende wesens. Slegs 35% van alle kommunikasie is verbaal (woorde en sinne), terwyl 65% van alle kommunikasie nie-verbaal is. Nie-verbale kommunikasie bestaan uit gesigsuitdrukings, aanraking, liggaamsbewegings, stemtoon en intonasie (Watzlawick, Beavin & Jackson, 1968).

Hóé 'n boodskap gekommunikeer word dra dikwels meer betekenis as die boodskap self. Daarom is dit

belangrik om stil te staan by 'n oefening oor nie-verbale kommunikasie.

Gestruktureerde Oefening: Nie-Verbale Kommunikasie

Dit is belangrik dat die groepleier hier van modellering gebruik maak om aan die deelnemers oor te dra wat van hulle verwag word. Deelnemers moet versterk word vir deelname.

Die instruksies van watter gevoelens deur middel van nie-verbale gedrag gekommunikeer word, word op klein papiertjies getik. Elke deelnemer trek 'n papiertjie uit 'n hoed met verskillende instruksies daarop.

- Die groep deel in pare, en kyk na mekaar.
- 'n Neutrale boodskap word gekies soos byvoorbeeld "Dit is mooi weer vandag" of "Groen is 'n koel kleur".
- Een sê die stelling volgens die instruksie op sy papiertjie. Hy maak gebruik van oogkontak, handgebare, liggaamshouding, stemtoon en -volume om 'n bepaalde boodskap of gevoel oor te dra.
- Die ander persoon moet nou die nie-verbale boodskap wat ontvang is, aandui.
- Die groep kry 'n kans indien die persoon die verkeerde boodskap ontvang het.
- Rolle word omgeruil totdat elke persoon in die groep 'n beurt gehad het om 'n nie-verbale boodskap oor te dra en 'n nie-verbale boodskap moes aandui.

Tipiese instruksies wat op papiertjies getik kan word:

Neutrale stemtoon

Maak die stelling 'n vraag
 Maak dit 'n opdrag
 Maak asof jy skaam is
 Maak asof jy bang is
 Klink kwaad
 Klink asof jy traak-my-nie-agtig is
 Klink asof jy omgee, ens.

Dit word beklemtoon dat die deelnemers besig is met 'n "neutrale" boodskap en dat alle betekenis en gevoel wat gestuur en ontvang word slegs deur middel van nie-verbale kommunikasie oorgedra word (Liberman et al., 1983)

3.3.4 Positiewe versterking in Kommunikasie

Volgens Glisson (1976) is 'n suksesvolle huwelik een wat versterkend is, 'n versterkende huwelik is bevredigend en 'n bevredigende huwelik is suksesvol.

Gedraggeoriënteerde huweliksterapeute is dit eens dat 'n huwelik meer bevredigend vir albei lede sal wees indien egpare kon leer om mekaar te beloon vir aangename gedrag (Glisson, 1976). Indien 'n voornemende egpaar dus kan leer om positiewe versterkers uit te ruil sal hulle die verhoudingsbevrediging verhoog.

Hoewel dit volgens die Algemene Sisteemteorie waar is dat negatiewe emosionele response 'n verhouding kan laat voortbestaan, is dit aangename interaksie wat bevrediging in 'n verhouding skep (Libermann et al., 1983). Wanneer 'n paar dinge sê en doen wat vir mekaar aangenaam is, ervaar hulle die verhouding as belonend.

Indien 'n persoon "beloon" word vir 'n bepaalde gedrag, verhoog die waarskynlikheid dat hy daardie gedrag meer gereeld sal doen. "Beloners" of "versterkers" in 'n verhouding kan beskryf word as aangename woorde en

gedrag en sluit dinge soos 'n glimlag, aandagtig luister, 'n drukkie en woorde van waardering in.

Wanneer albei lede van voornemende egpare gereeld sy/haar maat "beloon" vir aangename gedrag word 'n positiewe spiraal geskep waarin die positiewe gedrag van een die positiewe gedrag van die ander versterk (Libermann et al., 1983). Positiewe versterking is die mees voor-die-hand-liggende vorm van positiewe kommunikasie en die beginsel om aangename gedrag met aangename gedrag te beloon, is 'n belangrike hoeksteen vir kommunikasievaardighede. Om bewus te raak van versterkende gedrag is 'n magtige bestanddeel in bevredigende huwelikskommunikasie.

"Beloners" of "versterkers" in 'n verhouding kan in drie kategorieë verdeel word, naamlik:

- (i) Verbale stellings: dit is persoonlike komplimente, woorde van waardering en aanmoediging.
- (ii) Affektiewe gedrag: dit is om op 'n fisieke vlak mekaar te versterk deur 'n drukkie of om hande vas te hou.
- (iii) Gedrag wat die lewe vir jou maat veraangenaam: dit is om te help met 'n huishoudelike takie, blomme te bring, of sy gunsteling gereg te berei.

Gestruktureerde oefening: Positiewe Versterking

- Groep verdeel in pare.
- Elkeen dink aan onlangse gebeure waar jou maat iets aangenaams gesê of gedoen het.
- Skryf dit neer in jou Werkboek.

Die doelstellings vir sessie III is soos volg:

- (i) Om die vaardigheid van passiewe luister aan die voornemende egpare te leer
- (ii) Om die vaardigheid van aktiewe luister aan die voornemende egpare te leer.
- (iii) Om die sprekervaardigheid van "Ek-boodskappe" aan die voornemende egpare te leer.
- (iv) Om hierdie doelstellings te bereik, maak die groepleier gebruik van modellering, gestruktureerde oefeninge, positiewe versterking, groepsdinamika en videomodellering.

Kommunikasievaardighede kan verdeel word in Luistervaardighede en Sprekervaardighede.

3.4.3 Luistervaardighede

Een van die belangrikste stappe in die verbetering van huwelikskommunikasie is vir die paar om te leer om meer ten volle te luister. Die mees algemene klagte wat huweliksterapeute van ongelukkige getroudes hoor is "my man/vrou luister nie na my nie."

Let weer eens daarop dat luister 'n vaardigheid is wat geleer kan word en dus binne elkeen se bereik is.

Luistervaardighede kan verdeel word in passiewe luister, en aktiewe luister.

3.4.3.1 *Passiewe luister*

Om passief te luister beteken om intensief te luister na wat jou maat aan jou probeer kommunikeer, sonder om self te praat. Deur op 'n intensiewe wyse na jou maat

te luister kommunikeer jyself 'n baie sterk boodskap. Jy sê op 'n nie-verbale wyse vir hom/haar:

- (a) "Ek dink dit is belangrik om te luister na wat jy sê, want ek stel werklik belang in wat jy aan my wil oordra."
- (b) Jy kommunikeer ook die boodskap dat jy hom/haar as mens respekteer.
- (c) Dat jy hom/haar aanvaar en die boodskap wat hy/sy wil kommunikeer aanvaar.
- (d) Aandag is 'n beloner of versterker.

Hoe luister 'n mens passief?

Daar is 'n spesifieke formule waarvolgens 'n mens na jou maat kan luister. Dit word die SOLER-posisie genoem (Egan, 1975).

(i) S - Squarely

Dit beteken om vierkantig voor iemand te sit. Dit is die basiese liggaamshouding van betrokkenheid.

(ii) O - Open Posture

'n Oop houding (ongekruisde arms en bene) is 'n teken dat 'n mens oop is vir wat jou maat te sê het. Dit is 'n nie-verdedigende posisie.

(iii) L - Learning

Om na die ander persoon oor te leun is 'n teken van teenwoordigheid, beskikbaarheid en betrokkenheid

(iv) E - Eye Contact

Om direkte oogkontak te hou is baie belangrik. Dit is 'n teken dat die interaksie vir jou belangrik is.

(v) R - Relax

Wees ontspanne wanneer jy na jou maat luister. Dit kommunikeer dat jy tuis voel in sy/haar geselskap.

Gestruktureerde Oefening: Passiewe Luister

Die SOLER-posisie word prakties geoefen aan die hand van 'n oefening uit Clinebell, 1975.

- Pare gaan sit op 'n plek waar hulle gemaklik is.
- Elkeen dink terug aan 'n gelukkige ervaring wat hulle as 'n paar saam beleef het.
- Een begin deur vir sy maat van die herinnering te vertel.
- Die ander een moet passief luister deur die SOLER-posisie in te neem sonder om self te praat.
- Ruil nou rolle om sodat die ander een van sy aangename herinnering vertel, terwyl die ander een passief luister.
- Kom terug na die groep en bespreek die ervaring van passiewe luister vanuit die luisteraar sowel as die spreker se oogpunt.

3.4.3.2 *Aktiewe Luister*

Om aktief te luister beteken om die wêreld deur 'n ander persoon se oë te sien, om vir 'n paar sekondes in sy skoene te staan.

Om aktief te luister behels dus dat jy na jou maat se woorde luister, maar ook na die gevoelens agter die woorde en probeer begryp watter boodskap hy/sy aan jou probeer oordra.

Kyk dan hoe akkuraat jou waarneming is deur sy/haar boodskap in jou eie woorde aan hom/haar oor te dra.

Byvoorbeeld:

Jong dame oor haar kamermaat: "Ek sê jou ek kan dit nie meer verdra nie. Ek raak soms so kwaad dat dit vir my voel of ek haar te lyf kan gaan. In alles wil sy 'n sê hê. My hele lewe word beplan, georganiseer en uitgewerk".

Verloofde se respons: "Dit maak jou woedend wanneer iemand anders jou lewe kontroleer en regeer".

Wat veral hier van belang is, is om die begrip wat jy het aan jou maat te kommunikeer deur die gevoel wat jy agter haar/sy woorde hoor te kommunikeer.

Gestruktureerde Oefening: Aktiewe Luister

Om sensitief te luister en op die ander persoon se golflengte te bly is 'n noodsaaklike vaardigheid wat aangeleer en verbeter kan word deur oefening.

- Pare neem die SOLER-posisie in.
- Een persoon begin deur eenvoudig te sê hoe hy/sy op die huidige oomblik voel en wat hy/sy ervaar.

- Die ander persoon speel die rol van luisteraar. Luister versigtig en sê na 'n paar sinne opsommend watter boodskap verbaal en nie-verbaal gekommunikeer is.
- Jy kan dit doen deur te begin met die woorde:
"Hoor ek jou sê/voel?"
Gebruik geen ander vrae of response nie.
- Probeer net die ander se gevoel of ervaring begryp, laat daardie persoon weet jy probeer begryp en hou aan om te kyk hoe akkuraat jou begrip is.
- Ruil rolle om en laat die ander persoon aktiewe luister oefen.

Die groepleier maak intensief gebruik van modellering, terugvoer en positiewe versterking.

3.4.4 Sprekervvaardighede: Ek-boodskappe

Nog 'n noodsaaklike kommunikasievaardigheid vir voornemende egpare om aan te leer is Ek-boodskappe (Markman en Floyd, 1981).

'n Ek-boodskap beteken om in kontak te wees met jou eie gevoelens en dan daardie gevoel duidelik en ondubbelsinnig in woorde om te sit.

Die reëls vir 'n ek-boodskap is:

- (i) Gee uitdrukking aan jou gevoel
- (ii) Wees spesifiek
- (iii) Praat vir jouself

Byvoorbeeld: "Ek voel afgeskeep as jy so baie aandag aan jou werk gee".

Dit is ook dikwels nie net 'n gevoel wat jy aan jou maat wil kommunikeer nie, maar 'n bepaalde behoefte of verwagting ten opsigte van jul verhouding. Dieselfde reëls geld hier as vir 'n Ek-boodskap.

Gestruktureerde Oefening: Sprekervvaardighede

Die gestruktureerde oefening is gebaseer op die tweede stap van die Intentional Marriage Method (IMM) van Clinebell (1975), en die volgende instruksies word deur die groepleier gegee:

- Verdeel in pare.
- Een begin deur die volgende sin soveel kere as nodig te voltooi:

"Ek het 'n behoefte aan, want ek voel"
bv. "Ek het 'n behoefte aan meer tyd saam met jou want ek voel afgeskeep as jy so besig is met jou studies".
- Gee nou die ander persoon geleentheid om sy/haar behoeftes te stel deur dieselfde sin soveel keer as nodig te voltooi.
- Bespreek die ervaring om jou gevoelens direk en spesifiek te stel. Moenie nou 'n konflik in behoeftes probeer oplos nie - dit word in die volgende sessie gedoen.
- Skryf nou in jou Werkboek al die behoeftes wat deur jou maat uitgedruk is neer.
- Vergelyk mekaar se lysies en bespreek hoe goed julle na mekaar geluister het.

Interaktiewe Video: Module 3

Module 3 word deur elke voornemende egpaar voltooi.

In hierdie module word klem gelê op die modellering van passiewe luister, aktiewe luister en ek-boodskappe.

Indien 'n voornemende egpaar nie voldoende begrip en vaardigheid vertoon nie, word hy telkens teruggevoer na die interaktiewe siklus.

Huiswerk

1. Doen die gestuktureerde oefening vir aktiewe luister in jou Werkboek. Onthou om die SOLER-posisie in te neem.
2. - Neem die lysies van behoeftes wat deur julle in die gestruktureerde oefening vir sprekervaardighede uitgedruk is.
 - Soek die behoeftes uit wat dieselfde of soortgelyk op beide lysies is, byvoorbeeld: Albei het 'n behoefte aan meer tyd om gesamentlik te spandeer. Plaas 'n A langs hierdie behoeftes.
 - Plaas nou 'n B langs die behoeftes op jul lysies wat in konflik met mekaar is, byvoorbeeld een het 'n behoefte aan meer gesamentlike tyd terwyl die ander meer vrye tyd wil hê.
 - Bring hierdie lysies na die volgende sessie wat oor konflikhanteringsvaardighede handel.

3.5 SESSIE IV: KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEDE

3.5.1 Opvolg van Huiswerk

3.5.2 Doelstellings

Die doelstellings met sessie IV is om voornemende egpare wat aan die huweliksvoorbereidingsprogram deelneem:

- (i) Vier basiese riglyne vir die hantering van konflik te leer, en
- (ii) 'n Konflikhanteringsvaardigheid wat uit ses stappe bestaan, te leer.

3.5.3 Konflik in 'n huweliksverhouding

'n Intieme verhouding bevat altyd 'n mate van konflik. Die huweliksverhouding is die moeilikste en veeleisendste, maar ook die mees belonende van alle menslike verhoudings want dit is die mees intieme van alle menslike verhoudings (Clinebell & Clinebell, 1970). Omdat dit die intiemste verhouding is het dit ook die grootste potensiaal vir konflik.

Konflik binne 'n verhouding kan nie effektief hanteer word voordat die egpaar of voornemende egpaar nie effektief kan kommunikeer nie. Dit wil sê die kommunikasievaardighede wat in sessies II en III aangeleer is, is die basis vir die hantering van konflik.

3.5.3.1 Vier basiese riglyne vir konflikhantering

Daar is vier basiese riglyne vir die hantering van konflik wat elke voornemende egpaar moet leer, naamlik:

- (i) Neem verantwoordelikheid vir jou eie gedagtes en gevoelens.
- (ii) Wees spesifiek en maak gebruik van ek-boodskappe. Waak teen vae, algemene beskuldigings en beledigings.
- (iii) Aanvaar jou maat se gedagtes en gevoelens. Hy/sy het 'n reg daarop net soos jy.
- (iv) Luister aktief en kyk voortdurend of julle mekaar reg verstaan (Liberman et al., 1983).

3.5.3.2 'n Vaardigheid vir konflikhantering

Dit is belangrik om te onthou dat 'n vaardigheid 'n gedrag is wat geleer kan word en dus binne elkeen se bereik is.

Hierdie vaardigheid neem die vorm van 'n gespreksituasie aan. Dit is belangrik dat die bogenoemde vier riglyne vir konflikhantering in gedagte gehou word wanneer hierdie gesprek gevoer word. Die gesprek bestaan uit ses stappe, naamlik:

Stap 1: Identifiseer en definieer die konflik

Hier word bepaal presies wat die aard van die probleem is en hoe elke lid van die voornemende egpaar bydra tot die probleem.

Die konflik moet in baie spesifieke en duidelike terme omskryf word.

Elke lid van die voornemende egpaar moet identifiseer hoe hy/sy die probleem ervaar. Let daarop dat:

- (a) Dit selde is dat slegs een persoon verantwoordelik is vir 'n probleem in 'n verhouding; en
- (b) Negatiewe interaksies versterk en behou kan word deur albei lede van 'n voornemende egpaar.

Stap 2: Formuleer soveel as moontlik oplossings vir die probleem

In hierdie stap word soveel as moontlik alternatiewe oplossings vir die probleem geformuleer. Onthou om spesifiek te wees.

Aan die einde van stap 2 moet die voornemende egpaar dus 'n lys van moontlike oplossings hê.

Stap 3: Evalueer die alternatiewe oplossing

Hier word elke moontlike oplossing objektief geëvalueer. Bepaal of die alternatiewe die probleem sal oplos, en of dit in ooreenstemming is met elke persoon se behoeftes en doelstellings.

Onthou die vier basiese riglyne:

Stap 4: Selekteer die beste oplossing

Hier word die beste alternatiewe oplossing vir die probleem gekies. Bepaal spesifiek watter rol elke lid van die voornemende egpaar sal speel in die implementering van hierdie oplossing.

Stap 5: Implementeer die oplossing

Bepaal 'n toetstydperk om die effektiwiteit van die geselekteerde oplossing te toets. Spel duidelik en in spesifieke terme uit wie wat, waar, wanneer en hoe moet doen.

Stap 6: Opvolg

Wanneer die "toetstydperk" verstreke is, moet die oplossing bespreek en geëvalueer word. Indien nodig kan daar weer by stap 1 begin word (Ridley, et al., 1980; Van Wyk, 1983).

- Dit is belangrik dat die groepleier die deelnemers hier weer eens sal wys op die aanvanklike vreemdheid en kunsmatigheid van die vaardighede.
- Groepleier maak van modellering en positiewe versterking gebruik.
- Dit is belangrik dat voornemende egpare sukses ervaar met hierdie eerste konflikhantering.

Gestruktureerde Oefening: Konflikhantering

Neem die lysie van behoeftes wat u in sessie III se gestruktureerde oefening opgestel het. Bespreek nou die A-behoeftes op die lysie en selekteer een wat beide belangrik en bereikbaar is vir albei van julle.

Bespreek nou hierdie A-behoeftes aan die hand van die ses stappe vir konflikhantering. Hou die vier basiese riglyne in gedagte.

Interaktiewe Video: Module 4

Module 4 van die interaktiewe videoprogram word deur elke voornemende egpaar voltooi. Hier word klem gelê op die modellering van konflikhantering, sowel as die moontlike gevolge van foutiewe konflikhantering.

Huiswerk

1. Lees in jou Werkboek die volgende hoofstukke uit *Voorbereiding vir die Huwelik* van David Mace:

- Hoe om seks te aanvaar
- Hoe om u skoonouers te behandel
- Hoe om geldsake te hanteer
- Nog 'n paar probleemterreine.

2. Kies 'n B-behoefte op julle lysie van behoeftes. Dit wil sê 'n behoefte waar daar konflik is. Bespreek hierdie B-behoefte aan die hand van die ses stappe vir konflikhantering.

Skryf alles neer in die Werkboek sodat dit in die groep bespreek kan word tydens die volgende sessie.

3.6 SESSIE V: INTIMITEIT BINNE DIE HUWELIK

3.6.1 Opvolg van Huiswerk

3.6.2 Doelstellings

Die doelstellings van sessie V is om deelnemers aan die huweliksvoorbereidingsprogram

- (i) te sensitiseer vir groter betrokkenheid by mekaar op die verskillende vlakke van intimiteit,
- (ii) 'n plan van aksie om intimiteit te verhoog te laat implementeer, en
- (iii) algemene verhoudingsbevrediging te laat toeneem.

3.6.3 Huweliksintimiteit

Intimiteit binne die huweliksverhouding is 'n hoë mate van betrokkenheid bymekaar. Intimiteit verwys na twee verskillende dinge in 'n verhouding, naamlik:

- (a) 'n Oomblik of periode van intense nabyheid of betrokkenheid; en
- (b) 'n kontinue kwaliteit van die verhouding wat teenwoordig is, selfs in tye van afstand en konflik.

Intimiteit is nooit 'n eens-en-vir-altyd prestasie nie, maar moet voortdurend aan gewerk word en dit groei en verander saam met die fases en seisoene van die huweliksverhouding.

3.6.3.1 *Hoe om intimiteit te laat ontwikkel*

- (i) Intimiteit ontwikkel wanneer 'n paar groter openheid vir mekaar ontwikkel.
- (ii) Intimiteit groei wanneer 'n paar leer om emosioneel teenwoordig te wees vir mekaar.
- (iii) Intimiteit groei wanneer 'n paar 'n hoë mate van aanvaarding en respek vir mekaar ontwikkel.
- (iv) Intimiteit groei in 'n klimaat van wedersydse vertroue wat gebaseer is op 'n hoë mate van toewyding aan die verhouding.

3.6.3.2 *Verskillende vlakke van intimiteit*

'n Groter mate van intimiteit kan op verskeie vlakke of

dimensies van 'n verhouding bereik word. Hierdie vlakke van intimiteit is:

(i) **Seksuele intimiteit**

Dit is om op fisieke vlak groter intimiteit te ervaar. Dit kom tot uitdrukking in die seksuele verhouding binne die huwelik, volgens die Bybelse frase "en hulle sal een vlees wees".

(ii) **Emosionele intimiteit**

Dit is die doel van betekenisvolle gevoelens. Hier is twee mense op mekaar se golflengtes ingestel. Emosionele intimiteit is die grondslag vir alle ander vorme van intimiteit.

(iii) **Intellektuele intimiteit**

Intellektuele intimiteit word bereik wanneer idees en intellektuele ervarings gedeel word, soos om 'n interessante boek saam te lees, 'n politieke kwessie te bespreek of 'n lesing oor 'n stimulerende onderwerp saam by te woon.

(vi) **Estetiese intimiteit**

Dit is die deel van ervarings met estetiese waarde. Estetiese intimiteit kan gevind word in musiek, 'n mooi landskap of in kunsvorme.

(v) **Skeppende intimiteit**

'n Hoër mate van intimiteit word verkry wanneer 'n paar gesamentlik iets skep, byvoorbeeld 'n tuiste, 'n tuin of die intense belewenis van ouerskap.

(vi) Ontspanningsintimiteit

Dit is baie belangrik dat 'n paar saam moet kan ontspan. Om saam te lag, uit te gaan en te ontspan lei tot 'n groter mate van ontspanningsintimiteit.

(vii) Werksintimiteit

Dit is die nabyheid wat ontwikkel wanneer algemene take gedeel word. Soos byvoorbeeld die beplanning van 'n huweliksonthaal, die onderhoud van 'n blyplek, ensovoorts. Dit is belangrik dat werksintimiteit gebalanseer word met ander vorme van intimiteit, sodat 'n paar nie net saam werk nie.

(viii) Krisisintimiteit

'n Hoë vlak van intimiteit ontwikkel wanneer 'n paar in 'n tyd van krisis saam staan. Die gesamentlike hantering van bedreigings vir 'n verhouding skep potensiaal vir intimiteit.

(ix) Toewydingsintimiteit

Dit is die gesamentlike belegging in en toewyding aan 'n verhouding.

(x) Geestelike intimiteit

Dit is 'n voornemende egpaar of 'n egpaar se gesamentlike verhouding tot God. Dit is van groot belang dat geestelike ervarings, soos byvoorbeeld huisgodsdiens, gedeel word.

Hierdie vlakke van intimiteit het die potensiaal om twee individue nader aan mekaar te trek. Dit kan met

groot sukses gebruik word om 'n verhouding op verskeie vlakke te verryk en meer bevredigend te maak.

Gestruktureerde Oefening

Bespreek elke vorm van intimiteit in julle verhouding afsonderlik.

Merk nou in jou Werkboek die behoeftes vir verryking soos wat dit vir julle verhouding toepaslik is.

Interaktiewe Video: Module 5

Elke voornemende egpaar voltooi module 5 van die interaktiewe videoprogram. Inligting aangaande groter betrokkenheid in die huwelik word verskaf. Begrip hiervan word dan getoets.

Huiswerk

Plan van aksie om 'n verhouding te verryk deur middel van die vlakke van intimiteit.

Neem die tabel wat in die gestruktureerde oefening voltooi is.

- Bespreek die areas waarin albei 'n behoefte het aan verryking.
- Bepaal spesifieke stappe wat kan lei tot verhoogde intimiteit in areas wat julle wil verryk.
- Besluit hoe julle die plan van aksie gaan implementeer, en skryf hierdie ooreenkoms in die Werkboek neer.
- Implementeer die plan van aksie dadelik.

3.7 SESSIE VI: EVALUERING EN KONTRAKTERING

3.7.1 Opvolg van Huiswerk

3.7.2 Doelstellings

Die doelstellings van sessie VI is om:

- (i) Die verlowingstydperk te beklemtoon as 'n tydperk vir groei, ontwikkeling en verhoudingsverryking
- (ii) Die huweliksvoorbereidingsprogram in groepsverband te evalueer, en
- (iii) Die deelnemers aan die huweliksvoorbereidingsprogram 'n spesifieke kontrak vir voortdurende groei te laat aangaan.

3.7.3 Die verlowingstydperk

Vir verloofde pare is dit belangrik en vertroostend om te weet dat 'n huweliksverhouding, nes Rome, nie in een dag gebou word nie.

Die verlowingstydperk behoort 'n tydperk te wees waarin twee mense mekaar werklik leer ken. Dit behoort ook 'n tyd te wees waar 'n mens jouself beter leer ken (Clinebell & Clinebell, 1970).

Die verlowingstydperk verskaf 'n waardevolle geleentheid vir 'n voornemende egpaar om te werk aan:

- (i) Kommunikasievaardighede deur middel van oefening.
- (ii) Konflikhanteringsvaardighede deur middel van oefening.

- (iii) Verryking van die verhouding deur middel van verskeie vlakke van intimiteit (Clinebell & Clinebell, 1970).

3.7.4 Groepbespreking en evaluering

Die huweliksvoorbereidingsprogram en die groepervaring word bespreek.

Daar word veral geëvalueer of die program aan die verwagtings en groepkontrak wat in die eerste sessie gestel is, voldoen het.

Gestruktureerde Oefening; 'n Groei kontrak

'n Groei kontrak word opgestel aan die hand van al vier die stappe van Clinebell (1975) se Intentional Marriage Method (IMM).

Stap 1: Identifiseer die sterk punte in jul verhouding

- Vind 'n gemaklike plek om te sit.
- Begin deurdat een van julle die sin *"Ek waardeer in jou..."* soveel kere as moontlik voltooi, terwyl die ander persoon luister.
- Ruil rolle om sodat die ander persoon die sin *"Ek waardeer in jou"* soveel kere as moontlik voltooi.
- Skryf neer in die Werkboek al die dinge wat jy kan onthou jou maat in jou waardeer.
- Kyk na mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

**Stap 2: Identifiseer die groei-areas in jul
verhouding**

- Een begin deur die sin "*Ek verwag van ons verhouding...*" soveel kere as nodig te voltooi.
- Gee die ander persoon geleentheid om sy/haar verwagtings te stel.
- Skryf in die Werkboek al die verwagtings wat jou maat aan jul verhouding stel.
- Vergelyk mekaar se lysies om te sien hoe goed julle na mekaar geluister het.

Stap 3: Sluit 'n kontrak vir voortdurende groei

- Bespreek hoe elkeen van julle se verwagtings van die verhouding beantwoord kan word.
- Selekteer die verwagtings wat vir albei van julle belangrik is.
- Skryf in die Werkboek 'n spesifieke kontrak vir toekomstige beantwoording van elkeen se verwagtings.

Stap 4: Implementeer julle groeikontrak

- Hou hierdie kontrak en implementeer dit in die tydperk wat kom.
- Kyk gereeld waar julle die kontrak kan aanpas om die verhouding nóg meer te verryk en meer bevredigend te maak.

Interaktiewe Video

Die geleentheid word aan deelnemers aan die program gebied om enige een van die modules in die interaktiewe videoprogram te herhaal, indien hulle 'n behoefte daaraan het.

4. INDIVIDUELE AFSLUITINGSONDERHOUD

Na afloop van die huweliksvoorbereidingsprogram word elke voornemende egpaar weer eens tydens 'n individuele onderhoud deur die voorligter gesien.

Die doelstellings van hierdie afsluitingsonderhoud is om:

- (i) Op te volg of daar enige areas in die verhouding is, wat as gevolg van die huweliksvoorbereidingsprogram nou hantering noodsaak (etiese verantwoordelikheid).
- (ii) Voornemende egpare in te lig en te motiveer vir die opvolgmeting wat na afloop van ses maande sal plaasvind.

Tydens hierdie afsluitingsonderhoud word die na-metingsprosedures ook voltooi, dit is naamlik 'n identiese herhaling van die voormetingsprosedures.

5. SLOT

"It takes guts to stay married
... there will be many crises
between the wedding day and the
goldens anniversary, and the people
who make it are heroes."

Howard Whitman

BIBLIOGRAFIE

- Clinebell, H.R. (Jr.). (1975). *Growth Counselling for Marriage Enrichment: Pre-marriage and the Early Years*. Philadelphia, Fortress Press.
- Clinebell, H.J. & Clinebell, C.H. (1970). *The Intimate Marriage*. New York, Harper & Row.
- Collins, J.D. (1977). Experimental Evaluation of a six-month Conjugal Therapy of Relationship Enhancement Program. In Guernsey, B.J. (1977). *Relationship Enhancement*. London, Jossey-Bass.
- Dyer, F.N. (1981). Computer Assisted videodisc training for interpersonal leadership skills. Paper and demonstration presented at the 89th Annual Meeting of the American Psychological Association, Los Angeles.
- FAMSA (1985). Opleiding van Beraders.
- Filsinger, E.E. (out) (1974). *Marriage and Family Assessment: A sourcebook for Family Therapy*. Sage Publishers London.
- Floyd, F.J. & Markman, H.J. (1984). An Economical Observational Measure of Couples Communication Skill. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, No. 1, 97-103.
- Ginsberg, B.G. & Vogelsang, E. (1977). Premarital Relationship Improvement by Maximizing Empathy and Selfdisclosure: The PRIMES-Program, In Guernsey, B.J., *Relationship Enhancement*, London. Jossey-Bass.

Gurman, A. & Kniskern, D. (1978). Behavioral Marriage therapy: Empirical perspective. *Family Process*, 17, 139-148.

Ivey, A.E. & Simek-Downing, L. (1980). *Counselling and Psychotherapy: Skills, theories and practice*. New Jersey, Prentice-Hall, 1980.

Liebermann, R.P., Wheeler, E.G., De Visser, A.J.M., Keuhnel, J. & Keuhnel, T. (1983). *Handbook of Marital Therapy: A Positive Approach to Helping Troubled Relationship*. New York, Plenum Press.

Mace, D.R., (1981). *Voorbereiding vir die Huwelik*, Pretoria, HAUM Uitgewers.

Markman, H.J. & Flloyd, F. (1981). Possibilities for the prevention of Marital Discord: A behavioral Perspective. *American Journal of Family Therapy*, 29-48.

Rademeyer, G. (1978). *General System Theory on Human Behavior*, Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.

Ridley, C.A., Avery, A.A., Harrel, J.E., Leslie, L.A. & Dent, J. (1980). Conflict Management: A premarital training program in mutual problem solving. *American Journal of Family Therapy*, Vol. 9, No. 4, 23-32.

Spanier, G.B. & Filsinger, E.E. (1984). The Deadic Adjustment Scale in Filsinger, E.E., (out). *Marriage and Family Assessment: A Sourcebook for Family Therapy*, Sage Publishers, London.

Stahmann, R.F. & Hiebert, W.J. (1980). *Premarital Counselling*, Toronto, Lexington Books.

Van Wyk, J.D. (1978). *Onderhoudvoering*.

Van Wyk, J.D. (1983). *Die Verhouding tussen Ouer en Kind*, Johannesburg, Human en Rousseau.

Watzlawick, P., Beavin, J.H. & Jackson, D.D. (1968). *Pragmatics of Human Communication*, New York. Norton & Co.

Wellens, A.R. (1979). An Interactive Television Laboratory for the Study of Social Interaction. *Journal of Non-verbal Behavior*, 4, 119-122.

Wellens, A.R. (1982). Applying Computerized Interactive Video Technology to Nonverbal Communication Research, *Journal of Nonverbal Behavior*, 7(2), 121-123.

DIE VERHOUDINGAANPASSINGSKAAL

BYLAE C

PAAR NR. GESLAG KAARTNR.

NR	ITEMS		RESPONSE						KANTOOR GEBRUIK
1	Hanteer gesamentlike geldsake	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
2	Aangeleenthede van ontspanning	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
3	Godsdiensaangeleenthede	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
4	Vertoon van gevoelens	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
5	Vriende	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
6	Seksuele aangeleenthede	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
7	Korrekte gedrag	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
8	Lewensfilosofie	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
9	Hantering van ouers en skoonouers	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
10	Doelstellings	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
11	Hoeveelheid tyd saam spandeer	Stem altyd saam	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Verskil altyd
12	Is jou maat jou vertroueling	Altyd	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit

NR	ITEMS		RESPONSE							KANTOOR GEBRUIK
13	Was jy al ooit spyt dat jy verloof geraak of getrou het?	Altyd	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Nooit	
14	Hoe dikwels baklei jy en jou maat?	Altyd	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Nooit	
15	Hoe dikwels werk jy en jou maat op mekaar se senuwees?	Altyd	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Nooit	
16	Soen jy jou maat?	Elke dag	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Nooit	
17	Neem jy en jou maat saam aan buitemuurse belangstellings deel?	Almal	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Geen	
18	Die neem van belangrike besluite	Stem altyd saam	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Verskil altyd	
19	Huishoudelike take	Stem altyd saam	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Verskil altyd	
20	Vryetydbesteding	Stem altyd saam	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Verskil altyd	
21	Loopbaanbesluite	Stem altyd saam	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Verskil altyd	
22	Hoe dikwels bespreek of oorweeg julle egskending of om die verhouding te beëindig	Altyd	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Nooit	

NR	ITEMS	RESPONSE								KANTOOR GEBRUIK
23	Hoe dikwels verlaat jy of jou maat die huis/vertrek na 'n rusie?	Altyd	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Nooit	
24	Hoe dikwels dink jy dat dinge tussen jou en jou maat goed gaan?	Altyd	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit	
	<u>Hoe dikwels sal jy sê vind die volgende gebeure tussen jou en jou maat plaas?</u>									
25	'n Stimulerende uitruil van gedagtes?	Nooit	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Meer dikwels as een keer per dag	
26	Lag saam	Nooit	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Meer dikwels as een keer per dag	
27	Bespreek iets op 'n kalm wyse	Nooit	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Meer dikwels as een keer per dag	
28	Werk saam aan 'n projek	Nooit	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	Meer dikwels as een keer per dag	

29 Die punte op die onderste streep verteenwoordig grade van geluk in jûl verhouding.
Die middelpunt 4 verteenwoordig die graad van geluk van die meeste verhoudings.
Omkring asseblief die punt wat die graad van geluk in jûl verhouding die beste beskryf.

KANTOOR
GEBRUIK

Baie ongelukkig	1	2	3	4	5	6	7	Perfek
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	--------

30 Watter een van die volgende stellings beskryf die beste hoe jy voel oor die toekoms van jou verhouding?

Omkring asseblief die gepaste syfer.

Ek wil baie graag hê my verhouding moet slaag, en sal enigiets doen om toe te sien dat dit slaag.

Ek wil baie graag hê my verhouding moet slaag, en sal alles in my vermoë doen om dit te bewerkstellig.

Ek wil baie graag hê my verhouding moet slaag, en sal my deel doen om dit te be- 4
werkstellig.

Dit sal aangenaam wees as my verhouding slaag, maar ek kan nie meer doen as wat ek op die oomblik doen om die verhouding te laat voortgaan nie.

Dit sou aangenaam gewees het as my verhouding slaag, maar ek weier om enigiets meer te doen as wat ek tans doen om die verhouding te laat voortgaan.

My verhouding kan nooit slaag nie, en daar is niks meer wat ek kan doen om die verhouding te laat voortgaan nie.

VRAELYS OOR POSITIEWE VERSTERKING

PAARNR.

--	--	--

GESLAG

--	--

KAARTNR.

--

NR	ITEMS	RESPONSE						KANTOOR GEBRUIK
1	My verloofde/eggenoot komplementeer my voorkoms.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
2	My verloofde/eggenoot bring vir my blomme.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
3	My verloofde/eggenoot luister simpatiek na my.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
4	My verloofde/eggenoot hou my hand vas.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	Nooit
5	My verloofde/eggenoot glimlag spesiaal vir my.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
6	My verloofde/eggenoot gee my sy/haar onverdeelde aandag.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
7	My verloofde/eggenoot sien om na my motor/klere.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
8	My verloofde/eggenoot berei vir my my gunsteling gereg.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit

NR	ITEMS	RESPONSE						KANTOOR GEBRUIK
9	My verloofde/eggenoot is geduldig met my.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
10	My verloofde/eggenoot speel my gunsteling musiek.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
11	My verloofde/eggenoot groet my met 'n drukkies.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
12	My verloofde/eggenoot ondersteun my idees.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
13	My verloofde/eggenoot beloon my vir iets aangenaams wat ek sê.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
14	My verloofde/eggenoot beloon my vir 'n spesiale takie wat ek vir hom/haar verrig.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit
15	My verloofde/eggenoot beloon my vir 'n aangename gedrag.	Altyd	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	Nooit

BYLAE E

DIE INTIMITEITSVRAELYS

PAARNR.

--	--	--

GESLAG

--	--

KAARTNR.

--

NR	DIMENSIE VAN VERHOUDING	RESPONSE						KANTOOR GEBRUIK
1	Seksuele intimiteit.	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede
2	Emosionele intimiteit (Om op mekaar se golflengtes ingestel te wees).	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede
3	Intellektuele intimiteit (Die deel van idees en intellektuele ervarings).	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede
4	Estetiese intimiteit (Die deel van erva- rings met estetiese waarde).	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede
5	Skeppende intimiteit (Deel saam in akti- witeit van skeppendheid).	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede
6	Ontspanningsintimiteit (samehorigheid in ervarings van pret en plesier).	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede
7	Werksintimiteit (Die nabyheid van ge- deelde take.	Baie onte- vrede	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	Baie tevrede

DIE EMPATIESKAAL**Vlak 1:**

Die luisteraar is heeltemal onbewus van selfs die opvallendste en ooglopendste gevoelens van die spreker. Hy/sy is belangeloos en gee byvoorbeeld raad wat glad nie betrekking het op die inhoud of gevoel van die spreker se stelling nie.

Samevattend: Die luisteraar se respons het geen betrekking op die inhoud of gevoel van sy/haar maat se stelling nie.

Vlak 2:

Die luisteraar openbaar een van die volgende houdings:

Evalueerende houding: Uit die luisteraar se houding blyk dit dat hy/sy 'n oordeel vel oor die effektiwiteit, toepaslikheid, wenslikheid en korrektheid van sy/haar maat se gedrag.

Interpreterende houding: Die luisteraar wil die spreker keer of aan hom/haar 'n verklaring probeer gee. Dit hou 'n openlike of bedekte implikasie in van wat die spreker behoort te dink.

Ondersteunende houding: Die luisteraar se bedoeling is om sy/haar gevoel te verminder. Dit hou die implikasie vir die spreker in dat hy/sy nie hoef te voel soos hy/sy voel nie.

Onderzoekende houding: Die luisteraar vra vrae, soek meer inligting en stuur die gesprek in 'n bepaalde rigting.

Samevattend: Die luisteraar evalueer of interpreteer of ondersteun of vra om meer inligting.

Vlak 3 :

Die luisteraar openbaar 'n bewustelike poging tot empatiese inlewing, maar sy/haar respons het slegs betrekking op die inhoud van sy/haar maat se stelling. Hy/sy fouteer byvoorbeeld deur feitlik dieselfde woorde as die spreker te gebruik.

Samevattend: Die luisteraar reflekteer net inhoud.

Vlak 4:

Die luisteraar reflekteer inhoud, maar openbaar in 'n mate ook begrip vir die spreker se gevoelens deurdat hy/sy sommige van die gevoelens reflekteer wat die spreker duidelik genoem het.

Samevattend: Die luisteraar reflekteer gevoel sowel as inhoud.

Vlak 5:

Die luisteraar reflekteer geen inhoud nie, maar reflekteer almal of sommige van die gevoelens wat die spreker genoem het. Hy/sy reflekteer egter die gevoelens as losstaande entiteite en integreer dit nie tot 'n eenheid nie. Die spreker gee byvoorbeeld uitdrukking aan ambivalente gevoelens en die luisteraar reflekteer slegs een aspek van die ambivalente gevoel, of beide aspekte, maar integreer dit nie.

Samevattend: Geen inhoud word gereflekteer nie en die gevoel word suiwer maar as losstaande entiteite gereflekteer.

Vlak 5(a):

Die luisteraar reflekteer sommige of al die gevoelens wat die spreker genoem het, maar maak 'n dieptefout met die refleksie van gevoel. Die vlak van gevoel in die luisteraar se respons is dus nie dieselfde as dié in die spreker se respons nie.

Vlak 5(b):

Dieselfde as bogenoemde, behalwe dat geen dieptefout gemaak word nie.

Samevattend: Alle vlak 5 response word weer geëvalueer en verdeel in 5(a) of 5(b).

5(a) - dieptefout

5(b) - geen dieptefout nie.

Vlak 6:

Die luisteraar openbaar volle empatiese begrip. Die gevoelens wat die spreker ervaar word suiwer en as 'n integreerde eenheid gereflekteer. Hy/sy leef hom/haar dus ten volle empaties in, en wat die spreker se gevoelens saam in 'n duidelike en samehangende formulering in sy/haar eie woorde.

Vlak 6(a):

Die luisteraar reflekteer die spreker se gevoelens as 'n geïntegreerde eenheid, maar maak 'n dieptefout.

Vlak 6(b):

Die selfde as bogenoemde maar geen dieptefout word gemaak nie.

Samevattend: Volle empatiese begrip. Alle vlak 6 response word weer geëvalueer en verdeel in 6(a) of 6(b).

- 6(a) - dieptefout
- 6(b) - geen dieptefout nie.

KRITERIA VIR BEOORDELING VAN KOMMUNIKASIE VOLGENS DIE
KOMMUNIKASIEVAARDIGHEIDSTOETS

BAIE POSITIEF (5)

1) Opsommende Stelling

'n Stelling waarin die spreker sy eie of sy/haar maat se vorige stelling of mening opsom, word "baie positief" beoordeel. Let daarop dat 'n "opsommende stelling" egter nie baie positief beoordeel word wanneer dit beoordelend of veroordelend van aard is nie.

Voorbeelde:

"Dit klink asof jy sê dat dit jou regtig seermaak as ek jou op partytjies ignoreer."

"So ons stem saam oor die oorsaak van die probleme....."

2) Kontroleer

'n Stelling waarin terugvoer van die luisteraar versoek word aangaan die korrektheid van 'n opsomming word "baie positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"So jy dink dat ons dit moet verander, reg?"

"Ons stem saam dat Jan verkeerd is. Is dit reg?"

3) Versoek vir mening of gevoel

'n Stelling waarin die spreker die luisteraar versoek om sy/haar mening of gevoelens oor 'n aangeleentheid te stel word "baie positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Ek dink Jan is die oorsaak van die probleem, stem jy saam?"

"Ek het gesê dat ek ongemaklik voel daaroor, verstaan jy dit?"

4) Spesifieke plan

'n Spesifieke voorstel oor hoe om 'n probleemsituasie op te los, insluitende spesifieke voorstelle oor gedragsveranderinge word "baie positief" beoordeel.

Voorbeeld:

"Waarom kom ons dan nie ooreen om elkeen elke maand R50 by te dra tot die rekening nie?"

5) Terugvoer

'n Stelling waarin die spreker 'n spesifieke gedrag van sy/haar maat identifiseer, en sy/haar gevoelens oor daardie gedrag uitdruk word "baie positief" beoordeel. Die stelling kan verwys na beide irriterende gedrag waarteenoor die spreker negatief reageer of 'n aangename gedrag waarteenoor die spreker positief reageer.

Voorbeelde:

"Wanneer jy grappies oor my maak voor ons vriende, word ek regtig kwaad."

"Dit laat my goed voel om jou te sien help met die huishoudelike takies."

6) Bly by die onderwerp

'n Stelling waarin die spreker erken dat die gesprek van die onderwerp verander het, en wat dien om die interaksie weer terug te bring na die onderwerp word "baie positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Ons is besig om af te dwaal van die punt af."

"Dit is nie die punt nie, ons moet besluite neem oor"

7) Metakommunikasie

'n Stelling waarin die spreker kommentaar lewer oor die vloei, styl en vordering van die interaksie word "baie positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Ons hou net aan om mekaar te blameer sonder om érens te kom."

"Dit lyk of ons te veel tyd aan detail spandeer en die punt vergeet."

8) Waardering

'n Stelling waarin die spreker 'n gevoel of mening van sy/haar maat erken word "baie positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Ek kan verstaan dat jy my drinkery as 'n probleem ervaar."

"Ek kan sien dat jy gespanne daaroor voel."

POSITIEF (4)

1) Gevoelstelling

'n Stelling wat 'n emosionele reaksie van die spreker rapporteer en direk verband hou met die onderwerp van bespreking word positief beoordeel.

Voorbeelde:

"Hierdie gesprek ontstel my."

"Dit maak my gelukkig as jy sê"

2) Saamstem of verskil (met rasionaal)

'n Stelling waarin die spreker saamstem of verskil van sy/haar maat en wat 'n verduideliking bevat word "positief" beoordeel. Let daarop dat die rasionaal 'n verwysing moet insluit na waarom die spreker saamstem of verskil.

Voorbeeld:

"Ek verskil van jou. Ek dink nie ons sien my ma te veel nie. Eenmaal per week is nie te veel nie..."

3) Voorstel van 'n nie-spesifieke plan

'n Voorstel oor hoe 'n probleemsituasie hanteer kan word, maar wat in nie-spesifieke terme gestel word, word "positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Miskien moet ons hieroor praat."

"Kom ons probeer minder geld spandeer."

4) Komplimentering

'n Stelling waarin die ander persoon gekomplimenteer word, word "positief" beoordeel. Komplimente kan algemeen wees of na spesifieke gedrag verwys.

Voorbeelde:

"Ek dink jy hanteer jou pa goed."

"Ek hou van die manier waarop jy dit gesê het."

5) Versoek vir verheldering

'n Vraag wat die ander persoon vra om 'n vorige stelling te verhelder word "positief" beoordeel.

Voorbeeld:

"Wat bedoel jy met 'probeer te hard'?"

6) Aanvaar verantwoordelikheid

'n Stelling waarin die spreker sy/haar rol in 'n probleemsituasie erken word "positief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Goed. Jy is reg. Ek hou nie die kombuis netjies nie."

"Ja, ek kan sien dat ek daar verkeerd opgetree het."

7) Humor

'n Stelling waarin die spreker toepaslik daarin slaag om humor in die gesprek te bring, sonder om die gesprek te benadeel, word "positief" beoordeel.

8) Positief nie-verbaal

Gesigsuitdrukking, stemtoon en liggaamsposisie wat positiewe emosionele uitdrukkings oordra word "positief" beoordeel.

Positiewe nie-verbale gedrag:

- a) Gesig - glimlag, lag
- b) Stemtoon - warm, empaties, bekommerd, opgewek

NEUTRAAL (3)**1) Probleemgesprek**

Alle stellings wat 'n probleem definieer of 'n mening bied, met rasionaal aangaande die probleem, en wat met neutrale gevoel gestel word, word "neutraal" beoordeel.

Voorbeeld:

"Ek dink ons spandeer te veel geld op onnodige dinge, soos"

2) Vraag

'n Vraag wat nie 'n versoek vir verheldering is nie word "neutraal" beoordeel.

Voorbeeld:

"Wat is die volgende vraag?"

3) Stem saam sonder rasionaal

'n Eenvoudige stelling waarin die spreker met sy maat saamstem maar wat nie gevolg of voorafgegaan word met 'n verbale verduideliking nie word "neutraal" beoordeel.

Voorbeeld:

"Ek stem honderd persent saam met jou."

4) Inligting

Enige stelling van feite wat direk of indirek verwant is aan die huidige gesprek word "neutraal" beoordeel.

Voorbeelde:

"Dit is warm hier."

"Ek het net R20 op kruideniers spandeer."

NEGATIEF (2)

1) Verwarde probleemstelling

'n Stelling waarin 'n probleem gedefinieer word, of 'n standpunt oor 'n probleem aangebied word maar op 'n verwarde of teenstrydige wyse, word "negatief" beoordeel.

Voorbeeld:

"Wel ... ek weet nie ... dit is soort van so, maar nie regtig nie."

2) Mening sonder rasionaal

'n Stelling van mening of geloof wat nie gevolg of voorafgegaan word deur 'n verbale verduideliking nie, word "negatief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Jy moenie so baie van my verwag nie."

"Ek dink Elize is die oorsaak van die probleem."

3) Verskil sonder rasionaal

'n Stelling waarin die spreker van sy/haar maat verskil sonder om 'n verduideliking vir die verskil aan te bied word "negatief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Ek stem nie saam nie. Ons spandeer nie te veel geld nie."

"Nee, jy is verkeerd."

4) Negatief nie-verbaal

Gesigsuitdrukkings, stemtoon, en liggaamsposisie wat negatiewe emosies oordra word "negatief" beoordeel.

Negatiewe nie-verbale uitdrukkings:

- a) Gesig - frons, huil, ontwyk oogkontak, kwaai uitdrukking.
- b) Stemtoon - onbelangstellend, koud, ongeduldig.

BAIE NEGATIEF (1)

1) Klagtes

'n Klagte of reeks klagtes deur die spreker word as "baie negatief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Ek dink jy spandeer hopeloos te veel geld aan klere."

"Jy doen so baie dinge waarmee ek nie saamstem nie, so ek sal ook doen wat ek wil."

2) Lees gedagtes

'n Stelling van mening, emosie of 'n motief wat die spreker sonder rede aan sy/haar maat toeken word "baie negatief" beoordeel.

Voorbeeld:

"Jy doen dit omdat jy my ouers haat."

3) Belediging

'n Klagte wat 'n superieure houding aan die kant van die spreker suggereer of wat die luisteraar beoordeel, word "baie negatief" beoordeel.

Voorbeeld"

"Jy kan net nie met geld werk nie."

4) Blameer maat

'n Toevoeging van verantwoordelikheid vir 'n probleem of 'n area van konflik aan die spreker se maat word "baie negatief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Dit is alles jou skuld."

"Dit sou nooit gebeur het as jy net vriendeliker was nie."

5) Aanval op ander persoon se karakter

'n Stelling waarin negatiewe persoonlikheidseienskappe van die spreker se maat uitgelig word, word "baie negatief" beoordeel.

Voorbeelde:

"Jy is net selfsugtig."

"Jy is altyd onaangenaam."

6) Ja, maar - ontken verantwoordelikheid

"Ja, maar"-stellings dien as 'n wyse om verantwoordelikheid te vermy, en enige ontkenning van verantwoordelikheid word "baie negatief" beoordeel, selfs al sluit dit nie die woorde "Ja, maar" in nie.

Voorbeeld:

"Ja, maar ek kon nie help dat ..."

7) Baie negatief nie-verbaal

'n Stemtoon wat interaksie beëindig of omvergooi, word "baie negatief" beoordeel.

Baie negatiewe nie-verbale gedrag: Afjakke, sarkasme.

TELLING VIR KOMMUNIKASIEVAARDIGHEID (KVT)

PP MV	KODE	Positieweit van interaksie		Globale telling
		M	V	

KRITERIA VIR DIE BEOORDELING VAN KONFLIKHANTERINGSTAPPE
VOLGENS DIE BEOORDELINGSPROSEDURE VIR
KONFLIKHANTERINGSVAARDIGHEID.

STAP 1: IDENTIFISEER EN DEFINIEER DIE KONFLIK

'n Voornemende egpaar of egpare kry krediet vir hierdie stap as een van die paar -

1. 'n Stelling maak wat die bestaan van 'n probleem erken.

Byvoorbeeld:

"Ek dink ons het 'n probleem met"

"Ons sou beter oor die weg kom as"

2. 'n Stelling maak wat die aard van die probleem beskryf.

Byvoorbeeld:

"Wanneer jy te veel drink, word ek bang."

"Ek voel bekommerd wanneer jy"

3. 'n Stelling maak wat die gevolg van die probleem vir self of maat is.

Byvoorbeeld:

"Ek voel emosioneel verwyderd van jou wanneer"

"Jy word altyd kwaad wanneer ek"

4. Wanneer enige lid van die paar 'n stelling maak oor sy/haar bydrae tot die probleem.

Byvoorbeeld:

"Ek dra by tot die probleem deur"

"Miskien is dit omdat ek nie"

STAP 2: FORMULEER SO VEEL AS MOONTLIK OPLOSSINGS VIR DIE PROBLEEM

Om krediet vir hierdie stap te kry moet die egpaar of voornemende egpaar ten minste twee alternatiewe formuleer om die probleem te hanteer. Een persoon kon twee alternatiewe formuleer of elkeen een.

Krediet word byvoorbeeld gegee vir:

"Jy kan dalk net twee sigarette per aand rook wanneer ons bymekaar is."

"Ons kan meer gereeld saam kerk toe gaan."

STAP 3: EVALUEER DIE ALTERNATIEWE OPLOSSINGS

Om krediet vir stap 3 te kry moet elke eglied ten minste een alternatief evalueer.

Evaluering bestaan uit kommentaar aangaande:

- 1) Goeie of slegte punte van die alternatief.
- 2) Die mate waartoe die alternatief vir die individu aanvaarbaar is.
- 3) Die mate waartoe die alternatief die doelstelling kan bereik.

Byvoorbeeld:

"Dit sal goed uitwerk."

"Ek voel nie goed hieroor nie."

"Dit sal nie die probleem oplos nie."

STAP 4: SELEKTEER5 DIE BESTE OPLOSSING

Krediet word aan 'n paar toegeken indien 'n bepaalde keuse oor 'n alternatiewe oplossing gemaak word.

Byvoorbeeld:

"Ons het dus besluit om"

"Goed, dit blyk tog die oplossing te wees."

STAP 5: IMPLEMENTEER DIE OPLOSSING

Om krediet vir hierdie stap te ontvang moet 'n voornemende egpaar of egpare ten minste twee spesifieke gedragte definieer. (Wie doen wat, waar en wanneer). Albei lede van die sisteem moet saamstem oor die wyse waarop die oplossing geïmplementeer gaan word.

Byvoorbeeld:

A: "Ek wil graag hê jy moet my een keer elke tweede dag bel."

B: "Goed, ek sal dit doen."

A: "Ons sal dan saam kerk toe gaan elke tweede week."

B: "Ek stem saam."

Ten einde die beoordelingstaak vir beoordelaars te vergemaklik word elke beoordelaar van 'n beoordelaarsvorm vir die Beoordelingsprosedure vir Konflikhanteringsvaardigheid voorsien.

TELLING VIR KONFLIKHANTERING

	MAN	VROU	GLOBAL	
STAP 1				
STAP 2				
STAP 3				
STAP 4				
STAP 5				TOTALE TELLING:

Elke ✓ reflekteer deelname aan daardie bepaalde stap.

'n Huwelikspaar kan slegs 1 of 0 vir 'n stap kry. Die som van krediete vir elke stap is die totale telling vir konflikthantering.